

КАКОТО СЪМ
НА ПЪРВОТО
НА ЛЕКЦИЯ

КЛИФЪРД САЙМЪК ПЛАНЕТАТА НА ШЕКСПИР

Превод: Емануел Икономов

chitanka.info

АСЕН МИЛЧЕВ ЗА ЕДИН ПО-ЧОВЕЧЕН СВЯТ

Клифърд Саймък вече не е непознат автор на нашата читателска публика. За първи път тя го „откри“ преди около 15 години с великолепия му поетико-лиричен и същевременно философско-убедителен роман „Всичко живо е трева“ (издателство „Народна култура“). В него се третира една от най-често срещаните теми във фантастиката — за Контакта — първия досег на хората с извънземна цивилизация. Кой има правото и задължението да влезе най-напред във връзка с представителите на космическия разум? Може би правителствените чиновници като представители на земния „елит“? Или военните, чиято организираност може да защити планетата от злоумишлени действия? Не, симпатиите на автора са на страната на обикновените скромни и честни хора — дори на неудачниците и чудаците, чиито общочовешки добродетели навярно са по-запазени и са в състояние по-добре да вникнат в стремежите на мислещите растения за нежност и отзивчивост, за обмен от двустранна полза на разнопосочни ценности.

После дойдоха „Гробищен свят“ (1979 г.) и „Градът“ (1982 г.) на библиотека „Галактика“ от варненското издателство „Георги Бакалов“ — два ярки романа предупреждение за бъдещето на човечеството. Нима хората ще бъдат толкова недалновидни, самоубийствено примитивни, безгрижни и безотговорни, че да се разселят из Галактиката, като изоставят родната си планета, превръщайки я в гробище за своите покойници, или да я преотстъпят на други общества, състоящи се от макар и свръхталантливи работи или еволюирали общности на мравки и кучета? И двете произведения са изпълнени с патетичния зов за омиротворяване и сплотяване на човечеството, за преодоляване на екологичните проблеми, за постигане на вътрешна хармония и разбирателство, за приемствеността на човешката култура. Трябва да признаем, че до неотдавна такива

призиви често биваха отхвърляни на по-заден план и се приемаха по-скоро като добри пожелания, а не като действена житейска философия.

В „Резерватът на таласъмите“ (Издателство „Отечество“) читателите се срещнаха с един малко по-различен Саймък — с неподражаема фантазия, достигаща до митотворчество, с изострен усет за приказна поетичност и дори баладичност. Но това отново бе среща с майстора на перото, звездата от първа величина на литературния небосклон на фантастиката.

Каква е биографията и какво се знае за творческата съдба на Клифърд Саймък? В почти телеграфен стил: роден е през 1904 г. в щата Уискънсин, където и се изявява по-късно като журналист във в. „Минеаполис стар“. Неговото хоби са риболовът, отглеждането на рози, шахматът и филателията. Във фантастиката дебютира през 1931 г., но произведенията му допреди войната са все още недостатъчно зрели. В тях той се увлича в технократизъм, а словесността му избива на сантиментализъм. Докато през 1952 г. не избухва „бомбата“ с „Градът“, който преди това е отпечатван като разкази с продължение в списания в периода от 1944 г. до 1951 г. Критиката е единомушна — американците могат да се гордеят с още един „знатен“ представител на „златния си век“ на фантастиката.

Трудно е да се опише творчеството на един автор, което обхваща над 25 романа и 10 сборника с разкази. Но не може да не се спомене, че заради цялостната си дейност в областта на фантастиката той е удостоен с наградата „Небюла“, която се присъжда от професионалисти (нещо като литературен „Оскар“). Освен това американските любители на жанра са го отличили на два пъти с другата най-престижна награда в жанра „Хюго“ (на името на родоначалника на американската научна фантастика Хюго Гърнсбек) — за романа му „Междинна станция“ (1964 г.) и за новела.

Тематичното разнообразие в произведенията на Клифърд Саймък е доста голямо. То се разпростира, да кажем, във философско-хуманен аспект — за многозначните връзки с извънземния разум. (Например в новелата „Детска градина“ (1953 г.) превъзхождащият ни висш разум се отдава с настойчив алтруизъм да помага на човечеството да достигне зрелостта на истинската цивилизованост.) Или е апотеоз на технократичното виждане. (Дълги години най-големият град в пространството бе този, описан в „Лимитиращ фактор“. Там

космонавтите откриват един изкуствен метален свят, толкова огромен, че не могат да разберат неговото предназначение.)

Някои критици смятат, че Клифърд Саймък, несъмнено забележително явление във фантастичната литература през 40-те и 50-те години, разгърнал таланта си особено мощно през 60-те години, е започнал да позагубва блясъка си след 1968 г. Чуват се гласове, че неговите романи оттогава били станали по-лековати: приятни четива, често с носталгична нотка, но които бързо се забравят, след като си ги прочел. Ще си позволя да не се съглася с подобни оценки. Като най-силен довод ще се опитам да използвам настоящата книга. „Планетата на Шекспир“ (1976 г.) в никакъв случай не е четиво едnodневка. Богатството на идеи и образи в него, на философско проникновение и на въздействащ хуманизъм го превръща в образец на най-хубавото, което е способна да ни разкаже фантастиката. В него авторът е успял да съчетае може би най-трудното в подобен род повествования — художествената пълноценност и динамичната фабула. Обединил е в неразривна връзка различните типове на фантастичното — „твърдата“ фантастика в лицето на робота Никодим с обобщените образи на Хищника, чудовището и дракона, персонажи от типичната „фентъзи“. Излиза, че стоманените човеци, снабдени с разум, могат да хармонират чудесно с герои, взети сякаш от фолклора на народите, когато са подчинени на умелото перо на такъв голям майстор. Разбира се, основният двигател на действието, главният герой в книгата, е човекът — с всичките негови колебания, извисявания и падения. С несъвършената си физика, с необузданите си мисли, с вечните си противоречия. Но в този измислен свят на бъдещето, населен с причудливи форми на живот, след всичките изпитания той е отговорен пред своя род. Авторът разговаря с читателя за любовта и дълга, за величието и падението, за гениалността и лудостта. Възможно ли е да се сътвори разум, който да може да разбере цялата Вселена? Една от любимите теми на Саймък — за контакта между разнородните космически цивилизации — и тук е развита оригинално, в известен смисъл затрогващо и дори с чувство за хумор.

Художествено превъплъщение на борбата на доброто със злото, вечната тема на изкуството, тук е намерила своя интерпретация. Всъщност нали майсторството на твореца е именно в това — да намери своя собствен тон в хармоничното многообразие на

литературната магия. И трябва да се подчертае, че и в „Планетата на Шекспир“ Саймък е успял да бъде на висотата на своя талант.

Може би няма по-подходящо мото за творчеството на големия писател фантаст от създанието, изказано от свръхразума на Кораба в романа: „Животът, колкото и да е малък, не може да е незначителен. Животът, в точния смисъл на думата, е единственото нещо, което има значение в цялата Вселена“

Асен Милчев

1

Бяха трима, въпреки че понякога се сливаха в един. Когато това се случваше по-рядко, отколкото трябваше, този един не съзнаваше, че някога са били трима, тъй като той бе странно съчетание на личностите им. Когато се превръщаха само в него, трансформацията бе нещо повече от просто сумиране на тримата, сякаш при това тяхно обединяване се прибавяше ново измерение, което правеше сбора им по-голяма величина от цялото. Единствено когато тримата бяха едно единно цяло, което не съзнаваше, че са трима, смесването на трите мозъка и на трите личности се доближаваше до смисъла на съществуването им.

Те бяха Кораба и Кораба бе самите тях. За да станат Кораба или за да се опитат да станат Кораба, те бяха пожертвали таланта си и може би голяма част от човешката си същност. Бяха пожертвали навярно и душите си, въпреки че с това допускане никой, а най-малко от всички те самите, не бе съгласен. Подобно несъгласие, трябва да бъде отбелязано, нямаше нищо общо с вярата или липсата на вяра, че могат да имат души.

Бяха в космоса, също както и Кораба, и това се подразбираше, тъй като самите те бяха Кораба. Беззащитни всред самотата и пустотата на космоса, както бе беззащитен и Кораба. Беззащитни най-напред по отношение на представата за пространството, което не бе напълно разбираемо, и по отношение на представата за времето, което в крайна сметка бе още по-малко разбираемо от пространството. И също така беззащитни, както най-накрая разбраха, по отношение на онези свойства на пространството и времето — безкрайността и вечността — две понятия, които не бяха във възможностите на нито един разум.

С течение на вековете те заедно стигнаха до убеждението, че наистина ще се превърнат в Кораба и единствено в Кораба, като се освободят от всичко, което са били преди. Но все още не бяха достигнали тази точка. Човешката им природа продължаваше да се

обажда, паметта им продължаваше да си спомня. Те все още чувстваха от време на време предишните си личности, може би вече не толкова силно, не с такава голяма гордост, тъй като не ги напускаше съмнението, че не са били толкова благородни в саможертвата си, колкото бяха успели някога да убедят себе си. Защото най-накрая прозряха, макар и не всички едновременно, а един по един, че са били виновни за семантичното извъртане, когато са използвали термина „саможертва“, за да скрият и замаскират егоистичната си същност. Един по един, през тези къси периоди, когато бяха наистина честни със себе си, те прозряха, че досадните съмнения, които не ги оставяха на мира, биха могли да бъдат по-важни от гордостта.

В други моменти старите чувства на радост и на скръб изскачаха от отдавна отминалите времена и всеки сам, без да споделя с другите, с любов си спомняше тези чувства, като получаваше от тях удовлетворение, което не искаше да признае дори пред себе си. Имаше случаи, когато стояха разделени един от друг и си говореха един на друг. Това бе най-срамното нещо и те знаеха, че то е срамно, като отлагаша мига, в който щяха най-накрая да преплетат отделните си личности в една, пораждаща се от обединяването на трите. В моментите, когато бяха честни, осъзнаваха, че като правеха това, те инстинктивно се отдръпваха от окончателната загуба на собствената си личност, този несравним ужас, който всички мислещи същества свързват със смъртта.

Обикновено обаче и все повече с течение на времето — те бяха Кораба и само Кораба, в което имаше и удовлетворение, и гордост, и понякога известна святост. Светостта бе черта, която не можеше да се определи с думи или да се оформи в мисъл, тъй като не се побираше в никакво усещане или възприятие, което съществото, наречено човек, би могло да си представи дори с върховно усилие на немалкото си въображение. В известен смисъл това бе чувство на някакво побратимяване с времето и пространството, чувство на необикновено идентифициране в едно цяло с представата за пространството и времето, това хипотетично състояние, което представлява основата на вселената. В това състояние те бяха сродени със звездите и близки на галактиките, докато пустотата и самотата, макар и никога да не губеха страховитостта си, се превръщаха в позната песен.

В сублимния момент, когато почти достигнаха до самото си предназначение, Кораба изчезна от съзнанието им и единствено те — единствено тяхното обединение в едно — преминаха през и над самотата и пустотата, вече не с чувството, че са беззащитни, а че са рожба на вселената, която сега бе тяхната родина.

2

— Мигът почти настъпи — рече Шекспир на Хищника. — Животът ме напуска бързо, мога да го почувствам. Трябва да си готов. Зъбите ти трябва да се забият в плътта ми точно в този кратък миг преди смъртта. Не трябва да ме убиваш, а да ме изядеш, докато умирам. И запомни, разбира се, всичко останало. Ти няма да забравиш нищо от онова, което ти разправих. Трябва да заместиш целия ми род, понеже тук няма никой от него. Като най-добрия ми приятел, като единствения ми приятел, не трябва да ме посрамиш, когато напусна живота.

Хищника се сви и потрепери.

— Това не е нещо, което съм искал — отвърна той. — Това не е нещо, което бих си избрал да направя. Не ми е присъщо да убивам старите или умиращите. Плячката ми трябва винаги да е изпълнена с живот и сила. Но като един живот на друг живот, като един разум на друг разум, аз не мога да ти откажа. Ти каза, че това е свято нещо, че изпълнявам обряда на свещеник и това е дело, от което никога не трябва да се бяга, въпреки че целият ми инстинкт се надига срещу мисълта да изям приятел.

— Надявам се — каза Шекспир, — че плътта ми няма да е твърде жилава, нито миризмата особено силна. Надявам се, че като я поглъщаш, няма да ти приседне.

— Няма да ми приседне — обеща Хищника. — Ще надвия подобно чувство. Ще изпълня обряда съвсем точно. Ще направя всичко, което искаш. Ще спазя всички указания. Ще можеш да умреш в мир и достойнство, като знаеш, че последният ти и най-верен приятел ще извърши обряда на смъртта. Все пак ще ми позволиш да отбележа, че това е най-странната и най-противна церемония, за която някога съм чувал през дългия си и пропилян живот.

Шекспир се засмя тихо.

— Ще ти позволя — рече той.

3

Картър Хортън се съживи. Намираше се, както изглеждаше, на дъното на кладенец. Кладенецът бе изпълнен с лепкав мрак и с внезапна уплаха и гняв той се опита да се освободи от него и да се измъкне от кладенеца. Но мракът го обгърна, а лепкавостта затрудняваше движенията. След известно време той се отпусна неподвижен. Умът му колебливо прещракваше, опитвайки се да разбере къде се намира и как бе попаднал тук, но нямаше откъде да получи отговор. Нямаше никакви спомени. Като лежеше неподвижно, той с изненада откри, че му е уютно и топличко, сякаш винаги се е намирал тук, на топличко и уютно, и едва сега си дава сметка за това.

Но въпреки удобството и топлината изпитваше отчаян порив и се питаше защо. Напълно достатъчно е да седя така, рече си той, но нещо в него крещеше, че не е достатъчно. Опита се отново да излезе от кладенеца, да се отскубне от лепкавостта и мрака и като не успя, отново седна изтощен.

Прекалено съм слаб, каза си той, а защо трябваше да е слаб?

Опита се да вика, за да привлече нечие внимание, но нямаше глас. Изведнъж се зарадва, че го нямаше, защото, докато не укрепнеше, рече си той, можеше да не е разумно да се привлича вниманието. Тъй като не знаеше къде се намира, нито какво или кой може да броди наоколо, нито пък с какви намерения.

Намести се в лепкавия мрак, надявайки се, че той ще го скрие от каквото и да е около него, и се развесели леко, като почувства бавно обземащия го яд, че е принуден да се пази по такъв начин от нечие внимание.

Постепенно лепкавият мрак се отдръпна и с учудване разбра, че не се намира в никакъв кладенец. По-скоро изглеждаше, че лежи в малко помещение, което сега можеше да види.

От всички страни се издигаха и се извиваха метални стени, за да образуват таван само на около педя над главата му. При вида им паметта му започна да се възвръща, а с паметта дойде и усещането за

студ. Като помисли върху това, той не можа да си спомни каква бе действителната студенина, макар и да имаше усещането за студ. Когато споменът за студа се протегна да го докосне, той изведнъж разбра.

Скрити вентилатори издухваха струи топъл въздух към него и тогава той разбра какво е топлина. Чувстваше се добре, осъзна той, защото лежеше върху мек дебел килим, с който бе постлан пода на камерата. Камера, помисли си той — дори думите, терминологията започнаха да се възвръщат. Смешно изглеждащите устройства, напъхани в нишите на тавана, бяха част от системата за поддържане на живота и те бяха там, досети се той, защото нямаше повече нужда от тях. Причината да няма повече нужда от тях, заключи той, бе, защото Кораба бе кацнал.

Кораба бе кацнал и той бе събуден от студения сън — тялото му бе размразено, в кръвоносната му система бяха инжектирани медикаменти за възстановяване, внимателно дозирани висококалорични хранителни вещества бавно се вкарваха в тялото му, което бе масажирано, затоплено и отново съживено. Съживено, сякаш е бил мъртъв. Като си спомни, в съзнанието му изплуваха безкрайните спорове по този именно въпрос. Той ги обмисли, предъвка, разкъса, надrobi на парченца и после се опита да свърже старателно късчетата едно с друго. Наричаха го студен сън, разбира се наричаха го така, защото звучеше деликатно. Но сън ли бе, или смърт? Дали човек заспиваше и се събуждаше? Или умираше и възкръсваше?

Вече не е от съществено значение, помисли си той. Мъртъв или заспал, сега бе жив. Дявол да го вземе, рече си той, системата наистина сработи, като за пръв път осъзна, че е изпитвал известно съмнение относно действителното и функциониране, независимо от всички опити, извършени с мишки, кучета и маймуни. Въпреки че никога не бе споменавал за съмненията си, припомни си той, скривайки ги не само от другите, но и от самия себе си.

И ако се намираще тук жив, значи и останалите трябваше да са живи. След още няколко минути ще изпъззи от камерата и другите ще са там, четиримата, събрани. Като че ли бе едва вчера, когато бяха рамо до рамо сякаш бяха прекарвали вечерта заедно и сега, проспали, без да сънуват, една кратка нощ, се бяха събудили. Макар и да знаеше, че нощта трябва да е била много по-дълга — почти цял век може би.

Извърна главата си на една страна и видя люка, в който бе вградено прозорче, направено от твърдо стъкло. През стъклото можеше да огледа тясното помещение с четирите шкафчета, подредени до стената. В него нямаше никой което означаваше, рече си той, че останалите бяха все още в камерите си. Помисли си дали да не ги извика, но се отказа. Щеше да е неприлично, реши той — прекалено дръзко и някак си детинско.

Протегна ръка към ръчката и я дръпна надолу. Ръчката се поддаде трудно, но накрая стигна долно положение и люкът се отвори навън. Хортън сви краката си, за да ги промуши после през люка, но това не бе лесно, защото нямаше достатъчно място. Накрая успя да ги провере и като изви тялото си, се плъзна внимателно до пода. Подът бе леден под краката му, а металът на камерата бе студен.

Като пристъпи бързо към съседната камера, той погледна през стъклото на люка и видя, че тя бе празна, а системата за поддържане на живота бе прибрана в нишите на тавана. Останалите две камери бяха също така празни. Той се вцепени от ужас. Другите трима, ако бяха съживени, нямаше да го изоставят. Щяха да го изчакат, за да могат всички заедно да излязат навън. Щяха да го направят, той бе убеден, освен ако не се бе случило нещо непредвидено. А какво би могло да се случи?

Хелън щеше да го чака, сигурен бе в това. Мери и Том можеха да тръгнат, но Хелън щеше да го чака.

Обзет от страх, той блъсна шкафчето, върху което бе изписано името му. Трябваше да дръпне рязко ръчката, след като я бе завъртял, за да го отвори. Вакуумът отвътре се съпротивяваше и капакът изпука, когато се отвори. На закачалките висяха дрехи, а обувките бяха подредени старателно в редица. Той грабна едни панталони и ги нахлузи, после пъкна краката си в чифт боти. Когато отвори вратата на шлюза, видя, че преддверието бе празно и че главната врата на кораба стоеше отворена. Прекоси на бегом помещението към отворената врата.

Рампата бе спусната надолу към равнина, покрита с трева, която се простираше наляво до хоризонта. Вдясно се издигаха нагънати хълмове, а зад тях се извисяваше до небето могъща планинска верига, чийто син цвят потъмняваше в далечината. В равнината нямаше нищо друго, освен трева, която се вълнуваше като океан под поривите на

вятъра. Хълмовете бяха покрити с дървета, чиито листа бяха в черно и червено. Въздухът имаше свеж, остър дъх. Наоколо не се виждаше никой.

Той се спусна до средата на рампата и все още никой не се виждаше. Планетата бе самата пустота и тази пустота, изглежда, се протягаше да го хване. Опита се да извика, за да запита има ли някой там, но страхът и празнотата изсушиха думите му и той не можа да ги произнесе. Тръпки го побиха, когато проумя, че имаше нещо нередно. Не трябваше да бъде така.

Обърна се, изкачи бързо рампата И влезе през люка.

— Корабе! — извика той. — Корабе, какво по дяволите става?

Какъв е проблемът, мистър Хортън?, отвърна Кораба спокойно и безучастно направо в съзнанието му.

— Какво става? — провикна се Хортън повече ядосан, отколкото уплашен, ядосан от надменното спокойствие на това голямо чудовище Кораба. — Къде са всички останали?

Мистър Хортън, рече Кораба, други няма.

— Какво искаш да кажеш с това други няма? На Земята бяхме цял екип.

Ти си единственият, отвърна Кораба.

— Какво е станало с другите?

Мъртви са, отговори Кораба.

— Мъртви? Как така мъртви? Едва до онзи ден те бяха с мен!

Бяха с теб, каза Кораба, *преди хиляда години.*

— Ти си луд. Хиляда години!

Толкова време е изминало, поясни Кораба, като продължаваше да говори в съзнанието му, *откакто тръгнахме от Земята.*

Хортън чу шум зад себе си и се извърна. През вратата влезе един робот.

— Аз съм Никодим — рече роботът.

Беше обикновен робот, домашен прислужник, от типа, който на Земята би бил иконом или лакей, готвач или разносвач. Нямахше никакви механични подобрения в тялото му — не беше нищо друго, освен едно раздрънкано парче обикновено желязо.

Не е нужно, обади се Кораба, *да го презираш толкова. Ще откриеш, сигурни сме, че той е доста полезен.*

— На Земята...

На Земята, рече Кораба, сте свикнали с механичните чудеса, в които твърде много неща могат да се развалят. Подобна машинария не може да бъде изпратена на такава далечна експедиция. Вероятността нещо в нея да се счупи ще е прекалено голяма. Но Никодим няма нищо, което може да се повреди. Със своето просто устройство той има големи шансове да оцелее.

— Съжалявам — каза Никодим на Хортън, — че не бях там, когато сте се събудили. Бях излязъл да поразузная наоколо. Мислех, че ще имам достатъчно време да се върна при вас. Явно медикаментите за възстановяване и пренастройване са въздействали много по-бързо, отколкото предполагах. Обикновено е необходимо доста време, за да се съвземе човек от студения сън. Особено от толкова продължителен студен сън. Как се чувствувате вече?

— Объркан — отвърна Хортън. — Напълно объркан. Кораба твърди, че съм единственият човек, останал жив, като предполага, че другите са мъртви. И каза нещо за някакви си хиляда години...

Или по-точно, намеси се Кораба, деветстотин петдесет и четири години, осем месеца и деветнадесет дни.

— Тази планета — рече Никодим, — е много красива. В много отношения прилича на Земята. Има незначително повече кислород, притеглянето е малко по-слабо...

— Добре — прекъсна го остро Хортън, — след всичките тези години най-накрая сме кацнали на много красива планета. Какво е станало с всички останали красиви планети? За близо хиляда години, движейки се почти със скоростта на светлината, трябва да сме...

— Прелетели покрай доста много планети — продължи Никодим, — но никоя от тях не бе красива. На никоя от тях не бе възможно да се живее. Млади планети, с неоформена още кора, с полета от клокочеща магма, огромни вулкани, широки басейни с течна лава, с небе, задръстено от кипящи облаци прах и отровни пари, все още без вода и с недостатъчно кислород. Стари планети, на прага на смъртта, с пресъхнали океани, разрежена атмосфера, без следа от живот върху тях — живот, който ако е съществувал някога, вече е изчезнал. Газови гиганти, обикалящи по орбитите си като огромни раирани мраморни топки. Планети, твърде близо до слънцата си, изгорени от радиацията. Планети, твърде далече от слънцата си, с ледници от втвърден кислород и морета от разкашкан водород. И други

планети, претърпели различни катастрофи, обвити в смъртоносна за какъвто и да е живот атмосфера. И няколко, само няколко кипящи от живот планети с джунгли, обитавани от агресивни форми на живот, толкова гладни и кръвожадни, че би било самоубийство да се кацне на тях. Пустинни планети, на които животът изобщо не се е зародил — гол камънак, без почва, с твърде малко вода и заключен в ерозиращите скали кислород. Влязохме в орбита около някои от планетите, които открихме, на други хвърлихме само бегъл поглед. На няколко дори кацнахме. Кораба притежава всички данни, ако искаш да ги разпечаташ.

— Но ето че сме намерили планета. Какво ще правим сега — ще я разгледаме и ще се върнем ли?

Не, отвърна Кораба, не можем да се върнем.

— Но нали затова излязохме в космоса. Ние и другите кораби — да търсим планети, които човешката раса може да колонизира.

Твърде дълго пътувахме, каза Кораба. Просто не можем да се върнем. Пътувахме близо хиляда години. Ако веднага потеглим обратно, ще са ни необходими почти още хиляда години. Може би малко по-малко, тъй като няма да намаляваме скоростта, за да разглеждаме планети, но ще пристигнем след приблизително две хиляди години, откакто сме излетели. Навярно даже доста по-късно, защото забавянето на времето ще окаже влияние, а ние не разполагаме с никакви достоверни данни за това забавяне. В момента сигурно вече сме забравени. Ще съществуват записи, но е много вероятно те да са загубени досега или забравени, или просто объркани. По времето, когато се върнем, ще бъдем толкова старомодни, че човечеството няма да има никаква полза от нас. От нас, от вас, от Никодим. Ще ги притесняваме, като им напомняме за жалките им опити преди векове. Никодим и ние ще бъдем технически остарели и излишни. Ти също ще бъдеш излишен, но в друг аспект — варварин, дошъл от миналото, за да преследва. Ще си остарял социално, етично, политически. В техните очи ще бъдеш потенциално опасен, умствено изостанал тип.

— Слушай — възпротиви се Хортън — в това, което казваш, няма никакъв смисъл. Имаше и други кораби...

Може би някои от тях са намерили подходящи планети, рече Кораба, скоро след като са тръгнали. В такъв случай те са се върнали

благополучно на Земята.

— Но ти си продължил нататък и все по-нататък.

Изпълнявахме нарежданията, отвърна Кораба.

— Искаш да кажеш, че си търсил планети.

Търсенето не бе ограничено по време, забеляза Кораба.

— Предполагам, че е така — каза Хортън, — въпреки че това е нещо, за което не сме мислили. Имаше толкова много неща, за които изобщо не бяхме помислили. И много неща, предполагам, за които въобще не ни казаха. Тогава отговори ми на следния въпрос. Да допуснем, че не бе намерил тази планета. Какво щеше да направиш?

Щях да продължа да търся.

— Може би милион години?

Ако е необходимо, и милион години, съгласи се Кораба.

— А сега, след като си я намерил, не можем да се върнем.

Това е вярно, потвърди Кораба.

— Тогава каква е ползата, че сме я намерили? — попита Хортън.

— Намерихме я, а Земята никога няма да научи за това. Мисля си, че истината е, че ти не желаеш да се върнеш. Там няма да има нищо за теб.

Кораба не отговори.

— Отговори ми — извика Хортън. — Признай си.

— Вече няма да получите никакъв отговор — обади се Никодим.

— Кораба ще пази мълчаливо достойнството си. Вие го обидихте.

— Да върви по дяволите Кораба — рече Хортън. — Чух достатъчно. Искам да получа някои отговори от теб. Кораба каза, че другите са мъртви...

— Имаше повреда — обясни Никодим. — Около сто години след излитането. Една от помпите престана да работи и камерите се нагорещиха. Успях да спася само вас.

— Защо мен? Защо не някой от другите?

— Много просто. Вие бяхте първи по ред — отвърна логично Никодим. — Бяхте в камера номер едно.

— Ако бях в камера номер две, щеше да ме оставиш да умра.

— Не оставих никой да умре. Успях да спася само един от спящите. Когато свърших, бе прекалено късно за останалите.

— Направил си го по реда на номерата?

— Да — каза Никодим. — Направих го по реда на номерата. Има ли по-добър подход?

— Не — съгласи се Хортън. — Не, предполагам, че няма. Но когато трима от нас са били мъртви, никой ли не е помислил да се прекрати експедицията и да се върнем на Земята?

— Никой не е помислил за това.

— Кой взе решението? Предполагам, че е бил Кораба.

— Нямахте решение. Никой не го е споменавал.

Всичко се бе объркало, помисли си Хортън. Ако някой бе седнал и подготвил това с пълна концентрация и всеотдайност, граничеща с фанатизъм, не би могъл нарочно да обърка повече нещата.

Кораб с един човек и един прост и глупав робот — господи, каква експедиция! И освен това безсмислена еднопосочна експедиция. Със същия успех можехме и да не тръгваме, реши той. Само че ако не бяха тръгнали, досети се той, сега щеше да е мъртъв от векове.

Опита се да си припомни останалите, но не можа. Можеше да си ги представи само смътно, като че ли ги виждаше през мъгла. Бяха неясни и размити. Опита се да си спомни лицата им и му се струваше, че нямат лица. Знаеше, че по-късно ще тъгува за тях, но не можеше да тъжи сега. Не си ги спомняше толкова добре, че да тъгува. Сега нямаше време да тъгува по тях — имаше твърде много неща, които трябваше да свърши и за които да мисли. Хиляда години, каза си той, и няма да се върнем. Кораба бе единственият, който можеше да ги върне и ако Кораба бе решил, че няма да се връща, това бе краят.

— Другите трима в космоса ли са погребани? — попита той.

— Не — отвърна Никодим. — Намерихме планета, на която ще почиват навеки. Искате ли да знаете коя?

— Да, ако обичаш — рече Хортън.

4

От мястото на високото плато, където бе кацнал Кораба, повърхността на планетата се простираше до далечни, ясно очертани хоризонти. По склоновете на черните голи скали пълзяха надолу гигантски сини ледници от замръзнал водород. Слънцето на планетата бе толкова отдалечено, че изглеждаше просто като малко по-голяма и по-ярка звезда — звезда, толкова притъмняла от разстоянието и предсмъртните си мъки, че нямаше нито име, нито номер. Върху картите на Земята нямаше дори точица, която да отбелязва местоположението ѝ. Слабата ѝ светлина никога не е била регистрирана върху фотографската плака на земен телескоп.

Корабе, попита Никодим, това ли е всичко, което можем да направим?

Не можем да направим нищо повече, отвърна Кораба.

Изглежда жестоко да ги оставим тук, на това място, изпълнено с отчаяние.

Търсехме място, където да бъдат сами, рече Кораба, място, изпълнено с достойнство и усамотение, където нищо няма да ги намери и да ги безпокои с цел да ги изучава или показва. Дължим им поне това, роботе, но щом го направим, това ще е всичко, което можем да им дадем.

Никодим стоеше до тройния ковчег, опитвайки се да запамети завинаги в съзнанието си мястото, въпреки че, като огледа планетата, видя, че имаше твърде малко за запаметяване. Наоколо цареше мъртвешко еднообразие — накъдето и да погледнеше, всичко изглеждаше еднакво. Може би, помисли си той, така е по-добре, ще могат да лежат тук в анонимност, маскирана с неизвестността на мястото им на вечен покой.

* * *

Нямаше небе. Там, където би трябвало да има небе, се простираше само черната голота на космоса, богато изпъстрена със светлината на непознати звезди. Когато той и Кораба си отидеха, помисли си, в продължение на хилядолетия тези стоманени и нетрепващи звезди щяха да са като очи, които гледат надолу към тримата в ковчега — не ги пазят, а ги следят — гледат ги със студения поглед на стари, западащи аристократи, които наблюдават с мълчаливо неодобрение неканени гости извън обсега на техния социален кръг. Но неодобрението няма никакво значение, каза си Никодим, след като сега нищо не може да им навреди. Вече нищо не можеше да им навреди или да им помогне.

„Би трябвало да кажа молитва за тях“, реши той, въпреки че никога по-рано не бе чел молитва, нито дори помислял да се моли. Предположи обаче, че бе възможно молитва от такъв като него да е недопустима или за хората, лежащи тук, или за някое божество, което би надало ухо да я чуе. Но това бе жест — слаба и плаха надежда, че някъде там все пак би могло да има кой да слуша молитвите.

А ако се помолеше, какво щеше да каже? Господи, оставяме тези същества в твоите ръце...

И след като бе изрекъл това? След като веднъж бе започнал добре?

Можеш да му изнесеш цяла лекция, рече Кораба. Можеш да му разясниш значението на тези същества, които толкова те вълнуват. Или можеш да ги защитиш и да приведеш доводи в тяхна полза, когато те нямат нужда от защита и са над всякакви доводи.

Подиграваш ми се, каза Никодим.

Ние не се подиграваме, отвърна Кораба. Ние сме над всякаква подигравка.

Трябва да кажа няколко думи, поде пак Никодим. Биха го очаквали от мен. Земята би го очаквала от мен. Някога и ти бе човек. Мисля, че би трябвало да проявяваш в случаи като този малко човечност.

Ние жалим, отговори Кораба. Плачем. Изпитваме вътрешна тъга. Но тъжим при смърт, а не когато оставяме мъртвите на такова място. За тях няма значение къде ще ги оставим.

Нещо трябваше да се каже, настояваше пред себе си Никодим. Нещо тържествено и официално, нещо в стила на заучен ритуал, добре

казано и тъкмо на място, защото те щяха да бъдат тук завинаги, присадена прах от Земята. Въпреки цялата ни логика в търсенето на усамотение за тях, не трябваше да ги оставяме тук. Трябваше да потърсим зелена и приятна планета.

Няма зелени и приятни планети, обади се Кораба.

След като не мога да намеря подходящи думи, рече роботът на Кораба, ще имаш ли нещо против, ако поостана малко? Поне би трябвало да им окажем внимание, като не бързаме да си вървим.

Постой, отвърна Кораба. Разполагаме с цяла вечност.

— Знаеш ли — каза Никодим на Хортън, — така и не успях да кажа нищо.

Имаме посетител, обяви Кораба. Дойде от хълмовете и чака точно пред рампата. Трябва да излезете да го посрещнете. Но бъдете нащрек и предпазливи и дръжте ръце върху оръжията си. Изглежда опасен тип.

5

Посетителят бе спрял на около шест-седем метра отвъд края на рампата и ги чакаше, когато Хортън и Никодим излязоха да го посрещнат. Беше висок колкото човек и стоеше на два крака. Ръцете му, увиснали вяло край тялото, не завършваха като ръце, а се разклоняваха в пипала. Не носеше дрехи. Тялото му бе покрито с оскъдна, линееща козина. Че съществото бе мъжко, се виждаше доста явно. Главата му сякаш бе гол череп. Беше лишена от коса или козина и кожата ѝ бе здраво опъната върху структурата на костите. Челюстите бяха големи и удължени в едра муцуна. Изострените и продълговати зъби от горната челюст излизаха отвън и донякъде наподобяваха двата зъба на примитивния саблезъб тигър от древната Земя. Дългите и островърхи уши, залепени за черепа, изглеждаха твърди и стърчаха над голата заоблена глава. Всяко ухо завършваше с ярко червено пискюлче.

Когато стигнаха долния край на рампата, съществото ги заговори с гръмлив глас.

— Приветствам ви с добре дошли — рече то — на тази скапана планета.

— Откъде, по дяволите — изтърси смаяният Хортън, — знаеш езика ни?

— Научих всичко от Шекспир — отвърна съществото. — Шекспир ме научи. Но сега Шекспир е мъртъв и много ми липсва. Нещастен съм без него.

— Но Шекспир е много стар човек и не разбирам...

— Съвсем не толкова стар — каза съществото, — макар и наистина не млад, а освен това бе болен. Описваше себе си като човек. Приличаше особено много на вас. Предполагам, че ти също си човек, но другият не е човек, въпреки че има човешки черти.

— Прав си — рече Никодим. — Не съм човек. Аз съм най-близкото до човека нещо. Аз съм приятел на човека.

— Тогава това е много хубаво — каза съществото щастливо. — Наистина е хубаво. Защото аз бях това за Шекспир. Най-добрият

приятел, който някога е имал, казваше той. Така ми липсва Шекспир. Възхищавам се толкова много от него. Можеше да прави цял куп неща. Единственото, което не успя, бе да научи езика ми. Затова бях принуден да науча неговия. Той ми разправи за големи кораби, които се движат шумно в пространството. Така че, когато ви чух да идвате, дотичах доста бързо, като се надявах, че идва някой от хората на Шекспир.

— Тук има някаква голяма грешка — обърна се Хортън към Никодим. — Не е възможно човек да е стигнал толкова далеч в космоса. Кораба се е мотал наоколо, разбира се, намалявайки скоростта си заради планетите, и това е отнело доста време. Но ние сме на почти хиляда години от...

— Земята в момента може да разполага с по-мощни кораби — прекъсна го Никодим, — движещи се неколккратно по-бързо от светлината. Много такива кораби може да са ни задминали, докато сме пълзели по пътя си. Така че, колкото и странно да изглежда...

— Говорите за кораби — каза съществото. — Шекспир също говореше за тях, но той нямаше нужда от кораб. Шекспир дойде през тунела.

— Слушай сега — рече Хортън, леко раздразнен, — опитай се да говориш смислено. Каква е тази работа с тунела?

— Искате да кажете, че не знаете за тунела, който свързва звездите?

— Никога не съм чувал за него — отвърна Хортън.

— Нека да се върнем малко назад — предложи Никодим — и да се опитаме да започнем по друг начин. Приемам, че си местен, от тази планета?

— Местен?

— Да, местен. Принадлежиш към това място. Тази е твоята родна планета. Роден си тук.

— Никога — отговори съществото доста възбудено. — Не бих и пикал върху тази планета, ако можех да я избегна. Не бих стоял и най-малката единица време, ако можех да си отида. Дойдох спешно да се спазаря да ме вземете с вас, когато си тръгнете.

— И ти си дошъл като Шекспир? През тунела?

— Естествено, че през тунела. Как иначе да дойда тук?

— Тогава напускането би трябвало да е лесно. Върви в тунела и си тръгни през него.

— Не мога — простена съществото. — Проклетият тунел не работи. Полудял е. Действа само в едната посока. Докарва те тук, но не те връща.

— Но ти каза, че е тунел към звездите. Добих впечатлението, че свързва много звезди.

— Повече, отколкото съзнанието може да преброи, но тук той има нужда от ремонт. Шекспир се опита и аз се опитах, но не можем да го поправим. Шекспир го удряше с юмруците си, риташе го с краката си, крещеше му, наричаше го с ужасни имена. Но не проработи.

— Ако не си от тази планета — рече Хортън, — може би ще ни кажеш какво си.

— Това е съвсем просто. Аз съм месоядно, хищник. Знаете ли какво е хищник?

— Да. Който яде други форми на живот.

— Аз съм хищник — каза съществото, — и съм доволен, че съм такъв. Горд, че съм такъв. Има същества из звездите, които гледат с презрение и ужас хищниците. Те твърдят по погрешка, че не е редно да се ядат себеподобни същества. Казват, че това е жестоко, но аз ви казвам, че няма никаква жестокост. Бърза смърт. Чиста смърт. Абсолютно никакви страдания. По-добре от болестта и старостта.

— Добре тогава — рече Никодим. — Няма нужда да продължаваш. Нямаме нищо против хищниците.

— Шекспир казваше, че хората също са хищници. Но не като мен. С Шекспир си поделяхме месото, което убивах. И сам би убивал, но не бе толкова добър, колкото мен. Аз бях доволен да убивам за Шекспир.

— Обзалагам се, че е така — каза Хортън.

— Сам ли си тук? — попита Никодим. — Единственият ли си от твоя вид върху планетата?

— Единственият — отвърна Хищника. — Дойдох тайно. На никого не съм казал за това.

— Този твой Шекспир — рече Хортън, — и той ли е дошъл тайно?

— Имаше много безскрупулни същества, които биха искали да го намерят, като твърдяха, че им е направил въображаемо зло. Но той не

желаеше те да го открият.

— Нима Шекспир е вече мъртъв?

— О, мъртъв е, разбира се. Аз го изядох.

— Какво?

— Само плътта — поясни Хищника. — Внимавах да не изям костите. И няма да се смутя да ви кажа, че бе твърд и жилав, а и миризмата му не ме привличаше. Имаше странен вкус.

Никодим бързо взе думата, за да смени темата.

— Бихме се радвали — каза той, — ако отидем до тунела и видим дали не може да го оправим.

— Наистина ли бихте го сторили, съвсем приятелски? — попита Хищника с благодарност. — Надявах се, че ще го направите. Можете ли да ремонтирате проклетия тунел?

— Не знам — отговори Хортън. — Можем да го погледнем. Не съм инженер...

— Аз — обяви Никодим — мога да стана инженер.

— Можеш на куково лято — сопна се Хортън.

— Ще го погледнем — рече лудият робот.

— Значи всичко е уговорено?

— Можеш да разчиташ — отвърна Никодим.

— Добре — каза Хищника. — Ще ви покажа древния град и...

— Древен град ли има?

— Преувеличавам — поправи се Хищника. — Поддавам се на ентузиазма, че тунелът ще бъде поправен. Може би не е истински град. Може би е само крепост. Много стара и разрушена, но вероятно интересна. Сега обаче трябва да вървя. Звездата е слязла ниско. Най-добре е човек да се е подслонил, преди мракът да се спусне над това място. Радвам се, че се запознахме. Радвам се, че хората на Шекспир дойдоха. Здравейте и сбогом! Ще се видим сутринта и тунелът ще бъде поправен.

Той се обърна внезапно и затича леко към хълмовете, без да престава да поглежда назад.

— Много загадки има тук — рече Никодим, като поклати глава. — Има много за мислене. Много въпроси за задаване. Но най-напред трябва да ви приготвя вечерята. Вече мина достатъчно време, откакто сте се събудили от студения сън, така че спокойно можете да ядете.

Добра, питателна храна, но не голямо количество наведнъж. Трябва да въздържате лакомията си. Трябва да поглъщате храната бавно.

— Почакай само за минутка — каза Хортън. — Трябва да ми обясниш някои неща. Защо ми взе думата, когато знаеше, че исках да разпитам за изяждането на този Шекспир, който и да е той? Какво имаш предвид с това, че можеш да станеш инженер? Много добре знаеш, че не можеш.

— Всичко по реда си — отвърна Никодим. — Трябва, както казвате, да се обяснят някои неща. Но първо трябва да се нахраните, а слънцето почти залезе. Чухте какво каза съществото — трябва да сте под покрив, когато слънцето залезе.

— Суеверие — измънка Хортън. — Бабини деветини.

— Бабини деветини или не — отвърна Никодим, — но е най-добре да се спазват местните обичаи, докато човек не е сигурен.

Като погледна към морето от развълнувана трева, Хортън видя, че линията на хоризонта е разполовила слънцето. Полюшващата се трева изглеждаше като лист блестящо злато. Докато наблюдаваше, слънцето се потопи още по-дълбоко в златния блясък и докато потъваше, небето на запад промени цвета си на болнаво лимоненожълт.

— Странен светлинен ефект — каза той.

— Хайде, да се връщаме на борда — подкани го Никодим. — Какво искате да ядете? Супа „Виши“ може би — как ви звучи? Телешко филе, печени картофи?

— Добър кулинар си — похвали го Хортън.

— Аз съм майстор готвач — рече роботът.

— Има ли нещо, което да не си? Инженер и готвач. Какво още?

— О, много неща — отвърна Никодим. Мога да върша много неща.

Слънцето изчезна и от небето сякаш започна да се спуска пурпурно сияние. Сиянието увисна над жълтото на тревата, която сега бе придобила цвета на стар полиран месинг. Хоризонтът бе катранено чер с изключение на пламтящата зеленикава светлина с цвета на млади листа, там, където слънцето бе залязло.

— Толкова радва окото — забеляза Никодим, докато наблюдаваше.

Багрите бързо чезнеха и докато чезнеха, през равнината се промъкна хлад. Хортън се обърна да се изкачи по рампата. Когато се извърна, нещо се спусна върху му, като го сграбчи и задържа. В действителност не го бе сграбчило, защото наоколо нямаше нищо, което да го сграбчи, а някаква сила го бе приковала и погълнала, така че не можеше да се движи. Опита се да се бори срещу нея, но не можеше да помръдне нито един мускул. Реши да извика, но гърлото и езикът му бяха замръзнали. Изведнъж бе разголен — или почувства, че е разголен. Не толкова лишен от дрехи, колкото от всякаква защита, сякаш бе разтворен, така че и най-потайното кътче на съществуването му бе изложено на показ. Имаше чувството, че го наблюдават, че го изследват, че му взимат проби и го анализират. Оголен, одран, уязвим, така че наблюдателят да може да се докопа до последното му желание и последната му надежда. Същото, пробягна мисъл през съзнанието му, сякаш Бог бе дошъл и го преценяваше, може би го съдеше.

Искаше му се да избяга и да се скрие, да загърне тялото си с одраната кожа и да я задържи така, за да покрие зеещото разперено и разкрачено нещо, в което се бе превърнал. Да се скрие отново зад парцаливите остатъци от човечността си. Но не можеше да избяга и нямаше къде да се скрие, така че продължаваше да стои неподвижен и да бъде оглеждан.

Наоколо нямаше нищо. Нищо не се бе появило. Но нещо го бе хванало, задържало, съблякло и той се опитваше да извади съзнанието си навън, за да го види, за да разбере що за нещо бе това. И докато се опитваше да направи това, му се стори, че черепът му се разцепи и съзнанието му бе освободено, измъкна се и се разтвори, така че би могло да обхване всичко, което никой човек по-рано не е разбирал. В момент на сляпа паника съзнанието му, изглежда, се разшири, за да изпълни вселената, захващайки се със сръчните пръсти на мисълта за всичко из замръзналото пространство и течащото време, и за миг, само за миг той си представи как прозря дълбоко в същността на основния замисъл, скрит в най-далечните кътчета на вселената.

После съзнанието му се сви и черепът му се затвори, нещото го пусна и като залитна, той протегна ръка да се хване за перилото на рампата, за да се задържи прав. Никодим бе до него, поддържайки го, и попита с тревожен глас:

— Какво става, Картър? Какво те бе прихванало?

Хортън се залови в мъртва хватка за перилото, сякаш то бе единственото реално нещо, което му бе останало. Тялото му го болеше от налягане, но съзнанието му все още бе запазило част от неестествената си изостреност, макар и да чувстваше, че тя изчезва. Подпомогнат от Никодим, той се изправи. Тръсна главата си и премигна за да проясни зрението си. Цветовете всред морето от трева се бяха променили. Пурпурното сияние се бе стопило в тъмен здрач. Месинговият нюанс на тревата се бе претопил в оловен оттенък, а небето бе черно. Докато го гледаше, се появи първата ярка звезда.

— Какво става, Картър? — попита отново роботът.

— Искаш да кажеш, че не си го почувствал?

— Нещо — рече Никодим. — Нещо ужасяващо. Удари ме и се изплъзна. Не тялото ми, а съзнанието ми. Като че ли някой бе използвал умствен юмрук и не бе сполучил с удара, като само бе закачил съзнанието ми.

6

Мозъкът, който някога е бил монах, бе изплашен, а уплахата водеше до откровеност. Откровеността на изповедта, помисли си той, въпреки че в изповедалнята никога не съм бил толкова откровен, колкото сега.

Какво беше това?, попита дамата. *Какво беше това, което почувствахме?*

Ръката на Бога, отвърна й той, която докосна челото ни.

Това е смешно, рече ученият. Едно заключение, достигнато без съответните данни или добросъвестно наблюдение.

Как тогава ще го определиш?, запита дамата.

Аз не го определям, каза ученият. Аз го отбелязвам, това е всичко. Някакъв вид проява. Може би от далечния космос. Не е извършена от тази планета. Имам ясното чувство, че не е от местен произход. Но докато не получим повече данни, не трябва да се опитваме да го оценяваме.

Това е най-голямата глупост, която някога съм чувала, рече дамата. Нашият колега свещеникът говори по-умно.

Не съм свещеник, обади се монахът. Толкова пъти съм ти казвал. Монах. Просто монах. Един много жалък монах.

И точно такъв съм бил, каза си той, като продължи да си прави честна самооценка. Никога не съм бил повече. Монах, по-нищожен от нищото, страхуващ се от смъртта. Не светецът, за който се представяше, а хленчещ, треперещ страхливец, който изпитва ужас, че ще умре, а никой, който се плаши от смъртта, не можеше да е свят човек. За истинските светци смъртта трябва да е обещание за ново начало и като помисли за миналото си, той разбра, че никога не е бил способен да си я представи като друго, освен като край и нищо повече.

За пръв път, като си мислеше така, можеше да си признае това, което никога по-рано не е могъл да си признае или не е бил достатъчно откровен да си признае — че се е възползвал от случая да стане слуга на науката, за да избяга от страха си от смъртта. Макар да знаеше, че

печели само отлагане на смъртта си, защото дори като Кораб не можеше да ѝ убегне съвсем. Или най-малкото не можеше да бъде сигурен, че ще я избегне напълно, тъй като имаше шанс — нищожно малък шанс, — който ученият и дамата бяха обсъждали преди векове, докато той бе стоял строго настрана от разговора, страхувайки се да се включи в него: че с течение на хилядолетията, ако оживееха толкова дълго, вероятно тримата биха могли да се превърнат в самостоятелен чист разум. И ако наистина се случеше това, мислеше си той, тогава биха могли да станат в истинския смисъл безсмъртни и вечни. Но ако това не се случеше, трябваше да се примирят със смъртта, защото космическият кораб не би издържал безкрайно. След време би се превърнал поради една или друга причина в разбито и износено старо корито, което лети по инерция между звездите, а след още по-дълго време в нищо друго, освен в прах, разнасян от космическия вятър. Но дотогава имаше все още много време, рече си той, като се хвана за надеждата. С малко късмет Кораба би могъл да преживее милиони години, като даде на тримата необходимото им време, за да се превърнат в самостоятелен чист разум — ако в действителност бе възможно да има самостоятелен чист разум.

Защо е този всеобхватен страх от смъртта, запита се той. Защо е това треперене пред нея, не както би се свил обикновен човек, а като някой, който е изпълнен с отвращение от самата мисъл за нея? Може би защото съм загубил вярата си в Бога или, което е още по-лошо, може би защото никога не съм постигнал вяра в Бога? И ако това е така, защо съм станал монах?

Веднъж започнал с откровеността, той си даде откровен отговор. Бе избрал монашеството като занимание (не като призвание, а като занимание), защото се боеше не само от смъртта, а дори от самия живот, мислейки, че то може би ще е лесна работа, която да му осигури закрила от света, от който се страхуваше.

В едно нещо обаче той бе сгрешил. Монашеството не се оказва лесен начин на живот, но в момента, когато откри това, отново бе изплашен — изплашен да признае грешката си, изплашен да признае даже пред самия себе си лъжата, че живее. Така бе продължил като монах и с течение на времето, по един или друг начин (много вероятно по чисто стечение на обстоятелствата), бе получил славата на благочестив и набожен човек, което предизвикваше едновременно

завист и гордост у всички останали монаси, макар някои от тях при случай да правеха клеветнически забележки, но не от особено значение. След време изглеждаше, че някак си твърде много хора са чули за него — може би не за нещо, което е направил някога (защото в интерес на истината той бе направил някои неща, макар и малко), а за нещата, които се смяташе, че той символизира, за начина му на живот. Като си помисли за това сега, запита се дали не е имало някакво недоразумение — ако благочестивостта му не произтичаше от набожността му, както всеки, изглежда, приемаше, а от големия му страх и именно поради този свой страх той правеше съзнателни опити да се обезличи. Трепереща мишка, каза си той, която е станала свята мишка заради самото си треперене.

Но както и да е било, той се бе превърнал накрая в символ на Епохата на вярата в един материалистичен свят и един писател, който бе разговарял с него, го описваше като средновековен човек, запазил се в по-нови времена. Образът, очертан в интервюто, публикувано в списание с широк читателски кръг и написано от обигран човек, който за по-драматичен ефект не се бе поколебал да го поразкраси леко, бе дал тласък, издигнал след няколко години монаха до висотата на обикновен човек, който има необходимото прозрение да се върне към изворите на вярата и могъществото на душата, за да противопостави тази вяра на нашествието на научната мисъл.

Можеше да стане абат, помисли си той в прилив на гордост, може би дори повече от абат. А когато си даде сметка за горделивостта, не направи повече от символично усилие да я възпре. Защото горделивостта, каза си той, горделивостта и накрая откровеността бяха всичко, което си бе оставил. Когато старият абат бе призован от Бога, бяха го известили по различни странични пътища, че би могъл да наследи абата. Но изведнъж, уплашен отново, този път от отговорността и поста, той бе помолил да остане в простата си килия и с обикновените си задачи и тъй като орденът се отнасяше към него с голямо уважение, молбата му бе удовлетворена. Все пак, мислейки за това оттогава и пропит от откровеност сега, той позволи на съмнението, което бе потискал преди, да излезе навън. То бе следното: дали молбата му бе удовлетворена не защото орденът имаше голямо уважение към него, а защото орденът, познавайки го твърде добре, бе разбрал какъв жалък абат би представлявал? Като се има предвид

благоприятната реклама, която би предизвикало назначаването му, поради широкото одобрение, с което се ползваше, не е ли бил принуден орденът да се почувства задължен да му направи най-малкото предложение? И не премина ли искрена въздишка от облекчение през цялата обител, когато той отказа?

Всичко е поради страха, помисли си той, човек, преследван през целия си живот от страх, ако не от страх от смъртта, то от страх от самия живот. Може би в края на краищата не е имало нужда да се страхува. Може би след всичката тази страхливост не е имало в действителност нищо, от което да се страхува, много вероятно бе собствената му неадекватност и неразбиране да са го накарали да се страхува.

Мисля като човек от плът и кръв, каза си той, а не като безтелесен мозък. Плътта още се държи за мен, кръвта не иска да напусне жилите ми.

Ученият продължаваше да говори.

Особено трябва да се въздържаме, казваше той, от автоматичното определяне на проявата като нещо, което притежава тайнствени или духовни характеристики.

Беше просто едно от тези обикновени неща, рече дамата, радостна да стигнат до споразумение.

Трябва здраво да пазим в съзнанието си мисълта, поправи я ученият, че във вселената няма обикновени неща. Нищо не се случва, за да бъде отхвърлено небрежно настрана. Има смисъл във всяко едно нещо, което се случва. Винаги има причина — можете да сте сигурни в това, а след време ще има също така и следствие.

Иска ми се, обади се монахът, да можех да съм толкова сигурен, колкото вас.

Иска ми се, каза дамата, да не бяхме кацали на тази планета. Такова противно, забутано място.

— Трябва да се въздържате — каза Никодим. — Не прекалявайте. Малко супа „Виши“, едно тънко парченце от печеното, половин картоф. Трябва да разберете, че стомахът ви не е работил стотици години. Естествено, бил е замразен и не е могъл да се повреди, но дори и така е необходимо да му се даде възможност да влезе отново във форма. След няколко дена ще можете да се храните пак нормално.

Хортън изгледа храната.

— Откъде си взел това ядене? — попита той. — Сигурно не е донесено от Земята.

— Забравих — рече Никодим. — Разбира се, че не можехте да знаете. На борда разполагаме с най-добрия модел преобразовател на материя, който е бил произведен до момента на тръгването ни.

— Искаш да кажеш, че просто си хвърлил вътре малко пясък?

— Е, не точно така. Не е чак толкова елементарно. Но правилно сте схванали идеята.

— Чакай малко — каза Хортън. — Има нещо много погрешно. Не си спомням никакви преобразователи на материя. Говореше се за тях естествено и някои, изглежда, се надяваха, че може да се сглоби един, но доколкото си спомням...

— Има определени неща, сър — побърза да каже Никодим, — с които не сте запознат. Едно от тях е, че когато преминахте в студения сън, не тръгнахме веднага.

— Намекваш, че е имало закъснение?

— Е, да. В действителност доста сериозно закъснение.

— За бога, не се прави на загадъчен. Колко дълго?

— Добре, някъде около петдесет години.

— Петдесет години! Защо петдесет години? Защо са ни потопили в студения сън и после са чакали петдесет години?

— На практика нямаше нищо спешно — рече Никодим. — Очакваше се проектът да обхване доста дълго време, двеста-триста години или малко повече, преди да се завърне някой кораб с новини за

обитаеми планети, така че закъснение от петдесет години не изглеждаше прекалено голямо, ако през това време бе възможно да се разработят различни системи, които биха дали по-добър шанс за успех.

— Като преобразовател на материя например.

— Да, това бе едно от нещата. Не бе абсолютно необходимо, разбира се, но удобно и даващо по-голяма свобода. По-важното бе, че имаше определени особености в конструкцията на кораба, които, ако можеха да бъдат разработени...

— И те бяха разработени?

— Повечето от тях — отвърна Никодим.

— Никога не са ни казвали, че ще има такова закъснение — рече Хортън. Нито на нас, нито на останалите екипажи, които участваха в тренировките по това време. Ако някой от другите екипажи знаеше, щяха да ни съобщят.

— Не беше нужно да знаете — обясни Никодим. — Можеше да се стигне до нелогично възражение от ваша страна, ако ви бяха казали. А беше важно човешките екипажи да са готови, когато корабите излязат на старт. Виждате ли, всички вие бяхте много особени хора. Може би си спомняте колко внимателно бяхте подбрани.

— Господи, да. С компютри изчислявах вероятностите ни за оцеляване. Отново и отново измервах психологичните ни профили. Почти ни износиха с физическите тестове. И ни присадиха в мозъците това телепатично апаратче, за да можем да разговаряме с Кораба, което бе най-досадното от всичко. Май че си спомням — трябваша месеци, за да се научим да го използваме правилно. Но защо ни е било всичко това, след като после са ни набутали набързо в хладилника? Просто бихме могли да чакаме в готовност.

— При такъв подход — каза Никодим — щяхте да остарявате с всяка година. Да не са съвсем млади, но и да не са твърде възрастни бе един от факторите при подбора на екипажите. Не би имало особен смисъл да се изпращат старчета. А в студения сън вие не остарявахте. Времето нямаше значение за вас, защото при студения сън времето е без значение. По начина, по който се постъпи, екипажите бяха поставени в готовност, като способностите и възможностите им не се намаляваха с времето, необходимо да се отстранят други технически грешки. Корабите можеха да тръгнат и веднага след замразяването ви, но след петдесет години шансовете на корабите и вашите собствени

шансове бяха значително повишени. Системите за поддържане на живота на мозъците бяха усъвършенствани до такава степен, каквато се смяташе за невъзможна преди петдесет години, връзката между мозъците и кораба бе направена по-ефикасна, чувствителна и почти безотказна. Системите за студения сън бяха подобрени.

— Чувствата ми по този въпрос са раздвоени — рече Хортън. — Струва ми се обаче, че това няма никакво значение лично за мен. Ако човек не може да изживее живота си в собственото си време, предполагам, че става несъществуващо кога ще го изживее. Това, за което съжалявам, е, че съм останал сам. Между Хелън и мен имаше нещо, а харесвах и другите двама. Също така мисля, че имам някаква вина за това, че те умряха, а аз оживях. Казваш, че си ми спасил живота, защото съм бил в камера номер едно. Ако аз не бях в нея, някой от останалите би живял, а аз щях да съм мъртъв сега.

— Не трябва да изпитвате никаква вина — обърна се към него Никодим. — Ако някой трябва да се чувства виновен, това съм аз, но аз нямам чувство за вина, защото разумът ми казва, че съм действал според възможностите си при съвременната технология. Но вие — вие не сте част от това. Вие не сте направили нищо, не сте участвали във взимането на никакво решение.

— Да, знам. Но дори и така не мога да избегна мисълта...

— Изяжте си супата — прекъсна го Никодим. — Печеното изстива.

Хортън глътна една лъжица от супата.

— Вкусна е — рече той.

— Разбира се. Казах ви, че мога да бъда майстор-готвач.

— Можеш да бъдеш — повтори Хортън. — Странен начин на изразяване. Или си готвач, или не си. Но казваш, че можеш да бъдеш. Така отговори и на въпроса, дали си инженер. Не че си такъв, а че можеш да бъдеш такъв. Струва ми се, приятелю, че можеш да бъдеш много неща. Преди малко намекна, че си също и добър техник по студения сън.

— Но начинът, по който се изразявам, е съвсем точен — възрази Никодим. — Точно така е. В момента съм готвач и мога да бъда инженер или математик, или астроном, или геолог...

— Не е необходимо ти да си геолог. Аз съм геологът на тази експедиция. Хелън бе биолог и химик.

— Някой ден — каза Никодим — може да има нужда от двама геолози.

— Това е смешно — рече Хортън. — Няма човек или робот, който да владее толкова много неща, колкото казваш, че си или можеш да владееш. Ще са необходими години обучение и докато учиш всяка нова специалност или дисциплина, ще губиш част от предишните си знания. Освен това ти си просто робот-помощник, който изобщо не е специализиран. Нека да погледнем нещата: капацитетът на мозъка ти е малък и системата ти за реакции е сравнително нечувствителна. Кораба каза, че си бил избран именно заради простото ти устройство — защото твърде малко неща биха могли да ти се развалят.

— Всичко това наистина е вярно — съгласи се Никодим. — Аз съм това, което казвате. Машина за изпълнение на поръчки, за вдигане на предмети и за още малко неща. Капацитетът на мозъка ми е малък. Но когато имаш два мозъка или три...

Хортън изпусна лъжицата си на масата.

— Ти си луд! — извика той. — Никой няма два мозъка.

— Аз имам — отвърна спокойно Никодим. — Точно в момента имам два мозъка — стария стандартен глупав мозък на робот и мозъка на готвач, а ако искам, мога да добавя още един мозък, въпреки че не знам какъв вид мозък би допълнил този на готвач. Може би мозък на диетолог, макар в набора да няма такъв вид мозък.

Хортън се овладя с усилие.

— Нека да започнем отначало — рече той. — Нека да тръгнем от прости неща и да вървим бавно и ясно, така че глупавият ми човешки мозък да може да следи какво казваш.

— Това бяха онези петдесет години — обясни Никодим.

— Какви петдесет години, по дяволите?

— Онези петдесет години, които изминаха след замразяването ви. За петдесет години могат да се извършат доста успешни изследвания и разработки, ако много хора се захванат с това. Вие тренирахте със съвършен робот, нали — най-добрия образец на хуманоидна машина, който някога е бил създаден.

— Да, така беше — отговори Хортън. — Спомням си го, сякаш бе едва вчера...

— За вас — каза Никодим — ще е едва вчера. Хилядите години оттогава са нищо за вас.

— Беше един малък негодник — продължи Хортън. — Беше тиранин. Знаеше три пъти повече от нас и можеше поне десет пъти повече. Набиваше ни всичко това по своя любезен, мазен, противен начин. Беше толкова хитър, че никога не можехме да го укорим. Всички го мразехме кучия му син.

— Ето, виждате ли — рече тържествуващо Никодим. — Това не би могло да продължи. Такава ситуация е недопустима. Ако бе изпратен с вас, помислете си за всички спречквания, за сблъсъка на личностите. Ето защо аз съм с вас. Не можеха да използват такъв като него. Трябваше да ви дадат прост, кротък глупак като мен, робот от вида, на който сте свикнали да заповядвате и който няма да има нищо против да му заповядвате. Но прост, кротък глупак като мен нямаше да може да се справи със собствени сили в случаите, в които необходимостта понякога може да изисква това. Така че им хрумна идеята за допълнителни мозъци, които да могат да се включват в помощ на глупав мозък като моя.

— Искаш да кажеш, че разполагаш с цяла кутия допълнителни мозъци, които просто включваш!

— Не точно мозъци — поясни Никодим. — Те се наричат превъпли, макар да не съм сигурен защо. Веднъж някой ми каза, че терминът бил съкращение от превъплътяване. Има ли такава дума?

— Не знам — отвърна Хортън.

— Добре, както и да е — рече Никодим. — Имам превъпли за готвач, за лекар, за биохимик мисля, че схващате идеята. Във всеки от тях е закодиран по един пълен университетски курс. Броих ги веднъж, но вече съм забравил. Предполагам, че бяха около две дузини.

— Така че наистина е възможно да си способен да поправиш този тунел на Хищника.

— Не бих разчитал на това — каза Никодим. — Не знам какво се съдържа в инженерния превъпл. Има толкова много различни инженерства химическо, машинно, електро.

— Най-малкото ще имаш инженерно образование.

— Така е. Но тунелът, за който говореше Хищника, сигурно не е построен от хора. Хората не биха имали време...

— Може и да е построен от хора. Имали са почти хиляда години, за да направят куп неща. Спомни си какво е било извършено за петдесетте години, за които ми спомена.

— Да, знам. Възможно е да сте прав. Може да не е било толкова добре да се осланят на кораби. Ако хората се бяха осланяли на кораби, не биха стигнали толкова далеч досега и...

— Биха могли, ако са разработили кораби, по-бързи от светлината. Може би след като веднъж се постигне това, вече няма да има естествена граница. Щом се премине скоростта на светлината, вероятно няма да има ограничение колко по-бързо от нея да се движи човек.

— Някак си не мисля, че са разработили кораби, развиващи свръхсветлинна скорост — каза Никодим. — Много слушах за това по времето след като ме включиха в проекта. Изглежда, никой не намираще истинска отправна точка, нямаше реална представа за нещата, от които зависеше всичко. Това, което по-вероятно се е случило, е хората да са кацнали на планета, не чак толкова отдалечена като тази, където сме сега, да са намерили един от тунелите и сега да ги използват.

— Но не само хората.

— Не, това е съвсем очевидно в случая с Хищника. Не можем да имаме и представа колко други раси вероятно ги използват. Ами какво ще стане с Хищника? Ако не приведем в действие тунела, той ще иска да се качи на кораба с нас.

— Само през трупа ми.

— Знаете ли, и аз се чувствам почти така. Той е доста чудноват екземпляр и може да представлява сериозен проблем да го потопим в студения сън. А преди да опитаме това, трябва да познаваме химическата основа на организма му.

— Което ми напомня, че няма да се върнем на Земята. Какво се печели? Накъде възнамерява да върви Кораба?

— Не знам — рече Никодим. — Разбира се, говорили сме от време на време. Кораба, сигурен съм, не се е опитвал да скрие нищо от мен. Имам чувството, че Кораба сам не знае какво мисли да направи. Просто да продължи, предполагам, и да види какво може да намери. Давате си сметка естествено, че Кораба, стига да поиска, може да чуе всичко, което си говорим.

— Това не ме притеснява — отвърна Хортън. — Както изглежда, всички сме еднакво закъсали. А ти ще си закъсал по-дълго и от мен. Каквото и да е положението, предполагам, че ще трябва да го приема,

тъй като нямам друг избор. Отдалечен съм на почти хиляди години от дома и с хиляди години изостанал от Земята в този момент. Кораба несъмнено е прав, като казва, че ако се върна, ще бъда неудачник. Всичко това може да се приеме с ума, но предизвиква странни усещания в стомаха. Ако другите трима бяха тук, представям си, че щеше да е различно. Имам чувството, че съм ужасно самотен.

— Не сте самотен — обади се Никодим. — Имате Кораба и мен.

— Да, предполагам, че е така. Изглежда, непрекъснато забравям. Той се отдалечи от масата.

— Вечерята беше чудесна — рече той. — Искаше ми се да бе хапнал с мен. Преди да си легна, мислиш ли, че ще създам проблем на стомаха си, ако хапна едно парченце от печеното, както е студено?

— За закуска — каза Никодим. — Ако искате такова парченце за закуска.

— Добре тогава — примири се Хортън. — Има още нещо, което ме смущава. Така, както сте екипирани, нямате наистина нужда от човек в тази експедиция. По времето, когато правехме тренировките, човешкият екипаж имаше смисъл. Но вече не. Ти и Кораба можете да свършите работата сами. Като се има предвид каква е ситуацията, защо просто не са ни изхвърлили? Защо са си направили труда да ни качат на борда?

— Опитвайте се да унижите себе си и човешката раса — рече Никодим. — Но това е само реакцията на шока от всичко, което току-що научихте. Ако започнем отначало, идеята бе да се качат на борда познания и техника, а единственият начин да се направи това бе чрез човешки индивиди, които притежаваха знанията и познаваха техниката. По времето, когато корабите отлетяха обаче, бяха намерени други средства за предаване на техническите познания — с помощта на превъплите, които можеха да превърнат дори такива прости работи като мен в многостранни специалисти. Но дори така на нас щеше да ни липсва все пак един фактор, тази странна черта, човечността, биологичната обусловеност на човека, каквато още нямаме и която никой специалист по роботика не е успял досега да вгради в нас. Споменахте за вашия робот-треньор и за ненавистта ви към него. Ето какво се получава, когато се премине определена точка при подобрието на роботите. Постигат се добри възможности, но човечността, която трябва да ги балансира, липсва и роботът, вместо да

стане повече подобен на човека, става арогантен и непоносим. Може би винаги ще е така. Човечността може да е свойство, което да не може да се достигне по изкуствен път. Предполагам, че е възможно една експедиция до звездите да се проведе успешно само с роботи и техните кутии с превъпли на борда, но няма да е истинска човешка експедиция, а това бе основната цел на тази и другите експедиции да търсят планети, където хората от Земята могат да живеят. Роботите сигурно биха могли да извършват наблюдения и да вземат решения и в девет случая от десет наблюденията биха били точни и решенията съвсем правилни. Но в останалия десети случай едното или и двете неща можеха да са погрешни, защото щяха да разглеждат проблема с очите на роботи и да взимат решения с мозъците на роботи, на които им липсва това качество от първостепенно значение — човечността.

— Думите ти са утешителни — каза Хортън. — Дано само да си прав.

— Повярвайте ми, сър, прав съм.

Хортън, вече е време да си лягаш, обади се Кораба. Хищника ще дойде да се срещнете сутринта и трябва да поспиш малко.

8

Но сънят не дойде лесно.

Като лежеше по гръб и гледаше нагоре в чернотата, неизвестността и самотата го заляха, неизвестността и самотата, които досега бяха задържани.

Едва вчера, му бе казал Никодим. Беше едва вчера, когато потънахте в студения сън, защото всички векове, които са дошли и са си отишли оттогава, значат по-малко от нищо за вас.

Беше едва вчера, помисли си той с известна изненада и горчивина. А сега бе сам, да си спомня и да тъгува. Да тъгува тук, в мрака на една отдалечена от Земята планета, на която бе пристигнал, доколкото това се отнасяше за самия него, за не повече от миг, за да разбере, че родната му планета и хората от вчера са потънали в дълбините на времето.

Хелън е мъртва, каза си той. Мъртва и погребана под стоманения блясък на чужди звезди върху неизвестна планета около некартографирано слънце, където ледниците от замръзнал кислород надигаха туловищата си към черния космос и девствените скали не бяха засегнати от ерозия през трупащите се хилядолетия след хилядолетия, планета, неизменчива като смъртта.

Бяха трима — Хелън, Мери и Том. Само той липсваше — липсваше, защото се бе намирал в камера номер едно, защото един глупав, елементарен, тъпоумен робот не можеше да измисли друга система, освен да изпълнява задачите по реда на номерата.

Корабе, прошепна той в съзнанието си.

Спи, рече Кораба.

Върви по дяволите, отвърна Хортън. Не можеш да ме приспиш. Не можеш да ми заповядваш какво да правя. Спи, нареждаш. Изпишай се, казваш. Забрави всичко, казваш.

Не те караме да забравиш, възрази Кораба. Паметта е ценно нещо и докато тъгуваш, придържай се здраво към паметта. Когато

тъжиш, знай, че и ние тъжим с теб. Защото и ние също си спомняме Земята.

Но ти няма да се върнеш на нея. Смяташ да продължиш. След тази планета смяташ пак да продължиш. Какво очакваш да намериш? Какво търсиш?

Няма как да знаем. Не очакваме нищо.

И аз ли ще вървя с теб?

Разбира се, отговори Кораба. Ние сме екип и ти си част от него.

А планетата? Ще имаме ли време да я разгледаме?

Не бързаме, отвърна Кораба. Разполагаме с всичкото време.

Какво почувствахме тази вечер? Това част от него ли е? Част от неизвестното, към което отиваме?

Лека нощ, Картър Хортън, рече Кораба. Пак ще говорим. Мисли си за приятни неща и се опитай да заспиш.

Приятни неща, каза си той. Да, беше приятно там, където небето бе синьо с бели облаци, които плуват из него, с океан като от картина, който пълзеше нагоре-надолу по дългите му пръсти, разстлани върху плажа като от картина, с тялото на Хелън, по-бяло от пясъка, върху който лежаха. Имаше лагерни огньове и нощен вятър, промъкващ се през едва различаващите се дървета. Светеха свещи над снежнобяла покривка с бляскав порцелан и искрящо стъкло върху масата, а отзад долиташе музика и навсякъде цареше доволство.

Някъде навън в мрака Никодим се движеше тромаво, опитвайки се да бъде тих, и през отворената врата се дочу далечно остро стържене на нещо, което той определи ли за себе си като насекоми. Ако изобщо тук имаше насекоми, рече си той.

Опита се да мисли за планетата, която лежеше отвъд вратата, но, изглежда, не можеше. Беше му твърде нова и странна, за да мисли за нея. Но откри, че може да извика във въображението си ужасяващата представа за тази огромна мълчалива дълбочина на космоса, която се простираше между това място и Земята, и видя с окото на съзнанието си дребната пращинка на Кораба да лети през страхотната необятност на нищото. Нищото се превърна в самота и с въздишка той се обърна и притисна здраво възглавницата към главата си.

9

Хищника се появи малко след развиделяване.

— Добре — рече той. — Готови сте. Ще вървим, без да бързаме. Не е толкова далеч. Проверих тунела, преди да тръгна. Не се е оправил от само себе си.

Той ги поведе по пътя, нагоре към острия връх на хълма, после надолу към долина, която лежеше толкова дълбоко между хълмовете и бе така потънала в гората, че тъмнината на нощта не се бе разнесла напълно. Дърветата бяха високи, с малко клони в първите десетина метра, и Картър забеляза, че макар и по обща структура да приличаха много на земните дървета, кората им сякаш бе покрита с люспи, а листата им биеха главно на черно и мораво, вместо на зелено. Под дърветата растителността бе доста разрежена, като само тук-там се срещаха пръснати бодливи и крехки храсти. От време на време профучаваха дребни същества, които се носеха ниско над земята, покрита с купчини паднали клонки, но Картър нито веднъж не успя да ги разгледа добре.

На места на повърхността излизаха оголени скали от хълма и когато се спуснаха по друг хълм и прекосиха малък, но буен поток, на отсрещната страна щръкнаха ниски канари. Хищника ги преведе по пътека, която се промъкваше нагоре през цепнатина в каменната стена, и те с мъка се покатериха по стръмния склон. Картър забеляза, че скалите бяха пегматит. Нямаше следи от утаечни пластове.

Пролазиха през цепнатината и се озоваха на хълм, водещ към друг хребет, по-висок от предишните два, които бяха прекосили. На върха имаше едри овални камъни и ниска тераса от подаващи се скали, която се простираше по протежение на хребета. Хищника седна на един плосък камък и потупа мястото до себе си, като покани Хортън да седне също.

— Тук ще направим почивка и ще си поемем дъх — каза той. — Местността наоколо е скалиста.

— Колко остава още? — попита Картър.

Хищника махна със снопчето пипала, които му служеха за ръка.

— Още два хълма — отговори той — и почти сме стигнали. Между другото, свари ли ви снощи часът на бога?

— Часът на бога?

— Шекспир го нарече така. Нещо се пресяга и те докосва. Като че ли има някой там.

— Да — рече Хортън, — свари ни. Можеш ли да ни кажеш какво е това?

— Не знам — отвърна Хищника — и не го харесвам. Гледа вътре в теб. Разтваря всичките ти вътрешности. Затова ви оставих така внезапно. Плаши ме. Превръща ме във вода. Но бях останал твърде дълго. Свари ме на път към дома.

— Искаш да кажеш, че си знаел, че идва?

— То идва всеки ден. Или почти всеки ден. Има периоди, но не много дълги, когато изобщо не идва. Придвижва се часово през денонощието. Сега идва по вечерно време. Всеки път идва съвсем малко по-късно. Премества се през деня и нощта. Постоянно променя часа си, но промяната е доста малка.

— И е идвало през цялото време, докато си бил тук?

— През цялото време — рече Хищника. — Не оставя човек на мира.

— Значи нямаш представа какво е това?

— Шекспир каза, че е нещо от космоса. Каза, че действа като нещо далече в космоса. Идва, когато тази точка от планетата, на която стоим, гледа към някаква отдалечена точка в космоса.

Никодим обикаляше скалната тераса, като от време на време се навеждаше да вземе паднало парче скала. После се приближи гордо към двамата, като държеше няколко камъчета в ръката си.

— Изумруди — обяви той. — Оголени от времето и лежащи на земята. Има и други в основната скала.

Той ги подаде на Хортън. Картър ги огледа внимателно, като ги държеше върху дланта си и ги опипваше с показалеца на другата си ръка.

Като се наведе напред, Хищника им хвърли бегъл поглед.

— Красиви камъчета — каза той.

— О, не — отвърна Хортън. — Те са повече от красиви камъчета. Това са изумруди. — Той погледна към Никодим и попита: — Откъде

разбра?

— Нося си превъпъла на геолог-любител отговори роботът. Сложих си инженерния превъпъл и имаше място за още един, така че взех този на геолог-любител...

— Превъпъл на геолог-любител! Какво, по дяволите, правиш с превъпъл на геолог-любител?

— На всеки от нас — обясни кротко Никодим, — бе разрешено да включи по един превъпъл от хобито си. За свое лично удоволствие. Имаше превъпли по филателия и по шахмат, и много други, но аз си помислих, че превъпълът на геолог-любител...

Хортън побутна изумрудите.

— Казваш, че има и други?

— Бих предположил — рече Никодим, — че тук имаме цяло богатство. Изумрудена мина.

— Какво искаш да кажеш с богатство? — измърмори Хищника.

— Той е прав — отвърна Хортън. — Целият този хълм може да е изумрудена мина.

— Тези красиви камъчета имат ли стойност?

— За моя народ стойността им е доста висока.

— Никога не съм чувал подобно нещо — каза Хищника. — На мен ми звучи налудничаво. — Той махна с презрение към изумрудите. — Само красиви камъчета, които радват окото. Но за какво могат да служат?

Изправи се бавно.

— Продължаваме — рече той.

— Добре, да вървим — отвърна Хортън и подаде изумрудите на Никодим.

— Би трябвало да поразгледаме наоколо...

— По-късно — отсече Хортън. — Те няма да избягат.

— Необходимо е проучване, така че Земята...

— Земята вече няма значение за никого от нас — каза Хортън. — Ти и Кораба ми го обяснихте така. Каквото и да се случи, каквото и да намерим, Кораба няма да се върне.

— Не разбирам разговора ви — рече Хищника.

— Прости ни — обърна се Хортън към него. — Това беше малка семейна шега, която не заслужава внимание.

Продължиха да слизат, пресякоха нова долина, после заизкачваха друг хълм. Този път не спираха да си почиват. Слънцето се издигна високо и разпръсна част от горския мрак. Денят стана по-топъл.

Хищника пристъпваше с големи бавни крачки, които явно не го затрудняваха, Хортън пъхтеше подире му, а Никодим вървеше най-отзад. Като го наблюдаваше, Хортън се опита да си представи що за създание би могъл да бъде Хищника. Беше мърляч, разбира се — в това нямаше съмнение, — но порочен, кръвожаден мърляч, който можеше да е опасен. Изглеждаше доста приятелски настроен със своето непрекъснато бърборене за стария си приятел Шекспир, обаче възможно бе и да дебне. Досега държанието му говореше единствено за прямота и добро настроение. Изключено бе привързаността му към човека Шекспир да не е била истинска, макар и приказките му, че е изял Шекспир, все още да звучаха обезпокоително. Това, че не знаеше стойността на изумрудите, беше озадачаващо. Изглеждаше невъзможно някоя култура да не разбира стойността на скъпоценните камъни, освен ако тази култура не възприемаше идеята за украсяването.

От последния хълм, на който се бяха изкачили, тримата се спуснаха не в долина, а в котловина във формата на дълбока паница, оградена от възвишения. Хищника спря така внезапно, че Хортън, който вървеше отзад, се блъсна в него.

— Там е — рече Хищника, като посочи. — Оттук не се вижда. Ние сме почти над него.

Хортън погледна в указаната посока. Не забелязваше друго, освен гората.

— Бялото нещо ли? — попита Никодим.

— Това е — отвърна радостно Хищника. — Това е, самата белота. Аз го поддържам чист и бял, като изскубвам дребните растения, опитващи се да пораснат отгоре му, и като измивам праха. Шекспир го наричаше древногръцки. Можеш ли, сър или робот, да ми кажеш какво е древногръцки? Питам Шекспир, но той само се смее и клати глава и казва, че е много дълга история. Понякога мисля, че той сам не знае. Само използва дума, която е чул.

— Древногръцки произлиза от древен човешки народ, наречен гърци — обясни Хортън. — Преди много векове те са били велики творци. Сграда, която е построена, както те някога са го правели, се

нарича древногръцка. Това е твърде общо понятие. Има много неща, които характеризират древногръцката архитектура.

— Прост строеж — продължи Хищника. — Стена и покрив, и врата. Това е всичко. Все пак е добро място за живеене. Не пропуска вятър и дъжд. Още ли не го виждаш?

Хортън поклати глава.

— Скоро ще го видиш — рече Хищника. — Ще пристигнем след малко.

Продължиха да слизат по склона и когато стигнаха подножието му, Хищника отново спря.

— Тази посока е към дома — каза той, като посочи една пътека. — Тази посока, една-две крачки, е към извор. Искате ли добра вода за пиене?

— Аз бих искал — отвърна Хортън. — Преходът беше изнурителен. Не особено дълъг, но целият ту нагоре, ту надолу.

Изворът бликаше от склона, пълнейки ограден от скали басейн, от който водата изтичаше, за да образува малък ручей.

— Мини пред мен — покани го Хищника. — Ти си мой гост. Шекспир каза, че гостите трябва винаги да са първи. Аз бях гост на Шекспир. Той бе дошъл тук преди мен.

Хортън коленичи и като загреба вода с двете си ръце, наведе глава да пие. Водата бе толкова студена, че сякаш изгори гърлото му. После, като изнесе тялото си назад, той клекна, докато Хищника застана на четири крака, наведе главата си и започна да пие — не наистина да пие, а да лочи водата като котка.

За пръв път, клекнал на едно място, Хортън действително видя и оцени сенчестата красота на гората. Дърветата бяха дебели и дори напълно осветени от слънцето, тъмни. Макар и да не бяха иглолистни, те му напомняха за тъмните борови гори в северните страни на Земята. Около извора и нагоре по склона, по който се бяха спуснали, растяха групичка храсти, високи около метър, целите кървавочервени. Не можеше да си спомни да е срещнал някъде отделно цвете или цъфнало клонче. Отбеляза си мислено да попита за това по-късно.

Едва когато бяха изминали половината разстояние по пътеката, Хортън най-накрая видя постройката, която Хищника се бе опитал да му посочи. Тя се издигаше върху хълмче насред малка поляна. Наистина имаше нещо древногръцко във вида ѝ, въпреки че Хортън не

разбираше нищо от древногръцка или каквато и да е друга архитектура. Беше скромна, изградена от бял камък, със строги и прости линии и приличаше някак си на кутия. Нямаше портал, нито капка лукс или въображение — просто четири стени, врата без украса и фронтон, не много висок, със съвсем лек наклон.

— Шекспир живееше тук, когато пристигнах — каза Хищника. — Настаних се при него. Прекарахме щастливи дни тук. Планетата е на края на света, но щастието идва отвътре.

Пресякоха поляната и се приближиха до постройката, като вървяха в една редица и тримата. Когато стигнаха на няколко крачки от нея, Хортън вдигна глава и видя нещо, което не бе забелязал преди, тъй като заради белотата си то се губеше на фона на белия камък. Спря се, скован от ужас. Над вратата стоеше прикрепен човешки череп, който им се хилеше.

Хищника забеляза накъде гледаше.

— Шекспир ни поздравява с добре дошли — рече той. — Това е черепът на Шекспир.

Като наблюдаваше с удивление и ужас, Хортън установи, че на Шекспир му липсваха два предни зъба.

— Трудно бе да закрепя Шекспир там горе — обясняваше Хищника. — Мястото е лошо, защото костта бързо се унищожава от времето и ще изчезне, но той така искаше. Черепът над вратата, каза ми той, костите в торби вътре. Сторих както искаше, но задачата беше тъжна. Не я изпълних с удоволствие, а с чувство на дълг и приятелство.

— Шекспир ли поиска да направиш това?

— Да, разбира се. Мислите ли, че бих го сторил по собствено желание?

— Не знам какво да мисля.

— Вид на смъртта — продължи Хищника. — Да го изям, докато умира. Свещеническа функция, обясни ми той. Правя, както ми казва. Обещавам да не го мамя и не го мамя. Напрягам се и го изяждам, колкото и да е лош на вкус, до последното парченце хрущял. Изгризвам старателно костите му, докато не остане друго, освен кокал. Повече, отколкото ми се яде. Коремът ми е пълен до пръсване, но продължавам да ям, без да спирам, докато го свърша целия. Върша го

правилно и чисто. Върша го с истинска преданост. Не посрамвам приятеля си. Аз бях единственият му приятел.

— Възможно е — рече Никодим. — Човешката раса може да има понякога странни разбирания. Един приятел да изяде друг в знак на уважение. При първобитните хора е съществувал ритуален канибализъм — да се окаже особена чест на истински приятел или на велик човек, като се изяде парченце от него.

— Но това е било при първобитните хора — възпротиви се Хортън. — Никога не съм чувал за съвременни...

— Хиляда години — пресече го Никодим — са изминали, откакто сме били на Земята. Достатъчно време за развитието на твърде чудновати разбирания. Може би тези първобитни хора са знаели нещо, което ние не знаем. Може да е имало някаква логика в ритуалния канибализъм, която да е била преоткрита през последните хиляда години. Вероятно изкривена логика, но със затрогваща сила.

— Казвате, че вашата раса не прави това? — запита Хищника. — Не разбирам.

— Преди хиляда години не го е правила, но може и да го прави сега.

— Преди хиляда години?

— Ние сме напуснали Земята преди хиляда години. Вероятно много повече от хиляда години. Не познаваме математиката, използвана при разширяване на времето. Би могло да е доста по-дълго от хиляда години.

— Но никой човек не живее хиляда години.

— Вярно е, но аз ги прекарах в студен сън. Тялото ми бе замразено.

— Ако замръзнеш, умираш.

— Не по начина, по който го правим. Някой ден ще ти го обясня.

— Не си ли мислите лошо за мен заради това, че съм изял Шекспир?

— Не, разбира се, че не — отговори Никодим.

— Това е хубаво — каза Хищника, — защото, ако мислехте така, не бихте ме взели с вас, когато си тръгнете. Най-съкровено ми желание е да се махна от тази планета колкото може по-скоро.

— Възможно е да успеем да поправим тунела — рече Никодим. — Ако успеем, ще можеш да си отидеш през него.

10

Тунелът представляваше около квадратен метър огледална чернота във фасадата на малък скален купол, който се издигаше от основната скала на хълма, недалеч от древногръцката постройка. Между постройката и скалния купол криволичеше пътека, протрита от много използване до самата скала и дори, както изглеждаше, в самата скала. Неизвестно кога в миналото тук трябва да е преминавал оживен трафик.

Хищника махна по посока на огледалната чернота.

— Когато работи — обясни той, — не е черно, а блестящо бяло. Влизаш в него и на втората крачка си някъде другаде. Сега тръгваш към него и той те отблъсква. Не можеш да го приближиш. Там няма нищо, но нищото те отблъсква назад.

— Когато обаче те отвежда някъде — попита Хортън, — искам да кажа, когато работи и ще те отведе някъде, откъде знаеш къде ще те отведе?

— Не знаеш — отвърна Хищника. — Някога може би си пожелавал къде искаш да отидеш, но вече не. Тази машинария там — посочи той с ръка, — с това табло до тунела, някога е било възможно да избереш целта си, ала сега никой не знае как работи то. Но на практика това няма особено значение. Ако не ти харесва мястото, на което си попаднал, влизаш отново в тунела и отиваш другаде. Винаги, вероятно след много опити, намираш място, което ти харесва. Например аз бих бил щастлив да отида където и да е и да се махна оттук.

— Не изглежда всичко да е наред — отбеляза Никодим.

— Естествено, че не е — каза Хортън. — Цялата система трябва да е развалена. Никой със здрав разум не би построил система за транспортиране без избирателност. По такъв начин може да са необходими векове, за да се стигне до целта — ако въобще се достигне.

— Много е добра — рече Хищника кротко — за укриване от правосъдието. Никой — нито даже преследваният — не знае къде ще

отиде. Дори ако преследвачът го види да влиза в тунел и влезе след него, няма да попадне на същото място, където е той.

— Ти знаеш ли го или просто предполагаш?

— Предполагам, както ми се струва. Откъде мога да знам.

— Цялата система е полудяла, ако се осланя на случайността — каза Никодим. — С тунела не се пътува. С него се играе игра, която той винаги печели.

— Но този никъде не те отвежда — простена Хищника. — Не съм придиричлив къде ще отида — където и да е, но не и тук. Горещата ми надежда е, че ще можете да го поправите, така че да ме отведе някъде.

— Бих предположил — рече Хортън, — че е построен преди хилядолетия и че от векове е изоставен от тези, които са го построили. Без съответната поддръжка се е повредил.

— Но не е там въпросът — възпротиви се Хищника. — Въпросът е можете ли да го поправите?

Никодим се бе приближил до таблото, разположено в скалата до тунела.

— Не знам — обади се той. — Дори не мога да отчета показанията, ако това са някакви уреди. Някои от тях изглеждат като устройства за настройка, но не съм сигурен.

— Няма да ги повредиш, ако опиташ и видиш какво става — подхвърли Хортън. — Положението няма как да стане по-лошо.

— Стига да бе възможно — отвърна Никодим. — Не мога да ги достигна. Изглежда, някакво силово поле ги огражда. Тънко като хартия навярно, защото си слагам пръстите върху инструментите или поне си мисля, че ги поставям върху тях, но те не се допират. На практика не ги докосвам. Мога да ги почувствам под пръстите си, но в действителност не се допирам до тях. Сякаш са покрити с хлъзгава смазка.

Вдигна ръката си и я огледа внимателно.

— Но няма никаква смазка — заключи той.

— Проклетото нещо действа само в едната посока — изруга Хищника. — Трябва да действа и в двете посоки.

— Дръж си устата затворена — сръза го Никодим.

— Мислиш ли, че можеш да направиш нещо? — попита Хортън. — Казваш, че там има силово поле. Можеш самият ти да хвъркнеш във

въздуха. Разбираш ли нещо от силови полета?

— Абсолютно нищо — рече Никодим весело. — Даже не знаех, че може да съществува такова нещо. Просто го нарекох така. Терминът изскочи в главата ми. Не знам обаче какво е.

Сложи на земята кутията с инструменти, която носеше със себе си, и коленичи, за да я отвори. Започна да изважда инструменти и да ги нарежда върху скалната пътека.

— Взел си неща, за да го поправиш — извика ликуващо Хищника. — Шекспир нямаше инструменти. Нямам никакъв проклет инструмент, казваше той.

— Да-да, само колко хубава работа биха му свършили, ако ги имаше — отвърна Никодим. — Освен да ги имаш, трябва и да знаеш как да си служиш с тях.

— А ти знаеш ли как? — запита Хортън.

— Можеш да се обзаложиш, че знам — отговори Никодим. — Нося точно този инженерен превъпъл.

— Инженерите не използват инструменти. Използват ги механиците.

— Не ми досаждай — каза Никодим. — При вида и допира с инструментите всичко си идва на мястото.

— Няма да мога да понеса гледката — рече Хортън. — Мисля, че ще си отида. Хищнико, спомена нещо за руините на град. Нека да ги разгледаме.

Хищника се безпокоеше.

— Но ако той има нужда от помощ. Може би някой да му подава инструментите. Ако има нужда от морална подкрепа...

— Ще имам нужда от нещо повече от морална подкрепа — обади се роботът. — Ще имам нужда от голяма доза късмет, а и известна божествена намеса никак не би попречила. Вървете и разгледайте вашия град.

11

И най-силното въображение не би го определило като град. Имаше не повече от две дузини постройките, при това всичките доста малки. Бяха продълговати каменни здания и приличаха на бараки. Селището се намираше на около километър и половина от постройката, към чиято фасада бе прикрепен черепът на Шекспир, и бе разположено върху леко възвишение над застояло езеро. Гъст храсталак и отделни дървета бяха израсли между сградите. На няколко места дърветата в близост до стени или ъгли на постройките бяха откъртили или отместили част от зидарията. Докато повечето от зданията бяха погълнати от буйната растителност, тук-там минаваха пътеки.

— Шекспир прокара пътеките — обясни Хищника. — Той изследва мястото и пренесе някои неща у дома. Не много, само от време на време. Нещо, което му харесваше. Да не безпокоим мъртвите, казваше той.

— Мъртвите ли? — запита Хортън.

— Е, добре, може би звучи твърде драматично, като ги наричам така. Заминалите си тогава, тези, които са си отишли. Макар и това да не звучи както трябва. Как могат да бъдат обезпокоени тези, които са си заминали?

— Всички постройките изглеждат еднакви — рече Хортън. — Приличат ми на бараки.

— Бараки е дума, която не знам.

— Постройка, в която могат да се подслонят множество хора.

— Подслонят? Да живеят?

— Точно така. Някога тук са живели много хора. Вероятно е било търговско селище. Бараки и складове.

— Но тук няма с кого да се търгува.

— Добре, тогава трапери, ловци, миньори. Видяхме изумрудите, които Никодим намери. Това място трябва да е пълно с находища на скъпоценни камъни. Или да гъмжи от животни с ценни кожи...

— Няма животни с ценни кожи — заяви уверено Хищника. — Има само месни животни. Някои дребни месоядни. Нищо, от което трябва да се страхуваме.

Въпреки белотата на камъка, от който бяха изградени, постройките имаха мизерен вид, сякаш не бяха нещо повече от колиби. Беше очевидно, че по времето, когато са били издигнати, само е била разчистена една поляна. Виждаше се, че макар и в някогашната поляна да бяха се промъкнали дървета, гъстата гора все още не бе настъпила. Независимо от занемареността си обаче зданията вдъхваха чувство за солидност.

— Строили са така, че да е трайно — каза Хортън. — Това е било някакво постоянно селище или е било предвидено да бъде постоянно. Учудващо е, че сградата, която ти и Шекспир сте използвали, е била разположена надалеч от останалите. Предполагам, че може да е била постройка за пазач, който да наблюдава тунела. Изследвали ли сте тези здания?

— Не и аз — отговори Хищника. — Те ме отвращават. В тях има нещо противно. Несигурно. Да се влезе в някое от тях е като да се влезе в капан, който бих очаквал, че ще се затвори върху ми, така че да не мога да изляза. Шекспир се ровеше в тях и ме изнервяше. Донесе няколко малки предмета, които му харесваха. Но както ти казах, не е разбъркал много. Споменаваше, че трябва да бъдат оставени за други от неговия вид, които разбират от такива неща.

— Археолози.

— Това е думата, която търсех. Не ми идваше на езика. Шекспир каза, че е лошо да се обърква работата на археолозите. Те научават много неща, от които той не научава нищо.

— Но ти каза...

— Само няколко малки предмета. Лесни за вземане. Малки, според него за носене и може би със стойност. Той каза, че не трябва да се плюе на късмета.

— Какво мислеше Шекспир, че може да е това място?

— Минаваха му мисли за различни неща. Най-вече се чудеше над една сериозна мисъл, дали това не е място за престъпници.

— Искаш да кажеш каторжническа колония.

— Доколкото си спомням, не е използвал думата, която изрекохте. Но идеята му бе, че е място, където да се държат тези, които

не ги искат никъде другаде. Предполагаше, че тунелът може би никога не е бил предназначен да работи по друг начин, освен в една посока. Никога в две, винаги в една. Така че тези, които са изпратени тук, никога да не могат да се върнат.

— Има някакъв смисъл — каза Хортън. — Въпреки че не е задължително да е така. Ако тунелът е бил изоставен в далечното минало, щял е да бъде без поддръжка дълго време и постепенно би се повредил. Това, което казваш, че не знаеш къде отиваш, когато влизаш в тунела, и че двама души, които влизат в него, биха се появили на различни места, също изглежда погрешно. Системата за случайно транспортиране не е практична. При тези условия широкото използване на тунела би изглеждало неправдоподобно. Нещото, което не мога да разбера, е защо хора като теб и Шекспир са минали през тунелите.

— Тунелите се използват единствено от тези, които нямат какво да губят — обясни щастливо Хищника. — Единствено от тези, които в действителност нямат друг избор. Да отидат на места, на които няма смисъл да се ходи. Всички планетни тунели водят към планети, на които може да се живее. С въздух за дишане. Не твърде горещи, не твърде студени. Не към такива места, които могат да те убият. Но към много безполезни места. Много места, където няма никой и може би никога не е имало.

— Хората, които са построили тунелите, трябва да са имали причина да посещават толкова много планети, дори тези планети, които ти наричаш безполезни. Би било интересно да се разберат подбудите им.

— Единствените, които могат да ти кажат — рече Хищника, — са тези, които са конструирали тунелите. А тях ги няма. Те са или някъде другаде, или изобщо никъде. Никой не знае кои са били или къде да ги търси.

— Но някои от тунелните светове са населени. Имам предвид, населени с хора.

— Това е така, ако дефиницията на хора се разшири и не е толкова придиричива. На много от тунелните планети лесно си навличаш неприятности. На последната, на която бях преди тази, неприятностите не само ти се стоварват лесно, но са и големи.

Вървяха бавно надолу по пътеките, които се виеха между постройките. Гъстият храсталак пред тях избуяваше, за да скрие пътеката. Пътеката завършваше непосредствено от другата страна на врата, която водеше в една от сградите.

— Ще вляза вътре — рече Хортън. — Ако ти не искаш, чакай ме отвън.

— Ще чакам — отвърна Хищника. — Вътре в тях ме полазват тръпки по гърба и ми се повдига.

Вътрешността на постройката бе тъмна. Въздухът бе влажен и с дъх на мухъл, а студът пронизваше до костите. Обзет от напрежение, Хортън усети подтик да напусне, да се потопи отново в слънчевата светлина. Витаеше някаква неопределена отчужденост, чувство като за място, в което човек няма право да бъде, усещане, че се натрапва на нещо, което е трябвало да се държи скрито на тъмно.

Като съзнателно закова здраво на място краката си, той остана, въпреки че започна да чувства пролазването на тръпки нагоре-надолу по гърба си. Постепенно очите му привикнаха към мрака и можеше да различи очертанията. До стената от дясната му страна се намираще нещо, което не можеше да е друго, освен дървен долап. С времето бе станал съвсем крехък. Хортън имаше чувството, че ако го удареше, щеше да се разпадне. Вратичките му се държаха затворени с дървени райбери. До долапа стоеше дървен четирикрак тезгях, по чиято повърхност минаваха големи пукнатини. Върху него имаше глинен съд — кана за вода може би, с отчупено от ръба триъгълно парче. На другия край на тезгяха стоеше предмет, който приличаше на ваза. Със сигурност не бе глинена. Наподобяваше стъкло, но слой от фин прах, който покриваше всичко, правеше невъзможно да се определи точно. До тезгяха се намираще нещо, което трябваше да е стол. Имаше четири крака, седалка и наклонена облегалка. На единия от заострените нагоре ъгли на облегалката висеше парче плат, което може да е било шапка. На пода пред стола лежеше това, което изглеждаше да е чиния — овална форма с керамична белота, а върху чинията имаше кост.

Нещо, каза си Хортън, е седало на стола — преди колко години? — и е държало чиния в скута си, яло е парче месо, може би е държало парчето с ръцете си или с каквото му е служело за ръце, изгризало го е до кокал, подръка му е била каната с вода, макар вероятно да не е било вода, а кана с вино. И след като е свършило с парчето месо или е изяло

толкова, колкото му се е искало, поставило е чинията на пода и после може би се е облегло назад, като е потупало пълния си корем с известно задоволство. Оставило е на пода чинията с месото в нея, но повече никога не се е върнало да я вдигне. И никой друг не е дошъл да вдигне чинията.

Хортън стоеше като омагьосан и гледаше тезгяха, стола, чинията. Част от отчуждеността сякаш се бе изпарила, тъй като тук картината бе взета от миналото на хора, които независимо от външния си вид притежаваха някои общи елементи на едно човечество, разселило се вероятно из цялата вселена. Среднощна закуска може би — и какво се е случило, след като среднощната закуска е била изядена?

Стол, на който да се сяда, тезгях, на който да се сложи каната, чиния, в която да се държи месото — и ваза, за какво ли е била вазата? Състоеше се от кълбовидно тяло, продълговато гърло и широка основа за поставяне. По-скоро бутилка, отколкото ваза, помисли си той.

Пристъпи напред и протегна ръка към нея, но като се пресегна, закачи шапката, ако е било шапка, която висеше на стола. При докосването ѝ шапката се разпадна и изчезна в малък облак прах, който се понесе във въздуха.

Ръката му хвана вазата или бутилката и като я повдигна, Хортън видя, че кълбовидното и тяло бе гравирано с картини и знаци. Като я държеше за гърлото, той я приближи към лицето си, за да разгледа декорациите ѝ.

Странно същество стоеше в помещение с островърх покрив и с малка топка на върха на покрива. Във всеки случай изглеждаше, помисли си той, че съществото стои в метална кутия, която би могла да се използва за съхраняването на чай. А съществото хуманоид ли бе, или просто животно, изправило се на двата си подобни на пръти задни крака? Имаше само една ръка и голяма опашка, която стърчеше нагоре край изправеното му тяло. Главата бе една топка, но от нея се простираха, нагоре и настрани шест прави линии: три наляво, две надясно и една се издигаше право нагоре.

Като завъртя бутилката (или вазата?), пред очите му се появиха други гравюри — хоризонтални линии между две основни черти, разположени едната над другата, и изглежда, свързани помежду си с вертикални линии. Постройки, почуди се той, като вертикалните линии представляваха стълбовете, поддържащи покрива? Имаше множество

завъртулки и изкривени кръгли знаци, няколко нееднакви означения на къси редове, които бе възможно да са думи на неизвестен език. И нещо, което би могло да представлява кула, от върха на която се подаваха три фигури, приличащи на лисици, взети от някаква стара легенда от Земята.

Застанал на пътеката отвън, Хищника го викаше.

— Хортън, всичко наред ли е при теб?

— Всичко е наред — отговори Хортън.

— Загрижен съм за теб — продължи Хищника. — Моля те, няма ли да излезеш? Изнервяш ме, като стоиш там.

— Добре — рече Хортън, — щом те карам да си нервен. Той се обърна и излезе през вратата, като все още държеше бутилката.

— Намерил си интересен съд — каза Хищника, като го изгледа с известно неодобрение.

— Да, виж тук. — Хортън повдигна бутилката и бавно я завъртя. — Изображения на някакъв вид живот, макар да ми е трудно да кажа точно какво представляват.

— Шекспир намери няколко подобни. Също с означения по тях, но не точно като твоите. И той много се чудеше какво са.

— Биха могли да са изображения на хора, живели тук.

— Шекспир каза същото, но с твърдението си определи, че са само митове за хората, които са живели тук. Обясни, че митовете са спомени на расата, неща, за които паметта, често изневеряваща, казва, че са се случили в миналото. — Хищника не го свърташе на едно място. — Нека да се връщаме. Стомахът ми къркори от глад.

— Моят също — добави Хортън.

— Имам месо. Убих го едва вчера. Ще дойдеш ли да хапнеш с мен?

— С най-голямо удоволствие — отвърна Хортън. — И аз имам провизии, но те не са толкова хубави, колкото е месото.

— Месото още не се е вмирисало — обясни Хищника. — Но ще убия отново утре. Обичам месото, когато е прясно. Ям го вмирисано само в случай на нужда. Предполагам, че подлагаш месото на огън, както го правеше Шекспир.

— Да, обичам го стотвено.

— Има достатъчно сухи дърва за огъня. Натрупани са близо до къщата, готови за подпалване. Отпред имам огнище. Предполагам, че

си го видял.

— Да, видях огнището.

— А другият? И той ли яде месо?

— Той изобщо не яде.

— Невероятно — учуди се Хищника. — Как поддържа силата си?

— С това, което се нарича батерия. Тя му дава друг вид храна.

— Мислиш, че този Никодим ще поправи тунела веднага? Когато бяхме там, изглежда, искаше да кажеш това.

— Мисля, че ще е необходимо време — отговори Хортън. — Той няма представа какъв е проблемът и никой от нас не може да му помогне.

Вървяха по криволичещата пътека, по която бяха дошли.

— Откъде е тази смрад? — попита Хортън. — Като от мърша или нещо по-лошо.

— От езерото е — рече Хищника. — Езерото, което трябва да си забелязал.

— Видях го, като идвахме.

— Миризмата му е много противна — каза Хищника. — Шекспир го кръсти Вонящото езеро.

12

Хортън клечеше пред огъня и наблюдаваше парчето месо, което се печеше над жаравата. Хищника седеше срещу него от другата страна на огъня и разкъсваше със зъби своето дебело парче сурово месо. Муцуната му бе изцапана с кръв, която се стичаше по страните му.

— Нали нямаш нищо против? — попита той. — Стомахът ми направо умира за напълване.

— Съвсем не — отговори Хортън. — Моят ще почака още минута.

Слънцето на късния следобед топлеше гърба му. Горещината на огъня го биеше в лицето и той изпитваше наслада от приятната обстановка на бивака. Огънят бе разположен точно пред снежнобялата постройка, от чиято фасада черепът на Шекспир им се хилеше. Всред тишината се дочуваше само бълбукането на ручей, който изтичаше от извора.

— След като свършим — рече Хищника, — ще ти покажа нещата на Шекспир. Всичките съм ги увил внимателно. Интересуват ли те?

— Да, естествено — отвърна Хортън.

— В някои отношения — продължи Хищника — този Шекспир бе досаден човек, въпреки че го обичах много. Никога не разбрах в действителност дали и той ме обичаше, или не, макар да мисля, че ме обичаше. Живеем заедно. Работим заедно много добре. Доста си говорим. Разказваме си един на друг куп неща. Обаче не мога да залича чувството, че той ми се смееше, въпреки че не разбирам защо го е правил. Намираш ли ме смешен, Хортън?

— Ни най-малко — каза Хортън. — Трябва да си си го въобразил.

— Можеш ли да ми обясниш какво означава *проклет*? Шекспир го използваше постоянно и съм свикнал с това. Така и никога не научих какво означава. Питам го какво е, но той не искаше да ми каже. Само ми се присмиваше дълбоко в себе си.

— Това няма самостоятелно значение. Имам предвид в повечето случаи. Използва се за подчертаване на друга дума, без да променя смисъла ѝ. Просто начин на изразяване. Повечето хора обикновено не го използват. Само някои от тях. Други го използват рядко и единствено при силно вълнение.

— Тогава не означава нищо. Просто начин на изразяване.

— Точно така — потвърди Хортън.

— Когато говоря за магия, той я нарича проклета глупост. В такъв случай това не означава никакъв особен вид глупост.

— Не, той е имал предвид просто глупост.

— И ти ли мислиш, че магията е глупост?

— Не съм готов да ти отговоря. Допускам, че никога не съм се замислял много над това. Предполагам, че ако се говори повърхностно за магия, може да се нарече глупост. Магията вероятно е нещо, което никой не разбира. Вярваш ли в магията? Използваш ли магия?

— Моят народ си служи с велика магия от години. Понякога тя въздейства, понякога не. Казах на Шекспир да обединим магиите си, може би те ще успеят да отворят тунела. Тогава Шекспир отвърна, че магията е проклета глупост. Каза, че той няма магия. Каза, че изобщо не съществува магия.

— Предполагам — обади се Хортън, — че го е казал от предразсъдъци. Не можеш да съдиш за нещо, за което не знаеш нищо.

— Да — съгласи се Хищника, — Шекспир би постъпил така. Макар да мисля, че ме е лъгал. Мисля, че е използвал магията си. Той притежаваше нещо, което наричаше *книга*, казваше, че е книга на Шекспир. Тя можеше да му говори. Какво е това, ако не магия?

— Наричаме го *четене* — поясни Хортън.

— Държеше книгата и тя му говореше. После той и говореше. Поставя малки знаци върху нея със специална пръчица, която има. Питам го какво прави, а той сумти. Винаги сумти, когато го питам. Сумтенето означава да го оставя на мира, да не му досаждам.

— В теб ли е тази негова книга?

— Ще ти я покажа по-късно.

Пържолата бе готова и Хортън седна да яде.

— Добра е — отбеляза той. — От какво животно е?

— Не много голямо — отговори Хищника. — Не е трудно за убиване. Не се опитва да се бие. Единствено трябва да се хване.

Вкусно е. Има много животни за месо, но това е най-вкусното от всички.

Никодим пристигна с тежки стъпки по пътеката, хванал здраво кутията с инструментите в ръка. Седна до Хортън.

— Преди да си попитал — рече той, — не съм го поправил.

— Но има ли напредък? — запита Хищника.

— Не знам — отвърна Никодим. — Мисля, че знам как мога да обезвредя силовото поле, въпреки че не съм сигурен. Обаче има смисъл най-малкото да се опита. Най-вече се напънах да разбера какво има зад това силово поле. Начертах всякакви скици и се опитах да направя диаграми, за да проумея кое за какво служи. Имам вече някакви идеи, но те не струват нищо, ако не мога да премахна силовото поле. А може и да греша за всичко, разбира се.

— Все пак не си обезсърчен?

— Не, ще продължа да се опитвам.

— Това е хубаво — каза Хищника.

Той преглътна последната хапка от олигавеното месо.

— Отивам до извора — извести той, — за да си измия лицето. Когато ям, съм доста немарлив. Искаш ли да те изчакам?

— Не — отвърна Хортън. — Ще отида малко по-късно. Изял съм едва половината от пържолата.

— Моля те да ме извиниш — рече Хищника, като се изправи на крака. Другите двама останаха да седят и го проследиха как се отдалечи с големи подскачания по пътеката.

— Как мина? — осведоми се Никодим.

Хортън повдигна рамене.

— Има някакво изоставено село право на изток оттук. Каменни постройки, обрасли с храсти. От векове никой не е бил там, както изглежда. Нищо, което да показва защо може да са били тук или защо са си отишли. Хищника казва, че Шекспир мислел, че може да е било каторжническа колония. Ако е така, добре са я направили. Като не работи тунелът, няма нужда да се тревожат за бягства.

— Знае ли Хищника що за хора са били тези?

— Не знае. Не мисля, че желае да научи. Липсва му каквото и да е любопитство. Интересува го единствено това, което е тук и сега. Освен това го е страх. Изглежда, миналото го ужасява. Предположението ми е, че са били човекоподобни — без да е

необходимо да са били хора, каквито си ги представяме. Влязох в една от постройките и намерих някакъв вид бутилка. Отначало помислих, че е ваза, но предполагам, че е бутилка.

Присегна се, както бе седнал, и подаде бутилката на Никодим. Роботът започна да я върти в ръцете си.

— Груба е — оцени той. — Картините могат да говорят само приблизително. Трудно е да се каже какво представляват. Част от тях изглеждат като надписи.

— Вярно е — кимна Хортън, — но все пак означава, че са имали някаква представа от изкуство. Това би могло да е доказателство за странстваща цивилизация.

— Не са достатъчно добри — възрази Никодим, — за да се приеме, че са притежавали високоразвитата технология на тунелите.

— Нямах предвид, че те са били хората, които са построили тунелите.

— Хищника каза ли нещо друго за това, че ще се присъедини към нас, когато си тръгнем?

— Не. Явно вярва, че ще можеш да оправиш тунела.

— Сигурно е по-добре да не му се казва, но надали ще мога. Никога не съм виждал подобна бъркотия като това контролно табло.

Хищника се върна с клатеща се походка по пътеката.

— Всичко е изчистено — рече той. — Виждам, че си свършил. Хареса ли ти месото?

— Беше чудесно — отговори Хортън.

— Утре ще имаме прясно месо.

— Ще заровим останалото, докато си на лов — каза Хортън.

— Няма нужда да го заравяте. Хвърлете го в езерото. Дръжте си здраво носа, когато го правите.

— Ти това ли правиш с него?

— Естествено — отвърна Хищника. — Най-лесното е. Нещо в езерото го изяжда. Може би се радва, че му хвърлям месото.

— Виждал ли си някога този, който изяжда месото?

— Не, но месото изчезва. Месото плава във вода. Месото, хвърлено в езерото, никога не плава. Трябва да е изядено.

— Сигурно езерото вони така заради твоето месо.

— Не е вярно — протестира Хищника. — Винаги се е разнасяла такава смрад. Дори преди да хвърлям месото. Шекспир е бил тук преди

мен и не е хвърлял месо. И той каза, че е воняло още по времето, когато е дошъл.

— Застоялата вода може да мирише много лошо — каза Хортън, — но подобна смрад никога не съм срещал.

— Може да не е истинска вода — предположи Хищника. — Погъсто е от вода. Тече като вода, изглежда като вода, но не е рядко като вода. Шекспир го нарече супа.

Дълги сенки, протягащи се от групата дървета на запад, бяха пропъзтели през бивака. Хищника вдигна главата си и присви очи срещу слънцето.

— Часът на бога почти е настъпил — обяви той. Нека да влезем вътре. Под здравия каменен покрив не е толкова неприятно. Не е като на открито. Все още се чувства, но камъкът филтрира най-лошото.

Вътрешността на къщата на Шекспир бе просто обзаведена. Подът бе покрит с каменни плочи. Нямаше таван — единственото помещение бе отворено до покрива. По средата на стаята се намираще широка маса от камък, а покрай стените имаше каменен нар, висок колкото стол.

Хищника посочи към нара.

— За сядане и за спане. Също място за слагане на неща.

Нарът в задната част на стаята бе отрупан с делви и вази, чудновати предмети, които приличаха на малки скулптури, както и други, за които на пръв поглед не можеха да се намерят имена.

— От града са — рече Хищника. — Неща, които Шекспир донесе от града. Може би са любопитни, но без стойност.

На единия край на масата стърчеше свещ с неправилна форма, закрепена към камъка чрез стeklото се от нея вещество.

— Дава светлина — обясни Хищника. — Шекспир я направи от лойта на месото, което аз убих, така че да я използва за съсредоточаване над книгата. Понякога тя му говореше, друг път той и говореше с помощта на магическата си пръчица.

— Това ли е книгата — запита Хортън, — за която ми каза, че мога да видя?

— Точно така — отвърна Хищника. — Вероятно ще можеш да ми го обясниш. Каж ми какво е. Питам Шекспир много пъти, но обяснението, което ми дава, не е никакво обяснение. Седя и се измъчвам, за да разбера, а той никога не ми казва. Моля те, кажи ми

едно нещо. Защо му е била необходима светлина, за да говори с книгата?

— Това се нарича *четене* — каза Хортън. — Книгата говори чрез знаците в нея. Трябва ти светлина, за да виждаш знаците. За да може да говори, необходимо е знаците и да се виждат ясно.

Хищника поклати глава.

— Странни неща — заключи той. — Вие хората сте странна работа. Шекспир е странен. Винаги ми се смее. Не външно, а вътрешно. Аз го обичам, но той се смее. Смее се, така че да изглежда по-добър от мен. Смее се скришом, но ми дава да разбере, че се смее.

Отиде до един от ъглите и вдигна чанта, направена от животинска кожа. Хвана я с една ръка и я разтърси, така че от нея се дочу сухо триене и стържене.

— Костите му! — извика Хищника. — Сега се смее само с костите си. Дори костите му още се смеят. Слушайте и ще ги чуете.

Той раздрусва яростно торбата.

— Не чувате ли смеха?

Настъпи часът на бога.

И така бе нещо чудовищно. Въпреки дебелите каменни стени и таван, силата му не бе особено намалена. Още веднъж Хортън изпита усещането, че го хващат и го поставят разголен и уязвим, за да бъде изследван, и този път, изглежда, повече от изследван, направо погълнат. Струваше му се, че въпреки усилията му да се запази същият, става едно с това, което го бе хванало. Почувства как се слива с него, как се превръща в част от него и когато разбира, че нямаше начин да се бори срещу сливането, опита се, въпреки унижението да бъде превърнат в част от нещо друго, да извърши от своя страна някакво изследване и по този начин да разбере какво е това, от което бе станал част. За миг помисли, че е успял. За един-единствен бегъл миг нещото, от което бе погълнат, нещото, в което се бе превърнал, сякаш се разтвори да побере вселената, всичко, което някога е било или е, или ще бъде, и да му го покаже, да му покаже логиката или липсата на логика, предназначението, причината и целта. Но в този миг на познанието човешкото му съзнание се разбунтува срещу последиците от просветлението, ужасено и оскърбено, че може да има подобно нещо, че разкриването на вселената и нейното разбиране би било

възможно. Съзнанието и тялото му се затвориха, като предпочетоха да не знаят.

Колко време бе продължило това, Хортън нямаше как да определи. Висеше безжизнен в хватката на нещото и то, изглежда, поглъщаше не само него, но също и представата му за времето — сякаш можеше да управлява времето по собствено желание и за собствените си цели. Мина му мисълта, че ако то бе способно да прави това, сигурно нищо не би могло да му устои, тъй като времето бе най-неуловимата сила във вселената.

Най-накрая всичко свърши и Хортън с учудване се намери свит на пода, покрив с ръце главата си. Усети Никодим да го вдига, да го поставя на краката му и да го държи изправен. Ядосан от безпомощността си, той отблъсна ръцете на робота и се довлече до голямата каменна маса, за която отчаяно се вкопчи.

— И този път беше лошо — обади се Никодим.

Хортън разклати главата си, като се опита да проясни мозъка си.

— Лошо — рече той. — Лошо като преди. А за теб?

— Същото като миналия път — отвърна Никодим. — Силен удар в съзнанието и с това се свърши. То налага по-грубо волята си върху биологически мозък.

Като през мъгла Хортън дочу гласа на Хищника.

— Нещо горе — казваше той, — изглежда, се интересува от нас.

13

Хортън отвори книгата на заглавната страница. До лакътя му домашната свещ се топеше и димеше, като хвърляше трепкаща и неясна светлина. Наведе се да чете. Шрифтът беше непознат и думите изглеждаха погрешни.

— Какво е? — запита Никодим.

— Мисля, че е Шекспир — отговори му Хортън. — Какво друго може да бъде? Но правописът е съвсем различен. Странни съкращения. И някои от буквите са грешни. Да, погледни тук — това трябва да е. *Събрани съчинения на Уилям Шекспир*. Аз така го тълкувам. Съгласен ли си с мен?

— Няма година на издаване — забеляза Никодим, като се наведе над рамото на Хортън.

— След нашето време, както си мисля — рече Хортън. — Езикът и правописът се променят с времето. Няма година, но е издадена в... можеш ли да разчетеш думата?

Никодим наведе главата си още по-ниско.

— Лондон. Не, не е Лондон. Някъде другаде. Не съм чувал за такова място. Сигурно не е на Земята.

— Добре, във всеки случай знаем, че е Шекспир — каза Хортън. — Ето откъде е дошло името му. Искал е да се пошегува.

— Шекспир постоянно се шегуваше — измърмори Хищника от другата страна на масата.

Хортън обърна страницата. Отзад тя бе изпълнена с разкривен текст, писан с молив. Наведе се над страницата, за да разгадае написаното. Видя, че бяха използвани същите странен правопис и подреждане на думите, каквито бяха на заглавната страница. С мъка успя да дешифрира първите няколко реда, превеждайки ги, почти както би го направил от чужд език:

„Ако четете това, вероятно сте попаднали тук с това голямо чудовище Хищника. Ако е така, нито за момент не вярвайте на нещастния кучи син. Знам, че иска да ме убие, но ще му се изсмея последен. Последният смях е лесен за някой, който знае, че във всички случаи ще умре. Лекарството, което носех със себе си, вече е на свършване и когато престана да го взимам, за да спирам злокачествения тумор, той ще продължи да яде мозъка ми. И съм убеден, че преди да започнат предсмъртните убийствени болки, ще ми е по-лесно да умра, като това лигаво чудовище ме убие, отколкото от мъчителна смърт...“

— Какво пише? — попита Никодим.

— Не съм сигурен — отвърна Хортън. — Трудно го разбирам. Остави книгата настрана.

— Той говореше на книгата — обади се Хищника — с магическата си пръчица. Не ми каза нито веднъж какво ѝ говори. И ти ли не можеш да ми кажеш?

Хортън поклати глава.

— А трябва да можеш — настоя Хищника. — Ти си човек като него. Каквото казва единият със знаците на пръчицата, другият трябва да го разбира.

— Проблемът е във времето — обясни Хортън. — Ние сме пътували най-малко хиляда години, за да стигнем дотук. Може би много повече от хиляда години. А за хиляда години или по-малко доста промени биха се извършили със символите, които оставят пишещите пръчици. Също така неговото изписване на символите не е от най-добрите. Писал е с трепереща ръка.

— Ще опиташ ли отново? Много съм любопитен да науча какво казва Шекспир, особено какво казва за мен.

— Ще се опитам пак — съгласи се Хортън.

Придърпа книгата отново пред себе си.

„... мъчителна смърт. Той демонстрира голяма привързаност към мен и така добре играе ролята си, че е необходимо значително аналитическо усилие, за да се разкрие истинското му отношение. За да се стигне до неговото разбиране, най-напред трябва да се научи що за същество е и да се запознае човек с произхода му и мотивацията му. Много време ми трябваше, за да разбера, че той наистина е такъв, какъвто изглежда и за какъвто гордо се представя — не просто месоядно, а истински хищник. Да убива за него е не само начин на живот, но страст и религия. И не единствено той, а цялата му цивилизация се основава на изкуството да убиваш. Малко по малко успях, подпомогнат от дълбокото разбиране, до което достигнах, живеейки с него, да сглобя историята на живота и миналото му. Ако го попитате, представям си, че ще ви отговори гордо, че произхожда от войнствена раса. Но това не е всичко. От гледна точка на неговата раса той е доста особено същество, според него самия може би легендарен герой — или най-малкото би станал легендарен герой. Неговата професия, както я разбирам (а аз съм сигурен, че разбирането ми е правилно), е да пътува от свят на свят и на всеки от тях да предизвиква и да убива най-опасния вид, развил се на планетата. По начин, напomniaщ за легендарните северноамерикански индианци на Старата Земя, той брой символични победи над всеки противник, който е убил, и доколкото разбирам, сега той е най-големият победител в цялата история на неговата цивилизация и жадува да стане напълно заслужено шампион на всички времена, най-великият убиец измежду всичките. Какво ще спечели с това, не съм сигурен, но единствено може да се предполага — вероятно безсмъртие в паметта на расата, място във вечността на племенния пантеон...“

— Какво? — попита Хищника.

— Да?

— Сега книгата ти говори. Движиш си пръста от ред на ред.

— Нищо — отвърна Хортън. — Наистина нищо. Главно молитви и заклинания.

— Знаех си — извика Хищника. — Знаех си. Той казва, че моята магия е проклетата глупост, а сам практикува своята. Не ме ли споменава? Сигурен ли си, че не ме споменава?

— Дотук не. Може би по-нататък.

„Но на тази отвратителна планета сме в един и същи капан. Той е изолиран, както и аз, от останалите светове, където би могъл да преследва, да се бие и да унищожава в името на вечната слава на расата си най-могъщите форми на живот, които открие. Вследствие на това, сигурен съм, че ще мога да открия в неговата психика на велик воин бавно нарастващо отчаяние и съм убеден, че ще дойде време, когато той ще загуби всякаква надежда за други светове и тогава ще ме запише като последно име в списъка на победите си, въпреки че убийството ми, Бог знае, ще му бъде малка утеха, защото ще съм безнадеждно превъзходен. Направих каквото можах по околен път и почти незабележимо да го накарам да разбере какъв крехък и слаб противник ще му бъде. Мислех, че в слабостта ми е единствената ми надежда. Но сега знам, че съм сгрешил. Мога да видя как го обхваща лудост и отчаяние. Ако продължава така, знам, че един ден ще ме убие. Тогава, когато лудостта му ще му послужи да ме издигне до противник, достоен за него, той ще ме унищожи. Какво точно ще спечели от това, не знам. Би изглеждало, че няма особен смисъл да се убива, когато другите от расата му няма да го научат, не могат да го знаят. Но някак ми се струва, не знам защо, че дори в сегашната ситуация, когато той е изгубен сред звездите, убийството му ще стане известно и ще се почете от останалите му сънародници. Това е извън разбиранията ми и се отказах от опитите си да го проумея.

Той седи от другата страна на масата, докато пиша, и виждам как ме оценява, макар да знае много добре, разбира се, че не съм достоен обект за ритуалния му избор да убива. Но той все още се опитва да се хипнотизира и да повярва, че съм. Някой ден ще успее и това ще е краят. Но аз ще го победя със скръстени ръце. Имам скрит коз в ръкава си. Той не знае, че вътре в себе си нося смърт, която съвсем скоро ще се събуди. Ще съм узрял да умра, преди той да е готов да ме убие. И тъй като е сантиментален лигльо — всички убийци са сантиментални лигльовци, — ще го убедя да ме убие като свещенодействие, за чието изпълнение аз ще съм принуден да се обърна към него като към единствения, който може да извърши тази постъпка от върховно съчувствие. Така ще постигна две неща: ще го използвам да съкрати предсмъртната агония, която знам, че ще трябва да настъпи, и ще го лиша от последната възможност да убие, защото убийството като милост няма да се брой в негова полза. И докато ме убива от съжаление, ще му се смея право в лицето. Защото смехът е крайната победа. Убийството за него, смехът за мен. Това ще ни е равносметката.“

Хортън повдигна главата си, но запази мълчание, удивен. Този човек е бил луд, каза си той. Луд, обхванат от хладна, ледена, смразяваща лудост. Не само лудост на разума, а лудост на душата.

— Явно — рече Хищника — най-накрая ме е споменал.

— Да. Казва, че си сантиментален лигльо. Не звучи особено добре.

— Това е израз на голяма привързаност — обясни Хортън.

— Сигурен ли си, че е така? — попита Хищника.

— Абсолютно сигурен — отговори Хортън.

— Тогава Шекспир наистина ме е обичал.

— Убеден съм, че те е обичал — потвърди Хортън.

Върна се отново към книгата, като прелистваше страниците. *Ричард III. Комедия от грешки. Укротяване на опърничавата. Крал Джон. Дванайсета нощ. Отело. Крал Лир. Хамлет.* Всички бяха там.

А надраскан в полетата, изписан върху частично празните страници, където пиесите свършваха, бе текстът с грозния почерк.

— Той и говореше много — обади се Хищника. — Почти всяка нощ. Понякога през дъждовни дни, когато оставахме вътре.

Всичко е добре, когато свършва добре, страница 1038, надраскано в лявото поле:

„Днес езерото вони по-ужасно от когато и да е било. Вони на зло. Не просто вони на лошо, а вони на зло. Като че ли е живо зло, което изпуска изпарения. Като че ли крие в дълбините си някаква мръсотия...“

Крал Лир, страница 1143, този път в дясното поле:

„Намерих изумруди, отронили се от скалата на около километър и половина под извора. Просто си лежаха там, чакайки някой да ги вдигне. Напълних джобовете си с тях. Не знам защо си направих труда. Ето ме тук, богат човек, но това не означава нищо...“

Макбет, страница 1207, в полето отдолу:

„Има нещо в къщите. Нещо, което трябва да намеря, загадка, на която да отговоря. Не знам какво е, но чувствам, че е там...“

Перикъл, страница 1381, на долната половина от страницата, оставена празна след свършването на текста:

„Всички ние сме изгубени в необятността на вселената. След като сме загубили дома си, няма къде да отидем, или, което е по-лошо, има твърде много места, на

които можем да отидем. Изгубени сме не само в дълбините на нашата вселена, но също така и в дълбините на съзнанията си. Когато хората са си стоели на една планета, те са знаели къде се намират. Имали са дървени метри да мерят разстояния и пръсти, с които да определят времето. Но сега, дори когато мислим, че знаем къде се намираме, все пак сме изгубени. Защото няма пътека, която да ни отведе у дома, нито в много случаи дом, в който има смисъл да се върнем.

Независимо къде може да е техният дом, хората днес, поне мисловно, са бездомни скитници. Дори да можем да наречем една планета «дом», дори да има малцина, които остават и могат да нарекат Земята техен дом, днес няма такова нещо, каквото е домът. Човешката раса сега е разпокъсана между звездите, все още пръскаща се към звездите. Като раса нас не ни задоволява миналото, а много от нас и настоящето, така че гледаме само в една посока — към бъдещето, което ни отдалечава все повече от понятието дом. Като раса ние сме непоправими скитници и не желаем нищо, което би ни обвързало, и нищо, за което да се държим — до този ден, който трябва да дойде някога за всеки един от нас, когато разбираме, че не сме толкова свободни, колкото си мислим, а по-скоро сме изгубени. Едва когато се опитаме да си припомним с наследствената си памет къде сме били и защо сме били там, разбираме до каква степен сме се изгубили.

На една планета или дори в една слънчева система бихме могли да се насочим към психологичния център на вселената. Защото тогава имахме ценности, ценности, които сега разглеждаме като ограничени, но все пак ценности, които осигуряваха човешка система, в чиито рамки да се движим и да живеем. Но рамките на тази система сега са разбити и нашите ценности начупени толкова много пъти от различните посетени от нас светове (тъй като всеки нов свят или ни е давал нови ценности, или е отричал някои от старите, към които сме се придържали), така че нямаме основа, върху която да изграждаме и

прилагаме оценките си. Сега не разполагаме с мярка, за която да се споразумеем и да я използваме за измерване на загубите си или на стремежите си. Дори безкрайността и вечността се превърнаха в понятия, които се различават по някои основни линии. Едно време прилагаме науката си, за да изградим мястото, където да живеем, да му придадем форма и смисъл. Сега сме объркани, защото сме научили толкова много (макар и да е само частица от това, което има да се научава), че не можем да намерим гледни точки на човешката наука, които да представят вселената такава, каквата я познаваме днес. Сега имаме повече въпроси, отколкото когато и да било преди, и по-малко шансове да намерим отговорите им. Може да сме били провинциалисти, никой няма да отрече това. Но много от нас трябва да проумеят, че в провинциализма сме намирали утеха и известно чувство за сигурност. Всеки живот е поставен в среда, която е много по-голяма от самия живот, но за няколко милиона години всяка форма на живот може да извлече от околната си среда достатъчно знания, за да може да живее добре в нея. Но ние, като напуснахме Земята, като отхвърлихме с презрение родната си планета в замяна на по-ярки и по-далечни звезди, разширихме неимоверно околната си среда и не разполагаме с тези няколко милиона години. В бързината си не разполагаме с никакво време.“

Тук текстът свършваше. Хортън затвори книгата и я бутна настрана.

— Какво? — попита Хищника.

— Нищо — отвърна Хортън. — Само безкрайни заклинания. Нищо не разбирам от тях.

Хортън лежеше край огъня, увит в спалния си чувал. Никодим се разхождаше наоколо, като слагаше още дърва в огъня, а по тъмната му метална обвивка пробягваха червени и сини отблясъци от трептенето на пламъците. Над тях непознатите звезди светеха ярко и близо край извора се чуваха жални стонове.

Хортън се намести по-удобно, като почувства сънят да го наляга. Затвори очите си не много здраво и зачака.

Картър Хортън, рече Кораба, като проговори в съзнанието му.

Да, отвърна Хортън.

Долавям разум, каза Кораба.

Хищника? попита Никодим, свил се до огъня.

Не, не е Хищника. Бихме разпознали Хищника, срещали сме го преди. Структурата на разума му не представлява изключение, не е много по-различен от нашия. А този е. По-силен и по-остър, по-проницателен и някак си твърде различен, но мъглив и неясен. Като че ли е разум, който се опитва да остане скрит и да убегне от вниманието.

Близо ли е? запитва Хортън.

Близо е. Близо до теб.

Тук няма нищо, рече Хортън. Селището е изоставено. Нищо не сме видели през целия ден.

Ако се е криел, не бихте го видели. Трябва да стоиш нащрек.

Може би езерото, предположи Хортън. Може би нещо живее в него. Хищника, изглежда, смята, че там има нещо. Мисли, че то изяжда месото, което той хвърля в езерото.

Възможно е, каза Кораба. Спомняме си Хищника да казва, че водата в езерото не е истинска, а по-скоро супа. Не си ли ходил близо до него?

Вони, отговори Хортън. Човек не се приближава до него.

Не можем да определим точно къде се намира разумът, рече Кораба, освен че е във вашия район. Не е много далече. Не рискувайте.

Носите ли си личното оръжие?

Да, разбира се, отвърна Никодим.

Това е хубаво, заяви Кораба. Бъдете нащрек.

Добре, каза Хортън. Лека нощ, Корабе.

Още не, обади се Кораба. Има нещо друго. Когато четете книгата, опитахме се да следим мислите ти, но не можахме да разберем всичко, което прочете. Този Шекспир приятелят на Хищника, а не древният драматург — какъв е той?

Човек, отвърна Хортън. В това не може да има съмнение. Най-малко черепът му е човешки и почеркът му прилича на истински човешки почерк. Но той е страдал от лудост. Вероятно породена от злокачествения тумор, сигурно в мозъка, както изглежда. Пише за лекарство, което спира растежа му, спира рака, предполагам, но казва, че то свършва, и знае, че след като лекарството свърши, той ще умре в ужасни болки. Ето защо е накарал Хищника да го убие, като през това време се е смял.

Смял ли?

През цялото време се е присмивал на Хищника. Давал е на Хищника да разбере, че му се смее. Хищника често говори за това. Дълбоко го е засегнало и му тежи на съвестта. Отначало помислих, че този Шекспир е бил хитър мръсник — знаете, някой с комплекс за малоценност, който го кара по някакъв начин, без да се излага на опасност, постоянно да задоволява егото си. Една от възможностите да се прави това е тайно да се присмива на другите, като подкрепя илюзията за измислено от него фалшиво превъзходство. Така си мислех отначало, както казах. Сега смятам, че човекът е бил луд. Подозирал е Хищника. Мислел е, че Хищника иска да го убие. Бил е убеден, че Хищника ще го направи в крайна сметка.

Ами Хищника? Какво смяташ за него?

Той е нормален, рече Хортън. Не би причинил голямо зло.

Никодим, ти какво мислиш?

Съгласен съм с Картър. Той не представлява заплаха за нас. Искях да ти съобщя — открихме изумрудена мина.

Знаем, каза Кораба. Отбелязахме си го. Въпреки че подозираме, че нищо няма да излезе от нея. Сега не ни интересуват изумрудени мини. Все пак след като веднъж откритието е направено, нищо не

пречи да донесете една кофа от тях. Никой не знае. Може някъде, някога да послужат за нещо.

Ще го сторим, обеща Никодим.

А сега, завърши Кораба, лека нощ, Картър Хортън. Никодим, трябва добре да го пазиш, докато спи.

Това смятам да направя, рече Никодим.

Лека нощ, Корабе, каза Хортън.

Никодим разтърси Хортън, за да го събуди.

— Имаме посетител.

Хортън се изправи в спалния чувал. Разтърка слепналите си от съня очи, за да бъде сигурен в това, което виждаше. На една-две крачки, близо до огъня, стоеше жена. Беше облечена в жълти шорти и бели боти, които стигаха до средата между глезена и коляното. Не носеше нищо друго. Тъмночервена роза бе татуирана на едната и гърда. Беше висока и изглеждаше грациозна.

Около кръста и бе стегнат колан, на който висеше някакъв странен вид пистолет. През едното и рамо бе праметната раница.

— Дойде по пътеката — каза Никодим.

Слънцето още не бе изгряло, но първата утринна светлина се бе появила вече. Сутрешният въздух бе влажен, прозирен и мек.

— Дошла сте по пътеката — рече Хортън, като говореше неясно, все още ненапълно събуден. — Означава ли това, че сте дошла през тунела?

— Направо чудесно! — възкликна тя и плесна радостно с ръце. — Значи говорите и стария език. Колко се радвам, че ви срещнах двамата. Изучавах езика ви, но досега не съм имала случай да го използвам. Сега установявам, че произношението, на което ни учеха, се е променило, както предполагах, с нещо през годините. Бях поразена и поласкана едновременно, когато роботът заговори на този език, но не можех да се надявам, че ще намеря и други...

— Странно съвпадение, това, което казва — забеляза Никодим. — Хищника говори същия език и го е научил от Шекспир.

— Шекспир — повтори жената. — Шекспир е бил древен...

Никодим посочи с показалеца нагоре към черепа. — Запознайте се с Шекспир — рече той — или с това, което е останало от него.

Тя погледна в посоката, указана от показалеца му.

— Какво очарователно варварство! — плесна отново тя с ръце.

— Да, нали? — отвърна Хортън.

Лицето и бе слабо до такава степен, че личаха костите, но с аристократичен израз. Сребърната и коса бе пригладена назад и стегната в малка опашка на врата. Пригладената назад коса караше костите на лицето и да изпъкват още повече. Очите и бяха пронизателно сини, а устните тънки, без никакъв цвят и без следа от усмивка.

Дори когато пляскаше радостно с ръце, не се усмихваше. Хортън се запита дали изобщо можеше да се усмихва.

— Имате странни спътници — рече тя на Хортън.

Хортън се огледа. Хищника се бе показал на вратата. Приличаше на неоправено легло. Протегна се, като вдигна ръцете си високо над главата. Прозя се и зъбите му блеснаха в целия си разкош.

— Ще ви направя закуска — обяви Никодим. — Гладна ли сте, госпожице?

— Ужасно — отговори тя.

— Имаме месо — обади се Хищника, — обаче не е прясно убито. Бързах да ви поздравя с добре дошла в нашия малък лагер. Аз съм Хищника.

— Но хищник е обозначение — възпротиви се тя. — Класификация. Не е име.

— Той е хищник и се гордее с това — обясни Хортън.

— Той така се представя.

— Шекспир ми даде това име — рече Хищника. — Имам друго име, но то е без значение.

— Казвам се Илейн — представи се тя — и се радвам да се запознаем.

— Името ми е Хортън — каза Хортън. — Картър Хортън. Може да ме наричате с едното или с другото, или с двете.

Той се измъкна от спалния чувал и се изправи на краката си.

— Хищника каза „месо“ — рече Илейн. — Възможно ли е да говори за плът?

— Точно това има предвид — отговори Хортън.

Хищника се потупа по гърдите.

— Месото е добро за вас — каза той. — Подхранва кръвта и костите. Подсилва мускулите.

Жената потрепери леко.

— Само месо ли имате?

— Може да приготвим нещо друго — предложи Хортън. — Консервирана храна. Главно обезводнена. Не е много вкусна.

— О, по дяволите — каза тя. — Ще ям месо с вас. Не съм го правила през всичките тези години само от предразсъдъци.

Никодим, който бе влязъл в къщата на Шекспир, сега излезе от нея. В едната си ръка държеше нож, а в другата къс месо. Отряза от него едно голямо парче и го подаде на Хищника. Хищника приклепна на задните си крака и започна да го разкъсва, като кръвта се стичаше по муцуната му.

Хортън забеляза ужаса, изписан по лицето ѝ.

— Нашето ще го опечем — рече той. Отиде до един куп дърва за горене и седна отгоре му, като потупа мястото до себе си. — Ела тук. Никодим ще се оправи с готвенето, което ще отнеме известно време. — После се обърна към Никодим: — Нейното го опечи по-добре, докато аз го искам по-сурово.

— Ще започна с нейното — отвърна Никодим.

Илейн се приближи колебливо до купа дърва и седна до Хортън.

— Това е най-странната ситуация, която съм срещала — каза тя. — Човек и неговият робот си говорят на стария език. Един хищник, който също го говори, и човешки череп, закован над вратата. Двамата трябва да сте от някоя от изостаналите планети.

— Не — рече Хортън, — идваме от самата Земя.

— Но това е невъзможно — протестира тя. — Вече никой не е от Земята. А се съмнявам също, че дори там се говори старият език.

— Обаче ние сме оттам. Напуснахме Земята през годината...

— Никой не е напуснал Земята от повече от хиляда години — прекъсна го Илейн. — Сега Земята не разполага с база за далечни пътувания. Нека да видим с каква скорост сте се движили?

— Почти със скоростта на светлината. Няколко пъти сме спирани тук-там.

— А ти? Вероятно си спал?

— Разбира се, че съм спал.

— При скорост, близка до светлинната — разсъждаваше тя, — няма начин да се пресметне. Знам, че навремето са правели изчисления, но те са били в най-добрия случай груби приближения, а човешката раса не е пътувала достатъчно дълго със скоростта на светлината, за да стигне до някакво вярно определяне на ефекта при

разширяване на времето. Само няколко звездни кораба, летящи със скоростта на светлината или с по-малка, са били изпратени в космоса и малко от тях са се върнали. Но преди да се завърнат, вече е имало подобри системи за далечни пътешествия. Междувременно Старата Земя е била изпаднала в катастрофална икономическа криза и ситуация на война — не на една всепоглъщаща война, а на множество жестоки малки войни — и в този процес земната цивилизация на практика е била унищожена. Старата Земя все още е там. Населението, останало на нея, може би отново нараства. Никой, изглежда, не знае, никой в действителност не се интересува, никой никога не ходи на Старата Земя. Виждам, че не ви е известно нищо от казаното.

— Нищо — поклати глава Хортън.

— Това означава, че сте били на някой от онези светлинни кораби.

— На един от първите — поясни Хортън. — През 2455 година. Или някъде тогава. Може би от началото на двадесет и шести век. Не знам точно. Бяхме вече в студения сън, после е имало закъснение.

— Били сте в положение на готовност.

— Предполагам, че така се нарича.

— Не сме абсолютно сигурни — каза Илейн, — но мислим, че сега сме 4784 година. На практика няма увереност. Някак си историята се е объркала цялата. Човешката история, искам да кажа. Съществуват много други истории, освен тази на Земята. Имало е период на безредие. После ера на разпръсване из космоса. След като е бил намерен разумен начин за пътуване в космоса, вече никой, който е можел да си позволи заминаването, не е останал на Земята. Не е било нужно голямо аналитично умение, за да се разбере какво става на Земята. Никой не е искал да попадне в мелницата. За твърде много години няма достатъчно записи. Тези, които са останали, може да са неверни, други са били изгубени. Както можете да си представите, човешката раса е изпадала от една криза в друга. Не само на Земята, но и в космоса. Не всички колонии са оцелели. Някои са оцелели, но покъсно, по една или друга причина не са успели да установят контакт с останалите колонии, така че са били считани за изгубени. Някои и сега се смятат за изгубени — изгубени или мъртви. Хората са тръгнали в космоса във всички посоки — повечето от тях без всякакви планове, с надеждата, че след време ще намерят планета, на която да се заселят.

Те са се впуснали не само в космоса, но и във времето също, а никой не е разбирал естеството на времето. Все още не го разбираме. При тези условия би било лесно да се спечелят или да се изгубят век или два. Така че не искайте да се закълна в това, коя година сме. Нито в историята. Тя е още по-неясна. Нямаме история, а легенди. Някои от легендите навярно са история, но не можем да сме сигурни кои от тях са история и кои не.

— А ти по тунела ли дойде?

— Да. Аз участвам в екип, който прави карта на тунелите.

Хортън погледна към Никодим, който клечеше край огъня и наблюдаваше печашите се пържоли.

— Каза ли й? — запита Хортън.

— Нямах възможност — отговори Никодим. — Тя не ми даде никаква възможност. Беше толкова възбудена, че говоря това, което тя нарича „стария език“.

— Какво да ми каже? — попита Илейн.

— Че тунелът е затворен. Че не работи.

— Но той ме доведе тук.

— Довел те е тук. Но няма да те отведе обратно. Развален е. Работи само в едната посока.

— Но това не е възможно. Има табло за управление.

— Знам за контролното табло — обърна се към нея Никодим. — Работя върху него. Опитвам се да го поправя.

— И как върви?

— Не много добре — отвърна Никодим.

— Намираме се в капан — обади се Хищника, — ако проклетото табло не може да се оправи.

— Сигурно мога да помогна — предложи Илейн.

— Ако можеш — рече Хищника, — моля те да направиш всичко, което е по силите ти. Имах надежда, че ако тунелът не бъде поправен, ще мога да се кача на кораба с Хортън и работа, но премислих и това не ми изглежда възможно. Този сън, за който говорите, това замразяване ме плаши. Не искам да бъда замразен.

— И ние се безпокояхме за това — каза му Хортън. — Никодим разбира от замразяване. Има превъпъл на специалист по анабиозен сън. Но той знае как да замразява само хора. Ти може би си различен

— с различна физиология. Няма как да определим физиологията на тялото ти.

— Значи е изключено — реши Хищника. — Значи тунелът трябва да се поправи.

— Не изглеждаш твърде разстроена — рече Хортън на Илейн.

— О, предполагам, че съм разстроена — отвърна тя. — Но моят народ не роптае срещу съдбата. Приемаме живота такъв, какъвто е. Добър и лош. Знаем, че ще има и от двете.

Като свърши да яде, Хищника се изправи и избърса с ръце кървавата си муцуна.

— Сега отивам на лов — обяви той. — Да донеса прясно месо.

— Почакай да се наядем — предложи Хортън — и аз ще дойда с теб.

— По-добре недей — възпротиви се Хищника. — Ще изплашиш дивеча.

Той тръгна, после се обърна пак назад.

— Можеш да сториш нещо друго — рече той. — Можеш да изхвърлиш старото месо в езерото. Но си запуши носа, докато го правиш.

— Ще се оправя — каза Хортън.

— Добре тогава — отвърна Хищника и тръгна с големи крачки на изток по пътеката към изоставеното селище.

— Как се спогаждате с него? — попита Илейн. — И в действителност какво е той?

— Чакаше ни, когато кацнахме — обясни Хортън. — Не знаем какво е. Каза, че е бил хванат в капан тук заедно с Шекспир...

— Шекспир, ако се съди по черепа, е човек.

— Да, но за него знаем повече, отколкото за Хищника. Въпреки че не е изключено да можем да научим и още. Носел е томче с пълните съчинения на Шекспир и е изпълнил книгата със свои записки, надраскани по полетата и в края на страниците. Навсякъде, където е имало празно място.

— Чел ли си някои от тези записки?

— Част от тях. Има още много за четене.

— Месото е готово — обади се Никодим. — Има само една чиния и само един прибор. Нали не възразяваш, Картър, ако ги дам на госпожицата?

— Съвсем не — отговори Хортън. — Ще се справя и с ръцете си.
— Добре тогава — рече Никодим. — Отивам при тунела.
— Веднага, щом се нахраня — каза Илейн, — ще намина да видя как върви работата.

— Надявам се, че ще го сторите — каза роботът. — Не знам откъде да започна.

— Много е просто — заяви Илейн. — Има две табла, едното е по-малко от другото. Малкото управлява силовото поле върху по-голямото, което е контролното табло.

— Но таблата не са две — възрази Никодим.

— Трябва да са две.

— Е, добре, не са. Там има само едно със силово поле над него.

— Тогава това означава — заключи Илейн, — че не става дума просто за повреда. Някой е затворил тунела.

— И на мен ми мина тази мисъл — обади се Хортън. — Затворен свят. Но защо трябва да е затворен?

— Надявам се рече Никодим, — да не разберем причината. — Той взе кутията с инструментите и потегли.

— О, това е вкусно! — възкликна Илейн. Изтри мазнината от устните си. — Народът ми не яде месо. Въпреки че познаваме такива, които го ядат, и ги презираме, защото това е признак на варварство.

— Тук всички сме варвари — изкоментира кратко Хортън.

— Каква е тази история със студения сън и Хищника?

— Хищника мрази тази планета. Иска да се махне от нея. Ето защо желае толкова много тунелът да се отвори. Ако тунелът не може да се отвори, би искал да замине с нас.

— Да замине с вас? О, да, имате кораб. Или нямате?

— Имаме. Там в равнината.

— Където и да е.

— Само на няколко километра оттук.

— Значи ще си тръгнете. Мога ли да попитам накъде ще се отправите?

— По дяволите, ако имам представа — рече Хортън. — Това е работа на Кораба. Кораба казва, че не можем да се върнем на Земята. Пътували сме твърде дълго, както изглежда. Кораба казва, че ще сме негодни за нищо, ако се върнем. Че няма да ни искат, че ще ги

затрудняваме. А след казаното от теб предполагам, че няма никакъв смисъл да го нравим.

— Кораба — забеляза Илейн. — Говориш за кораба, сякаш е човек.

— Да, в известен смисъл това е така.

— Смешно е. Разбирам, че след такъв дълъг период сте развили чувство на привързаност към него. Хората обикновено са одушевявали машините, инструментите, оръжията си, но...

— По дяволите — прекъсна я Хортън, — ти не разбираш. Кораба наистина е човек. В действителност трима. Три човешки мозъка...

Тя протегна мазната си ръка и хвана неговата.

— Кажу го отново — рече тя. — Кажу го съвсем бавно.

— Три мозъка — повтори Хортън. — Три мозъка от три различни индивида. Свързани с кораба. Теорията беше...

Илейн пусна ръката му.

— Значи е вярно — промълви тя. — Не е било легенда. Наистина е имало такива кораби.

— Естествено, че е имало. Бяха много. Не знам колко.

— Споменах по-рано за легендите — каза Илейн. — Че не може да се определи разликата между легенда и историческа истина. Че човек не може да е сигурен. А това бе една от легендите — кораби, които са били отчасти хора, отчасти машини.

— Нямахте нищо чудно — обясни Хортън. — О, да, предполагам, че е било чудо от друга гледна точка. Но отговаряше на нашия тип техника — сливане на механичното и биологичното. Беше в рамките на възможното. Беше приемливо, на фона на техническите тенденции на епохата.

— Легенда, която оживява — рече тя.

— Чувствам се малко смешен като ми се прикачи етикетът легенда.

— Добре, не точно ти — отстъпи Илейн, — но все пак цялата история. Струваше ни се невероятна, едно от този тип неща, в които не можеш наистина да повярваш.

— Ти спомена обаче, че са били намерени по-добри начини.

— Различни начини — поясни тя. — Кораби, които летят по-бързо от светлината, основани на нови принципи. Но разкажи ми за

себе си. Ти не си единственият човек на борда, разбира се. Не биха изпратили кораб само с един човек.

— Имаше още трима, но те са умрели. При авария, както ми казаха.

— Казаха ти? Ти сам не знаеш ли?

— Бях в студения сън — отвърна той.

— В такъв случай, ако не успеем да поправим тунела, на борда има място.

— За теб — каза Хортън — и за Хищника също, предполагам, ако сме изправени пред избора дали да го вземем, или да го оставим тук. Няма да крия от теб обаче, че не се чувстваме напълно спокойни с него. А освен това съществува проблемът с физиологията му.

— Не знам — отвърна тя. — Ако нищо друго не може да се направи, предполагам, че по-скоро бих тръгнала с вас, отколкото да остана тук завинаги. Планетата не изглежда очарователна.

— И аз имам такова чувство — добави Хортън.

— Но това би означавало да зарежа работата си. Сигурно се чудиш защо дойдох през тунела.

— Не ми остана време да те попитам. Каза, че картографираш. В крайна сметка то си е твоя работа.

Тя се засмя.

— Няма нищо тайно в това. Нищо тайнствено. Ние сме екип, който прави карта на тунелите — или поне се опитва.

— Хищника ни каза обаче, че те работят наслуки.

— Така е, защото той не разбира нищо от тях. Много неинформирани същества сигурно ги използват и за тях естествено те са произволни. Роботът спомена, че тук има само една кутия.

— Правилно — каза Хортън. — Една-единствена продълговата кутия. Прилича на командно табло. С някакво покритие отгоре ѝ. Никодим мисли, че покритието може да е силово поле.

— Обикновено са две — обясни Илейн. — За да избереш целта на пътуването си, задействаш първата кутия. Това става, като поставиш три пръста в три дупки и натиснеш бутоните за включване. Тогава твоето така наречено силово поле изчезва от таблото за избор. После натискаш бутона за целта. Изваждаш пръстите си от първата кутия и защитното поле се появява отново върху таблото. За да използваш

командното табло, трябва да задействаш първата кутия. След като си избрал целта си, минаваш през тунела.

— Но как разбираш къде отиваш? На командното табло има ли знаци, които да ти подсказват кой бутон да натиснеш?

— Там е номерът — рече тя. — Няма означения за целите на пътуване и не знаеш къде отиваш. Предполагам, че тези, които са построили тунелите, са имали някакъв начин да разберат къде отиват. Може да са имали система, която да им е позволявала да избират правилните цели, но даже и да е така, не сме успели да я открием.

— Значи натискате бутоните на тъмно.

— Идеята е — продължи Илейн, — че макар да има много тунели и много цели на пътуване за всеки от тях, нито тунелите, нито целите им могат да са безкрайни. Ако пътуваш достатъчно дълго време, все някой от тунелите трябва да те върне на място, на което си бил преди, и ако пазиш точно описание за бутоната, който си натиснал на всяко табло край всеки тунел, по който си минал, и ако достатъчно хора като теб правят това, като всеки оставя бележка за свързка на всяко табло, преди да влезе в следващия тунел, така че, ако някой друг от групата мине по същия път... Обяснявам ти го лошо, но разбираш как след много опити и грешки могат да бъдат определени няколко връзки между тунели и командни табла.

Хортън я изглежда със съмнение.

— Шансовете ми се струват малки. Досега попадала ли си някога на място, на което вече си била?

— Още не — призна тя.

— И колко сте? В екипа, имам предвид.

— Не съм сигурна. Те постоянно присъединяват нови участници. Набират ги от доброволци и ги включват в работата. Задачата, която вършим, е един вид патриотично дело. Дотолкова, разбира се, доколкото някои от нас са патриоти. Убедена съм, че думата не означава същото, което е означавала едно време.

— Как изпращате информацията си обратно в базата? В щаба ли? Или там, където се иска да я предадете? Тоест, ако изобщо получите някаква информация.

— Изглежда, не разбираш — отвърна тя. — Някои от нас — може би много от нас — никога няма да се завърнат, независимо със

или без информация. Знаехме го, когато се захванахме с работата, знаехме, че сме обречени.

— Звучи така, сякаш няма особено значение.

— О, има значение, наистина. Поне за мен. Но работата е по-важна. Не разбираш ли колко е важна? Чест е да те допуснат да търсиш. Не всеки може да отиде. Съществуват изисквания, на които всеки от нас трябва да отговаря, преди да бъде приет.

— Като например пет пари да не дава, ако никога не се завърне у дома отново.

— Не е това — каза Илейн, — а чувство за собствената ти значимост, което да е достатъчно силно, за да те поддържа, където и да си, независимо в какво положение можеш да попаднеш. Да не е нужно да си у дома, за да бъдеш такъв, какъвто си. Да можеш да се оправяш сам. Да не зависиш от определена околна среда или връзка. Разбираш ли?

— Мисля, че започва да ми се прояснява.

— Ако успеем да изработим карта на тунелите, ако установим връзките между различните тунели, тогава те биха могли да се използват разумно. Не просто да влизаме слепешката в тях, както трябва да го правим сега.

— Но Хищника ги е използвал. Както и Шекспир. Казваш, че трябва да се избере цел на придвижването, дори и да не се знае каква може да е тя.

— Могат да се използват и без избор на цел. Можеш, с изключение на тунела на тази планета, просто да влезеш в тях и да отидеш където те отведат. При такива условия, тунелите наистина са произволни. Предположението ни е, че ако не се избере цел, се използва пресметната случайност, нещо като предварително заложена случайност. Никои трима пътници, може би никои двама от сто пътници, които използват тунелите по подобен начин, няма да пристигнат на едно и също място. Смятаме, че това е средство, което е предвидено за обезкуражаване на лица, които влизат без разрешение в тунелите.

— А тези, които са построили тунелите?

Илейн поклати глава.

— Никои не знае. Нито кои са били, нито откъде са дошли, нито как са изградили тунелите. Нямаме никаква представа за принципите,

заложени в основата им. Някои хора мислят, че конструкторите им все още живеят някъде в галактиката и че отделни части от тунелите продължават да се използват. Това, с което разполагаме тук, са изоставени секции от тунелните системи, част от древна транспортна система, от която вече няма нужда. Като изоставен кът, който вече не се използва, защото води към места, където никой не желае сега да ходи, места, чийто смисъл да бъдат посетени отдавна е изчезнал.

— Има ли някакви следи, които да подсказват какви същества са били строителите?

— Малко — отговори тя. — Намерих изображения, картини, релефи, гравюри. В стари сгради, на стени, върху глинени съдове. Изображенията са на множество разнообразни форми на живот, но, изглежда, че една особена форма на живот винаги присъства.

— Почакай малко — рече Хортън.

Стана от купа дърва и отиде в къщата на Шекспир, след което се върна с бутилката, която бе открил предишния ден, и ѝ я подаде.

— Като тази бутилка ли? — попита той.

Тя бавно завъртя бутилката, после спря и постави пръст върху нея.

— Ето тази — каза Илейн.

Пръстът ѝ сочеше съществото, което стоеше в кутията за чай.

— Лошо е нарисувана — продължи тя. — И под различен ъгъл. При други изображения могат да се видят повече подробности от тялото. Тези неща, които стърчат от главата му...

— Приличат на антени, които жителите на Земята са използвали в миналото, за да уловят сигналите с телевизионните си приемници — предположи Хортън. — А могат да представляват и корона.

— Антени са — заяви Илейн. — Биологични антени, сигурна съм. Навярно някакъв вид сетивни органи. Главата тук прилича на топка. Навсякъде, където съм я виждала, все е като топка. Без очи, без уши, без уста, без нос. Може би нямат нужда от тях. Антените могат да им дават цялата сетивна информация, която им е необходима. Главите им може да не са нищо повече от топки, основа, към която да се закрепят антените. Ами опашката. Тук не се вижда, но опашката е рунтава. Останалата част от тялото или поне това, което съм могла да различа върху други изображения, попаднали пред очите ми, винаги е била неясна по отношение на подробностите — нещо като

стилизирано тяло. Не можем да сме сигурни, че те наистина са изглеждали така, разбира се. Възможно е всичко това да е просто един символ.

— Художественото изпълнение е слабо — заяви Хортън. — Грубо и примитивно. Не смяташ ли, че хора, които са могли да построят тунелите, трябва да са били способни и да изрисуват по-добри изображения на самите себе си?

— Мислила съм върху това също — отвърна тя. — Картините може да не са нарисувани от тях. Може би нямат никаква представа за изкуство. Вероятно тези произведения на изкуството са създадени от други хора, по-низши раси може би. Които не рисуват нещо познато, а въз основа на митове. Възможно е митът за строителите на тунелите да е жив в голяма част от галактиката, да е общ за много народи, да се е запазил в паметта на различни раси през вековете.

Смрадта на езерото бе ужасяваща, но когато Хортън се приближи повече, изглежда, намаля. Първият и лек полъх бе по-неприятен, отколкото тук долу, до ръба на водата. Може би, рече си той, мирише по-лошо, когато започне да се разлага и разпръсва. Тук, където въздухът бе тежък, вонята бе потисната и прикрита от други съставки, несмрадливите съставки, които я образуваха.

Забеляза, че езерото бе някак си по-широко, отколкото бе изглеждало, когато за пръв път го видя от полуразрушеното селище. Лежеше спокойно, без бразди по него. Бреговата линия бе чиста, нямаше храсталаци, тръстики или каквато и да е друга растителност, която да го заобикаля. С изключение на отделни малки ивици пясък, довлечени от стичаща се вода, брегът бе от гранит. Езерото явно лежеше в чаша, вдълбана в скалата отдолу. А както бе чист брегът, така бе чиста и водата. По повърхността ѝ нямаше пяна, както можеше да се очаква при застояла вода. Явно никаква растителност, може би никакъв вид живот не би могъл да съществува в езерото. Въпреки чистотата си обаче то не бе прозрачно. Изглеждаше изпълнено с някаква съмнителна мътилка. Не бе нито синьо, нито зелено — бе почти черно.

Хортън стоеше на каменистия бряг, стиснал в ръка остатъка от месото. Езерото, вдълбнатината, в която бе разположено, предизвикваше печал, граничеща с меланхолия, ако не и с истински страх. Потискащо място, каза си той, но не съвсем без очарование. Беше такова място, на което човек би се свил и отдал на мрачни мисли — мрачни и романтични. Някой художник навярно би могъл да го използва като модел да нарисува платно на самотно планинско езерце, като вложи в композицията си чувството на самотна изгубеност и раздяла с действителността.

Всички ние сме изгубени, бе написал Шекспир в онзи дълъг абзац след края на *Перикъл*. Бе го казал само в алегоричен смисъл, но тук, едва на около километър от мястото, където го бе написал, изписал под

блещукането на домашната свещ, се намираше тази изгубеност, за която споменавах. Добре го бе написал, този странен човек от някой друг свят, помисли си Хортън, защото сега му се струваше, че всички са изгубени. Кораба, Никодим и той самият определено бяха изгубени в безкрая без връщане назад, а от това, което Илейн бе казала там до огъня, следваше, че и останалата част от човечеството също бе изгубена. Може би единствените, които не бяха изгубени, бяха тази шепа хора, останали все още на Земята. Колкото и да бе бедна Земята днес, тя все още бе техен дом.

Макар че като размисли, Илейн и другите изследователи на тунелите можеха да не са изгубени в същия смисъл, отнасящ се за всички останали. Загубени вероятно в смисъл, че никога не знаеха къде могат да се озоват или какъв вид планета щяха да намерят, но определено не бяха изгубени в смисъл, че някога са имали нужда да знаят къде точно се намират — бяха до такава степен самостоятелни, че не се нуждаеха от други хора, не се нуждаеха от интимност, странни хора, които бяха надраснали нуждата от дом. А това ли бе пътят, запита се той, да се победи чувството за изгубеност — да не се нуждаеш повече от дом?

Приблужи се до края на водата и хвърли надалеч месото. То падна с плясък и веднага изчезна, сякаш езерото го бе приело, протегнало се бе и го бе поело, погълнало го бе навътре в себе си. Концентрични вълни побягнаха от центъра на цопването, но не достигнаха брега. Вълните бяха сплескани. Гънките им изминаха късо разстояние и после се изгладиха и изчезнаха, а езерото си възвърна тихото спокойствие, присъщата си черна гладкост. Като че ли цени спокойствието си, каза си Хортън, и не понася нарушаването му.

Време е вече, помисли си той, да си тръгвам. Свършил бе това, за което бе дошъл, и беше време да си върви. Но не си тръгна, остана. Като че ли там имаше нещо, което му казваше да не си тръгва, като че ли по някаква причина трябваше да постои още малко, както човек може да остане повече от необходимото край леглото на умиращ приятел, да иска да се оттегли, чувстващ се неудобно пред лицето на приближаващата се смърт, но да продължава да стои, защото усеща, че би отрекъл старо приятелство, ако си тръгне много бързо.

Стоеше и се оглеждаше наоколо. Отляво се издигаше гребенът на хълма, на който бе разположено изоставеното селище. Обаче от

мястото, на което бе застанал, не се виждаше и следа от него. Къщите бяха скрити от дърветата. Точно отпред се намираше нещо, което приличаше на блато, а отдясно — конусообразен хълм, могила, която досега не бе забелязал и която явно не изпъкваше отчетливо от възвишението на селището.

Могилата се издигаше, прецени той, на петдесет-шестдесет метра над нивото на езерото. Беше симетрична и приличаше на идеален конус, силно заострен и със назъбен връх. Във вида ѝ имаше нещо от пепелния конус на вулкан, но Хортън знаеше, че не бе с такъв произход. Без да се смята фактът, че очевидно не можеше да е такъв конус, той не бе в състояние да обоснове мигновеното си отхвърляне на вулканичната хипотеза. Самотни дървета растяха тук-там по могилата, но иначе тя бе гола откъм растителност, като се изключат тревоподобните израстъци, които я покриваха. Гледайки я, той сбръчка вежди озадачено. Нямаше такава геологична причина, разсъждаваше той, която да му бе известна от опит или за която да можеше веднага да се досети, способна да обясни подобно образуване.

Насочи отново вниманието си към езерото, като си припомни какво бе казал Хищника че не бе истинска вода, а по-скоро супа, твърде гъста и тежка, за да бъде вода.

Като се приближи до границата и, той клекна и внимателно протегна пръст да пробва течността. Повърхността ѝ, изглежда, леко се съпротивяваше, сякаш имаше доста силно повърхностно напрежение. Пръстът му не се потопи в нея. Вместо това под слабия натиск повърхността се вдлъбна под пръста му. Хортън натисна още повече и пръстът му я проби. Като потопи ръката си, той я извъртя, така че леко присвитата му длан да е нагоре. Вдигайки бавно ръката си, видя, че е загребал шепа от течността. Тя лежеше спокойно върху извитата му длан, без да се процежда през недостатъчно затворените му пръсти, както би сторила водата. Изглеждаше като едно цяло парче. Боже опази, помисли си той, парче вода!

Макар и вече да знаеше, че не бе вода. Странно, каза си Хортън, че Шекспир не е знаел повече от това, че прилича на супа. Въпреки че може и да е знаел. В книгата бе написано толкова много, а той бе прочел само няколко абзаца. Подобна на супа, бе казал Хищника, но това тук нямаше никаква прилика със супа. Беше по-топло, отколкото Хортън бе очаквал да бъде, и по-тежко, макар да бе въпрос за преценка

и за да бъде сигурен, течността трябваше да се претегли, а нямаше как да го стори. На пипане бе хлъзгава. Като живак, въпреки че не бе живак, в това бе сигурен. Обърна шепата си и позволи на течността да изтече. Когато изтече, дланта му остана суха. Течността не бе мокра.

Невероятно, каза си той. Течност, която е по-топла от водата, по-тежка, с по-голямо вътрешно сцепление и която не е мокра. Може би Никодим има превъпъл — не, по дяволите всичко това. Никодим има работа за свършване и след като я свърши, ще се махнат оттук, от тази планета и ще се насочат към космоса, навярно към други планети или може би към никакви планети повече. И ако това е така, той ще остане в студения сън и няма да бъде съживен. Мисълта, изглежда, не го изплаши толкова.

Сега за пръв път допусна това, което се бе таило в съзнанието му най-вероятно през цялото време. Тази планета не бе добра. Хищника го бе споменал още в първите си думи на поздрав че тази планета не бе добра. Без да плаши, без да застрашава, без да отблъсква тя просто не струваше нищо. Не беше място, на което човек би желал да остане.

Опита се да анализира причините за тези свои мисли, но, изглежда, нямаше особени предпоставки, на които да се позове и да вземе предвид. Беше просто чувство, несъзнателна психологична реакция. Може би проблемът бе в това, че тази планета приличаше твърде много на Земята — един вид старомодна Земя. Бе очаквал, че една чужда планета ще е истински чужда, а не бледо, незадоволително копие на Земята. Доста вероятно бе други планети да са наистина чужди. Трябваше да пита Илейн, рече си той, тя сигурно знаеше. Чудно, помисли си, как бе излязла от тунела и бе дошла по пътеката. Чудно бе, че на тази планета щяха да се кръстосат два човешки живота не, не два, а три, защото забравяше Шекспир. Някак си съдбата бе бръкнала в торбата с фокусите си и бе пожелала три човешки същества да се появят в твърде ограничено пространство от времето толкова ограничено, че да се срещнат един с друг или, в случая с Шекспир, почти да се срещнат един с друг, и да си повлияят един на друг. Илейн сега бе при тунела с Никодим и след малко Хортън щеше да се присъедини към тях, но преди това навярно трябваше да проучи конусообразния хълм. Макар да нямаше представа как да го изследва или какво щеше да научи от това. Стори му се обаче някак си важно да

го разгледа отблизо. Много вероятно да имаше такова предчувствие, реши той, защото му се струваше, че нещо не бе на мястото си.

Изправи се от клекнало положение и тръгна бавно да заобикаля езерото по края му, насочил се към хълма. Слънцето, изкачило се дополовина по небето на изток, бе топло. Небето бе бледосиньо, без следа от облак. Почуди се какъв ли можеше да е характерът на времето на тази планета. Трябваше да попита Хищника. Той е бил достатъчно дълго тук, за да знае.

Заобиколи езерото и стигна до подножието на хълма. Изкачването бе толкова стръмно, че бе принуден да ходи почти на четири крака, като се навежда напред да хване подобната на земна трева покривка, за да не падне назад и да се придвижи нагоре.

На половината път спря, като дъхът му разкъсваше гърлото. Изтегна се с цялата си дължина върху земята и заби пръсти в почвата, за да се предпази от плъзване надолу. Изви главата си, така че да може да види езерото. Повърхността му сега бе синя, вместо черна. Огледалната му чернота отразяваше синевата на небето. От усилието си да се изкачи Хортън пъхтеше толкова силно, че му се струваше, че хълмът пъшка заедно с него — или може би някакво голямо сърце вътре в него биеше ритмично.

Все още полузадъхан, той се изправи отново на ръце и колена и накрая стигна върха. Оттук, от малката плоска тераса, с която завършваше хълмът, Хортън погледна надолу от другата страна и видя, че хълмът наистина представляваше конус. Навсякъде по цялата обиколка на основата склонът се издигаше нагоре под същия ъгъл, под който се бе изкачил.

Седнал с кръстосани крака, той погледна към срещуположния на езерото хребет, където можеше да различи част от зидарията на изоставеното селище. Опита се да проследи очертанията на къщите, но откри, че не бе възможно, понеже гъстата растителност накъсваше линиите. Малко по-вляво се издигаше къщата на Шекспир. Тънка струйка дим се издигаше от огъня за готвене. Не забелязваше никого наоколо. Сигурно Хищника още не се бе върнал от ловния си поход. Поради хлътването на терена не можеше да види тунела.

Както си седеше, Хортън несъзнателно дръпна стръковете, които бе хванал. Някои от тях се изскубнаха заедно с глина, полепнала по корените им. *Глина*, каза си той, *това с смешно*. Какво би правила

глина тук? Извади джобно ножче и като разтвори острието му, задълба почвата и изкопа малка яма. Доколкото можеше да достигне на дълбочина, имаше глина. Ами ако целият хълм, запита се той, бе от глина? Нещо като исполинско издуване вследствие на замръзване, надигнало се някога и запазило се до този момент. Изчисти острието и го затвори, после прибра ножчето в джоба си. Би било интересно, помисли си Хортън, ако има време, да се поразчопли в геологията на това местенце. Но какво би донесло това? Щеше да отнеме доста време, а той не възнамеряваше да стои толкова дълго.

Като се изправи на крака, той слезе предпазливо по склона.

При тунела намери Илейн и Никодим. Илейн седеше на един камък и наблюдаваше как работи Никодим. Бе взел длето и чук и избиваше рамката около таблото.

— Ето че се върна — рече Илейн на Хортън. — Какво те забави толкова?

— Направих малко проучване.

— В града ли? Никодим ми каза за града.

— Не в града — отговори Хортън. — Освен това той не е никакъв град.

Никодим се обърна, като държеше в ръка чука и длетото.

— Опитвам се да отсека таблото от скалата — обясни той. — Може би, ако успея, ще мога да го отворя отзад и да работя така.

— Това, което ще постигнеш — заяви Хортън, е да прережеш кабелите му.

— Сигурно няма кабели — намеси се Илейн. — Нищо чак толкова грубо.

— Също така — продължи Никодим, — ако успея да освободя таблото, вероятно ще мога да отстраня покритието.

— Покритието? Ти каза, че е силово поле.

— Не знам какво е — призна Никодим.

— Приемам — рече Хортън, — че не е имало втора кутия. Тази, която изключва покритието.

— Не е имало — съгласи се Илейн — и това означава, че някой е променил настройката. Някой, който не е искал никой да напуска тази планета.

— Искаш да кажеш, че планетата е затворена?

— Предполагам, че е така — отвърна тя. — Предполагам, че някъде по другите тунели трябва да е имало знаци, които да предупреждават пътника да не избира тази планета, но даже и да е било така, знаците отдавна са изчезнали или може би са още там, но ние не знаем какво да търсим.

— Дори и да ги намерим — рече Никодим, — сигурно няма да можем да ги разчетем.

— Правилно — каза Илейн.

Хищника се приближи дебнешком по пътеката.

— Нося ново прясно месо — обяви той. — Как върви работата? Решихте ли проблема?

— Не — отговори Никодим и се върна към работата си.

— Много се бавиш — рече Хищника.

Никодим отново се обърна.

— Махай се! — отсече той. — Пречиш ми от самото начало. Ти и приятеля ти Шекспир сте се мотали години, без да сторите каквото и да било, а сега очакваш ние да свършим всичко за час или два.

— Но ти имаш инструменти — оплака се Хищника. — Инструменти и знания. Шекспир нямаше нищо от това, нито аз. Струва ми се, че с инструменти и знания...

— Хищнико — прекъсна го Хортън, — никога не сме ти казвали, че можем да направим нещо. Никодим каза, че ще се опита. Нямах никакви гаранции. Престани да се държиш, сякаш нарушаваме обещание, което сме ти дали. Никога не сме ти обещавали нещо.

— Може би ще е по-добре — предложи Хищника, — ако опитаме с някаква магия. Да обединим магиите си. Моята магия, твоята магия и нейната магия — той посочи Илейн.

— Магията няма да помогне — отвърна Никодим. — Ако изобщо има нещо, наречено магия.

— О, магията наистина съществува — каза Хищника. — Няма съмнение в това. — Той се обърна към Илейн: — Не е ли така?

— Виждала съм магии — отговори тя. — Или това, което се представя за магии. Някои от тях, изглежда, действат. Не всеки път, разбира се.

— Случайност — рече Никодим.

— Не, нещо повече от случайност — възрази тя.

— Защо просто не се махнем всички — предложи Хортън — и да дадем възможност на Никодим да свърши това, което прави. Освен — обърна се той към Никодим — ако не мислиш, че ще ти е нужна помощ.

— Не мисля — каза Никодим.

— Нека да отидем да разгледаме града — изрази желание Илейн.
— Умирам да то видя.

— Ще се отбием в лагера да вземем фенерче — каза Хортън и после попита Никодим: — Нали имаме фенерче?

— Да — отвърна Никодим. — Ще го намериш в багажа.

— Няма ли да дойдеш с нас? — запита Хортън Хищника.

— Ако ми разрешите, не — рече Хищника. — Градът е място, което ме изнервя. Ще остана тук. Ще насърчавам робота.

— Ще си държиш устата затворена — каза Никодим. — Няма дори да дишаш към мен. И никакви съвети.

— Ще се правя, че все едно ме няма — обеща смирено Хищника.

Комитетите бяха смисъла на живота ѝ, призна на себе си дамата, и имаше период, когато бе разглеждала настоящата задача като комитетско дело. Просто още един комитет, бе си казала, опитвайки се да се пребори със страха от това, на което се бе съгласила, опитвайки се да го изрази с обикновени и разбираеми (за нея) понятия, така че да не представлява нещо, за което да се залови страхът. Въпреки че, спомни си тя, страхът от това бе изместен от друг страх. И защо, запита се, трябваше страхът да е мотивът? С изключение на отделни скрити моменти, тогава, разбира се, не бе признала страха си. Беше си казала и накарала други да повярват, че действа от чиста безкористност, че не мисли за друго, освен за благо на човечеството. Повярваха ѝ или си мислеше, че са ѝ повярвали, понеже такъв мотив и постъпка отговаряха много точно на това, което бе правила цял живот. Бе известна с добрите си дела и дълбоко съчувствие към всички страдащи и бе лесно да се предположи, че посвещаването и на благо на хората от Земята просто бе взело надмощие при тази последна саможертва.

Макар никога, доколкото можеше да си спомни, не бе мислила за това като за саможертва. Наистина бе желала, припомни си, другите да мислят така, дори в определени моменти бе насърчавала такова отношение. Защото саможертвата изглеждаше твърде благороден акт и тя искаше да я запомнят за благородните ѝ постъпки, като последната щеше да бъде най-голямата от тях. Благородство и чест, помисли си тя, това бяха нещата, които ценеше най-много. Но не и тихото благородство и мълчаливата чест, принудена бе да признае, защото, ако такъв бе случаят, нямаше да бъде забелязана. А това бе немислимо за нея, понеже имаше нужда от внимание и възхвала. Председател, президент, бивш президент, национален представител, секретар, ковчежник — всяко от тези и още, организация след организация, докато нямаше време да мисли, всеки миг заета, постоянно в движение.

Да няма време да мисли?, запита се тя. Беше ли това причината за всичките ѝ безумни усилия? Не честта и славата, а да няма време да мисли? Така че да не трябва да мисли за разрушените бракове, за мъжете, които се отвърщаха, за празнотата, която чувстваше с течение на годините?

Ето защо бе тук, знаеше го. Защото бе неудачница — защото бе провалила не само други, но и себе си, и накрая бе разпознала в себе си жената, която търси обезумяла нещо, което е изгубила. Изгубила го бе, може би защото не бе оценила стойността му, преди да е станало твърде късно.

И имайки предвид това, знаеше, че настоящото ѝ начинание се бе оказало много добро, въпреки че бе преживяла редица моменти, когато се бе съмнявала.

Никога не е имало момент, когато да съм се съмнявал, рече ученият. Винаги съм бил сигурен.

Подслушваш, отвърна горчиво дамата. Подслушваш мислите ми. Не може ли тук да има малко тайни? Личните мисли на всеки трябва да са тайна. Да се подслушва не е в сферата на добрите обноски.

Ние сме едно, каза ученият, или би трябвало да сме едно. Не три личности, както преди, не една жена и двама мъже. А вече разум, един разум. Обаче оставаме все още разделени. Оставаме разделени по-често, отколкото сме заедно. И в това отношение може да сме се провалили.

Не сме се провалили, обади се монахът. Едва сме започнали. Разполагаме с цяла вечност и аз съм този, който може да определи вечността. През целия си живот съм живял за вечността, подозирайки, дори докато живеех, че за мен няма да има вечност. Нито за мен, нито за когото и да било. Но сега знам, че съм грешил. Открихме вечността, ние тримата или ако не наистина вечността, то това, което би могло да е вечност. Променихме се и ще се променяме и през хилядолетията, преди този материален кораб да се превърне в прах, ние несъмнено ще станем вечен разум, който няма да има нужда от Кораба, нито от биологичните мозъци, в които сега се намират съзнанията ни. Ще се превърнем в самостоятелна свободна сила, която ще може да се носи вечно из цялата безкрайност. Но мисля, че ви споменах, че има дефиниция за вечност. В действителност не дефиниция, а хубава приказка. Църквата, трябва

да знаете, е създала през всичките тези години множество хубави приказки. В тази се разправя за планина, висока километър, и за една птица. На всеки хиляда години птицата, която за целта на разказа живеела изключително дълго, прелитала над планината и като прелитала, едното от крилата и докосвало планината и отнасяло по една песъчинка от нея. Птицата правела това на всеки хиляда години и накрая заличила планината чрез допира на крилото си до нивото на равнината. И това, бихте казали, това изравняване на планината чрез докосването ѝ с птиче крило на всеки хиляда години трябва да е вечността. Но ще сгрешите. Няма да е повече от началото на вечността.

Глушава приказка, кача ученият. Вечността не е понятие, което подлежи на дефиниция. Тя е общоприета неопределеност, на която не може да се припише стойност, както не може да се припише стойност и на безкрайността.

Приказката ми хареса, заяви дамата. Прави хубаво впечатление. Тя е от типа простишки приказки, които включвах в речите си пред толкова много различни групи по толкова много различни случаи. Но ако ме помолите сега да назова тези групи и тези случаи, ще ми е трудно да ги изброя. Искан ми се, господин Монах, да бях чула по-рано разказа ви. Сигурна съм, че щях да намеря подходящ случай да го използвам. Щеше да е изключително привлекателен. Щеше да има много голям успех.

Разказът е глупав, обясни ученият, защото много преди вашето дълговечно птиче да е направило дори малка резка върху планината, естествените сили на ерозията щяха да са я изравнили до пенеплен^[1].

Имаш преимущество над останалите двама от нас, каза неодобрително монахът. Разполагаш с научна логика, която да направлява мислите ти и да тълкува възприятията ти.

Логиката на човечеството, отвърна ученият, представлява слаба опора. Тази логика се основава на наблюдения и въпреки многото чудесни уреди, наблюденията ни са строго ограничени. Сега ние тримата трябва да формулираме нова логика въз основа на настоящите си наблюдения. Ще открием, убеден съм в това, много грешки в земната си логика.

Не познавам добре друга логика, освен тази, която съм изучавал като духовник, рече монахът, а тази логика се основаваше по-често

върху неясна интелектуална гимнастика, отколкото върху научно наблюдение.

А аз, каза дамата, изобщо не съм се занимавала с никаква логика, ами с определени методи, използвани за развиване на дейностите, на които се бях посветила, въпреки че не съм сигурна дали посветена е точната дума. Трудно ми е да си припомня сега до каква степен съм била посветена на каузите, за които работех. Откровено казано, мисля, че не бяха толкова целите, които ме движеха, колкото възможностите, които те ми даваха да се държа на положение и да упражнявам власт. Разглеждайки ги днес, тези позиции на властта, които изглеждаха толкова привлекателни и въодушевяващи, сега не представляват нищо. Но наистина трябва да съм правела впечатление в съзнанието на хората, защото иначе не биха ми предложили честта, оказана и на тримата ни, когато бе решено, че единият от тримата трябва да е жена. Затова предполагам, че оглавяването на многобройни комитети, работата в много комисии, включването в скучни проучвателни групи по теми, от които не разбирах почти нищо, и говоренето пред малки и големи събрания трябва да е изглеждало нещо значимо. И след всичкото това време, през което се опитвах да реша дали имам право да бъда тук, щастлива съм, че ме взеха. Щастлива съм, че съм тук. Ако не бях тук, щях да съм никъде, господин Монах, защото не мисля, че някога бих успяла да се убедя и да повярвам в дефиницията ти за вечната душа.

Не е моя дефиниция, възрази монахът. Аз също не вярвам във вечния живот. Опитах се да повярвам, защото в основата на работата ми трябваше да е вярата. А освен това се страхувах от смъртта, както и от живота, предполагам.

Приел си назначението тук с нас, рече дамата, заради страха ти от смъртта, а аз заради честта — защото не ми е присъщо да отхвърлям честта и уважението. Мислех, че могат да ме изиграт и да попадна в нещо, за което да съжалявам, но съм искала да бъда център на вниманието твърде дълго, за да ми е органически невъзможно да откажа. Най-малкото, казвах си, това е начин да напусна сцената с повече почести, отколкото някога съм си мечтала.

Сега мислиш ли, попита ученият, че се чувстваш добре? Убедена ли си, че е било правилно да приемеш?

Убедена съм, отговори тя. Даже започвам да забравям, което възприемам за благословия. Спомням си само Рони, Дъг и Алфонс...

Кои са те, запита монахът.

Мъжете, за които съм била омъжена. Тези и още двама, чиито имена не мога да си припомня. Нямам нищо против да ти го кажа, макар да имаше време, когато бих била против, защото бях до известна степен кучка. По-скоро царска кучка може би, но все пак мръсна кучка.

Струва ми се, каза ученият, че работим както е било предвидено. Само ни е необходимо може би повече време от предвиденото. Но вероятно след още хиляда години ще можем да станем това, което се е очаквало от нас. Откровени сме със себе си и един с друг и си представям, че това трябва да е част от целта. Не можем да се освободим напълно от човешкия си характер за толкова кратко време. На човешката раса са ѝ били необходими два милиона години, за да развие тези човешки качества, и те не са нещо, което може да се захвърли като стари дрехи.

А ти, господин Учен?

Аз ли?

Да, какво ще кажеш за себе си? Ние двамата най-сетне сме откровени. Какво ще кажеш за себе си?

За мен ли? Никога не съм мислил за това. Никога не е имало съмнение. Всеки учен, особено астроном като мен, би продал душата си, за да замине. Като ми дойде това на ум, фигуративно, може да съм продал душата си. Използвах подкупи, за да бъда включен в този конгломерат на интелектуалността или наричайте го както искате. Ходатайствах, за да бъда избран. Бих се борил за това. Помолих някои приятели в лични и тайни разговори да подкрепят кандидатурата ми. Бих направил всичко. Не разглеждах избора си като чест. Не постъпвах като вас от страх, въпреки че в известен смисъл може и да е така. Остарявах, знаете, и започвах да изпитвам ужасното чувство, че ми е останало малко време, че пясъкът изтича. Да, като си помисля, може да съм изпитвал някакъв страх, неосъзнат страх. Но в основата бе чувството, че не бива да допусна да потъна в мрака на забвението, когато имаше да се прави още толкова много. Не че това, което наблюдавам сега, или заключенията, до които

стигам сега, биха имали влияние върху земната наука, тъй като аз вече не съм част от Земята.

Но в крайна сметка не мисля, че това е имало някога значение. Работата ми не е била предназначена за Земята или за колегите ми, а за мен — за мое собствено удовлетворение и задоволство. Не търся аплодисменти. За разлика от вас, скъпа госпожо, аз стоя скрит. Отбягвах рекламата, не давах интервюта и не пишех книги. Разбира се, имаше доклади, за да споделя откритията си с колегите, но нищо за човека от улицата. Смятам, че ако се обобщи, ще излезе, че съм — или бях изключително егоистичен. Не се интересувах от никого друго, освен от себе си. Сега се радвам да споделя, че намирам съжителството си с вас двамата твърде приятно. Сякаш сме стари приятели, макар никога по-рано да не сме били приятели и вероятно никой от нас тримата да не е истински приятел на другите двама според класическата дефиниция за приятелството. Но ако се спогаждаме, мисля, че при тези обстоятелства можем да го наречем приятелство.

Що за екипаж се оказва, че сме били, рече монахът. Егоистичен учен, жадна за слава жена и монах, който се е страхувал.

Какво?

Вече не се страхувам. Няма нищо, което да може да засегне мен или който и да е от вас. Постигнахме го.

Имаме още дълъг път да извървим, каза ученият. Няма ни място, ни време за самодоволство. По-скромно, по-скромно.

Бил съм скромен през целия си живот, отвърна монахът. Омръзна ми да бъда скромен.

---

[1] Пенеплен — плоско-вълнист земен релеф вследствие на разрушаване на скалите. Б.пр. ↑

— Има нещо нередно — рече Илейн. — Нещо не е на мястото си. Не, може и да греша. Но има нещо, което не открихме. Нещо се очаква да се случи тук може би не точно с нас, но се очаква.

Беше напрегната, почти скована и в съзнанието на Хортън изплува споменът за стария сетер, с който някога бе ходил на лов за пьдпъдъци. Чувството на очакване, на известност и не съвсем известност, ходенето на пръсти с изострени сетива.

Той стоеше, изчаквайки, и накрая, с видимо усилие, тя се отпусна.

Илейн го погледна с умоляващи очи, молеше да ѝ повярва.

— Не ми се смей — каза тя. — Знам, че тук има нещо, нещо твърде необикновено. Не знам какво е.

— Не ти се смей — успокой я той. — Имам ти доверие. Как обаче...

— Не знам — отвърна бързо тя. — Едно време, в ситуация като тази, аз самата не бих повярвала на себе си. Но вече си вярвам. Случвало се е и преди, много пъти. Сякаш е някакво предусещане. Като предупреждение.

— Мислиш, че може да е опасно.

— Няма откъде да знам — рече Илейн. — Това е просто усещане за нещо.

— Нищо не сме намерили досега — каза Хортън и наистина бе така.

В трите постройките, които бяха изследвали, нямаше нищо освен прах, гниещи мебели, глинени съдове и стъкло. Може би за един археолог биха имали някакво значение, рече си Хортън, но за тях двамата означаваха просто старост, мухлясала, прашна, повтаряща се старост, която бе едновременно безполезна и потискаща. Някога в далечното минало тук са живели разумни същества, но неопитните му очи не откриваха никаква следа какво са правели тук.

— Често съм си мислила за това — продължи тя. — Чудила съм се над него. Защото не съм единствената, която го притежава. Има и други. Нова способност, придобит инстинкт — няма как да се разбере. Когато хората навлезли в космоса и кацнали на непознати планети, били принудени да се адаптират към — как да го нарека? — невероятното може би. Трябвало да усвоят нови методи за оцеляване, нови начини на мислене, нови чувства и сетива. Може би притежаваме именно това, нов вид усещане, ново възприятие. Пионерите от Земята, когато настъпвали в неизследвани области, развивали нещо такова. Първобитните хора навярно са го притежавали. Но на старата населена и цивилизована Земя дошло време, когато вече нямало нужда от това и то било загубено. В цивилизована околна среда рядко имало изненади. Човек доста добре знаел какво може да очаква. Но когато тръгнал към звездите, изпитал отново нужда от старото си предусещане.

— Не го търси в мен — каза Хортън. — Аз съм един от хората, живели на това, което наричаш цивилизована Земя.

— Цивилизована ли беше?

— За да ти отговоря, трябва да дефинираш понятието. Какво значи цивилизован?

— Не знам — рече Илейн. — Никога не съм виждала напълно цивилизован свят — не в смисъла, в който е била цивилизована Земята. Или не мисля, че съм виждала. Днес човек не може да е сигурен. Ти и аз, Картър Хортън, идваме от различни епохи. Вероятно ще има моменти, в които единственото правилно поведение за всеки от нас ще бъде да проявява търпимост към другия.

— Говориш, сякаш си виждала много светове.

— Виждала съм — отвърна тя. — По време на това картографиране. Пристигаш на едно място, оставаш ден-два, — е, може би и повече, но никога твърде дълго. Само толкова, колкото да направиш известни наблюдения и да нахвърлиш някакви бележки, да добиеш представа какъв свят е този. Така че да можеш да го разпознаеш, ако попаднеш отново на него. Защото важното е да се разбере дали тунелната система ще те върне някога на място, на което вече си бил. На някои планети ти се иска да останеш по-дълго. Случва се да откриеш наистина приятно място. Но такива има малко. Най-често се радваш, че си тръгваш.

— Искам да ми кажеш нещо — рече Хортън. — Нещо, за което се питам. Ти участваш в тази картографска експедиция. Поне така я наричаш. На мен ми изглежда повече като да гониш вятъра. Шансовете ти не могат да са по-големи от едно на милион и все пак...

— Казах ти, че има и други.

— Но дори и да сте милион, само един от вас би имал шанс да попадне на свят, който е бил посетен по-рано. А когато само един от вас би намерил обратния път, това е губене на време. Би трябвало да има неколцина от вас, които да са успели, за да съществува статистическа вероятност тунелите да могат да се картографират или изобщо да започне картографирането им.

Илейн го изглежда студено.

— Там, откъдето идваш, ти си чувал естествено за вяра.

— Разбира се, че съм чувал за вяра. Вяра в самия себе си, вяра в собствената си страна, вяра в собствената си религия. Какво общо има това тук?

— Често вярата е всичко, което човек притежава.

— Вяра — каза той, — е да мислиш, че нещо е възможно, когато си съвсем сигурен, че не е.

— Защо си толкова циничен? — попита тя. — Защо си толкова късоглед? Защо си толкова материалистичен?

— Не съм циничен — отговори Хортън. — Просто пресмятам шансовете. И ние не сме късогледи. Ние, спомни си, бяхме тези, които първи тръгнахме към звездите и можахме да го сторим, да убедим себе си да го сторим именно въз основа на материализма, който, изглежда, презираш толкова много.

— Вярно е — съгласи се тя, — но не за това говоря. Земята е едно, а звездите са друго. Когато попаднеш всред звездите, стойностите се променят, гледните точки се изместват. Има един древен израз — играта е различна, — можеш ли да ми кажеш какво означава този израз?

— Предполагам, че се отнася за някакво явление в спорта.

— Имаш предвид онези глупави упражнения, които са се изпълнявали някога на Земята?

— Вече няма ли такива? Никакви спортни събития?

— Толкова много има да се прави, толкова много да се учи. Нямаме повече нужда да търсим изкуствени забавления. Нямаме

време, а даже и да имахме, никой не би се интересувал.

Илейн посочи една постройка, погълната почти изцяло от храстите и дърветата.

— Мисля, че е тази — рече тя.

— Тази ли?

— Тази, където е странното. Където е нещото, за което говорех.

— Да влезем ли и да видим?

— Не съм напълно сигурна — отвърна тя. — Да ти кажа право, малко ме е страх. От това, което можем да намерим, нали разбираш?

— Никаква ли представа нямаш? Твърдиш, че можеш да усещаш дали има нещо. Възприятието ти не се ли простира дотолкова, че да ти подсказва най-малкото някакъв признак?

Илейн поклати глава.

— Единствено, че е странно. Нещо необикновено. Може би ужасяващо, въпреки че не изпитвам истински ужас. Просто трепване на съзнанието ми, страх от необичайното, от неочакваното. Просто това ужасно предусещане за нещо.

— Трудно ще е да се промъкнем вътре — каза Хортън. — Растителността е доста гъста. Бих могъл да се върна до лагера и да донеса едно мачете. Мисля, че бяхме взели някакво.

— Няма нужда — рече тя и извади оръжието си от кобура на колана си. — Това ще прогори пътека.

Беше по-голямо, отколкото изглеждаше в кобура, островърхо и някак си тромаво. Той го изгледа.

— Лазер?

— Предполагам. Не знам. Не е само оръжие, но и инструмент. На родната ми планета това е стандарт. Всеки носи по един такъв. Можеш да го настройваш, виж... — Илейн му показа циферблата, вграден в ръкохватката. Тънък режещ лъч, широк конус, каквото поискаш. Но защо питаш? Ти също носиш такъв.

— Различен е — обясни Хортън. — Доста грубо оръжие, но ефикасно, ако знаеш как да си служиш с нето. Изхвърля метална топчица. Куршум. Четиридесет и пети калибър. Оръжие, не е инструмент.

Илейн сви вежди.

— Чувала съм за принципа — каза тя. — Много древна идея.

— Може би — допълни Хортън, — но до момента, когато напуснах Земята, бе най-доброто, с което разполагахме. В ръцете на човек, който познава действието му, то е точно и много смъртоносно. Висока скорост, огромна възпираща мощ. Работи с барут — нитрат, мисля, може би кордит. Не познавам добре химическата му страна.

— Но барутът — изобщо никакво сложно вещество — не би могло да се запази през всичките тези години, докато си бил на кораба. С времето би се разпаднало.

Хортън ѝ отправи учуден поглед, изненадан от познанията ѝ.

— Не съм се замислял над това — рече той. — Но е вярно. Преобразователят на материя, разбира се...

— Имате преобразовател на материя?

— Така ми каза Никодим. На практика аз не съм го виждал. Никога не съм виждал преобразовател на материя, да си призная. Нямахме такива, когато ни потопиха в студения сън. Създадени са по-късно.

— Още една легенда — промълви Илейн. — Изгубено изкуство...

— Съвсем не — протестира Хортън. — Технология.

Тя вдигна рамене.

— Каквото и да е — изгубено е. Ние нямаме преобразователи на материя. Както казах, това е още една легенда.

— Хубаво, ще видим ли сега — запита Хортън — какво е нещото, за което говориш, или ще...

— Ще влезем и ще видим — рече Илейн. — Ще го наглася на минимум.

Вдигна инструмента и от него изскочи бледосин облак. Храсталакът се изпари със зловещо съскане и прах изпълни въздуха.

— Внимателно — предупреди той.

— Не се безпокой — отвърна тя остро. — Знам как да го използвам.

Очевидно бе, че знаеше. Проряза добре оформена тясна пътека, като заобиколи едно дърво.

— Няма нужда да го изгаряме. Би било прахосничество.

— Чувстваш ли го все още? — попита Хортън. — Странното. Можеш ли да определиш какво е?

— Още е там — каза тя, — но все така нямам никаква представа какво е, както и преди.

Прибра пистолета в кобура и Хортън, като освети напред с фенерчето, влезе пръв в сградата.

Вътре бе тъмно и прашно. Покрай стените стояха парчета разпадащи се мебели. Дребно животинче изпищя с внезапен ужас и се втурна през помещението, неясно движение в мрака.

— Мишка — рече Хортън.

— Вероятно не е мишка — възрази невъзмутимо Илейн. — Мишки има на Земята или поне така се казва в старите стихчета на бавачките. Имаше едно такова: Чело коте книжка, а в книжката — мишка.

— Значи стихчетата на бавачките са се запазили?

— Някои от тях — отговори тя. — Допускам, че не всички.

Пред тях се изправи затворена врата и като протегна ръка, Хортън я бутна. Вратата се разпадна и образува купчина върху прага.

Той насочи фенерчето напред и освети стаята от другата страна. Помещението пламна насреща им, хвърляйки блясък от златиста светлина в лицата им. Отстъпиха крачка или две назад и Хортън наведе фенерчето. После предпазливо го вдигна отново и този път през сиянието на отразената светлина видяха какво предизвикваше отражението. В средата на стаята, почти запълващ я, стоеше един куб.

Хортън наклони фенерчето, за да намали отражението, и като стъпваше бавно, влезе в стаята.

Светлината от фенерчето вече не се отразяваше в куба, а сякаш се поглъщаше от него, всмукваше се и се разпръскваше из вътрешността му, така че целият куб изглеждаше осветен.

В светлината висеше неподвижно едно създание. Създание — това бе единственото определение, за което човек можеше да се сети. Беше огромно, почти изпълваше куба. Тялото му се простираше отвъд границата на видимостта им. За момент изпитаха усещането за маса, но не просто за каквато и да е маса. Това бе усещането за живот в нея, нещо в очертанията му инстинктивно подсказваше, че масата бе жива. Нещо, което изглеждаше да е глава, стърчеше ниско долу от това, което можеше да е гръден кош. А тялото — беше ли това тяло? Тяло, покрито с оплетен филигран. *Като ризница*, помисли си Хортън, *скъпоценен образец на златарското изкуство*.

— Красиво е — възкликна удивена Илейн до него.

Хортън се чувстваше смразен — наполовина от учудване, наполовина от страх.

— Има глава — каза той. — Проклетото нещо е живо.

— Не е мръднало — отвърна тя. — А би трябвало. При първия досег със светлината би трябвало да мръдне.

— То спи — рече Хортън.

— Не мисля, че спи.

— Трябва да е живо — настоя той. — Ти го усети. Това трябва да е странното нещо, което си доловила. Все още ли не знаеш какво е?

— Ни най-малко — отговори Илейн. — Нищо, за което да съм чувала някога. Няма легенди. Няма разкази на старците. Абсолютно нищо. А е толкова хубаво. Ужасяващо, но хубаво. И тези фини, сложни фигурки. Облечено е в нещо — не, сега виждам, че това не е облекло. Инкрустациите са върху люспи.

Хортън се опита да проследи очертанията на тялото, но колкото пъти се опитваше, все не успяваше. Започваше добре и стигаше донякъде, след което очертанието изчезваше, потъваше и се размиваше в златистата мъгла, стелеща се в куба, губеше се всред спираловидните извивки на самата форма.

Направи крачка напред, за да погледне отблизо, и бе спрял — спрял от нищо. Там нямаше нищо, което да го спре; сякаш се бе натъкнал на стена, която не можеше нито да види, нито да усети. *Не, не стена*, каза си той. Съзнанието му френетически се мъчеше да намери някакъв вид подобие, с което да изрази какво се бе случило. Но, изглежда, нямаше такова подобие, защото нещото, което го бе спряло, бе просто нищо. Повдигна свободната си ръка и опипа пред себе си. Ръката му не срещна нищо, но бе спряна. Нямаше физическо усещане, нищо, което можеше да почувства или усети. Сякаш бе срещнал края на действителността, помисли си Хортън, сякаш бе достигнал място, откъдето не можеше да се отиде никъде. Като че ли някой бе прекарал черта и казал, че светът свършва тук, че няма нищо, което да се простира отвъд тази черта. Независимо какво виждаш или мислиш, че виждаш, там няма нищо. Но ако това бе вярно, рече си той, имаше нещо твърде нередно, защото можеше да вижда отвъд действителността.

— Там няма нищо — обади се Илейн, — но трябва да има нещо там. Виждаме куба и съществува.

Хортън отстъпи малко и в този миг златистото сияние на куба, изглежда, се разля и ги обгърна, направи ги част от създанието и куба. В тази златна мъгла светът сякаш пропадна и за момент те останаха сами, отделени от времето и пространството.

Илейн стоеше близо до него и като погледна надолу, той видя розата, татуирана на гърдата ѝ. Протегна ръка и я докосна.

— Хубава е — рече гой.

— Благодаря, сър — отвърна тя.

— Нямах нищо против, че ѝ обръщам внимание?

Тя поклати глава.

— Бях започнала да изпитвам разочарование, че не си я забелязал. Трябва да си знаел, че е поставена там, за да привлича вниманието. Предназначението на розата е да служи като фокус.

19

— Погледни това — рече Никодим. Хортън се наведе да разгледа тъничката линия, която роботът бе изсякъл в камъка около таблото.

— Какво искаш да кажеш? — попита той. — Не виждам нищо нередно. Освен че не изглежда да си напреднал много.

— Точно в това е нередното — отвърна Никодим. — Не съм свършил нищо. Длетото изчуква камъка до няколко милиметра дълбочина, после камъкът става твърд. Като че ли е метал, малка част от повърхността на който е превърната в ръжда.

— Но не е метал.

— Не, камък е наистина. Опитах на други места върху лицевата страна на скалата. — Той махна към скалната стена, като сочеше драскотините по нея. — Навсякъде е същото, по цялата повърхност. Ерозията, изглежда, си върши работата, но под най-горния пласт камъкът е невероятно твърд. Сякаш молекулите му са свързани по-здраво, отколкото би трябвало при естествени условия.

— Къде е Хищника? — запитва Илейн. — Той може да знае нещо за това.

— Много се съмнявам — подхвърли Хортън.

— Пратих го да си гледа работата — отговори Никодим. — Казах му да върви по дяволите. Дишаше ми във врата и ме подканяше...

— Той е толкова загрижен да се махне от тази планета — рече Илейн.

— Че кой не би бил? — учуди се Хортън.

— Толкова ми е мъчно за него — добави Илейн. — Сигурни ли сте, че няма как да го вземете на кораба, ако не успеем в нищо друго, искам да кажа?

— Не виждам как — рече Хортън. — Бихме могли да опитаме със студения сън, разбира се, но е твърде вероятно това да го убие. Какво мислиш, Никодим?

— Студеният сън е предназначен за хора — каза роботът. — Нямам представа как би се отразил на други същества. Допускам, че

не много добре, ако изобщо е приложим. Преди всичко заради упойката, която за кратко време блокира функциите на клетките, преди да настъпи замразяването. При хората е почти безотказна, защото е създадена специално за тях. За да въздейства на някоя друга форма на живот, може би трябва да се промени. Промяната може да е малка и доста фина, както мисля. А аз нямам средства да я направя.

— Искаш да кажеш, че може да умре още преди да бъде замразен?

— Предполагам, че случаят може да е такъв.

— Но не можете да го оставите тук просто така — рече Илейн.
— Не можете да си заминете и да го оставите.

— Бихме могли да го качим на борда все пак — предложи Хортън.

— Само че не и с мен — предупреди Никодим. — Ще го убия още през първата седмица. Той ми лази по нервите.

— Даже и да не стане жертва на склонността ти към убийство — каза Хортън, — какъв би бил смисълът? Не знам какви са намеренията на Кораба, но могат да минат векове, преди отново да кацнем на планета.

— Бихте могли да спрете и да го свалите.

— Ти би могла — отвърна Хортън. — Аз бих могъл. Никодим би могъл. Но не и Кораба. Подозирам, че Кораба гледа много по-напред. И какво те кара да мислиш, че ще намерим друга планета, на която да може да оцелее след десет години, след сто години? Кораба е прекарал хиляда години в космоса, преди да открием тази. Не трябва да забравяш, че скоростта на Кораба е по-малка от тази на светлината.

— Прав си — каза Илейн. — Постоянно забравям. По време на депресията, когато хората са избягали от Земята, те са тръгнали във всякакви посоки.

— И са използвали свръхсветлинни кораби.

— Не, не свръхсветлинни. Кораби, които правят скокове във времето. Не ме питай как са функционирали. Но разбираш смисъла...

— Слабо — отговори Хортън.

— Дори и така — продължи тя — те са пропътували много светлинни години, за да намерят планети от земен тип. Някои са изчезнали в обширните пространства, във времето, извън тази вселена, никой не знае. Нищо не се е чуло за тях оттогава.

— Така че виждаш — прекъсна я Хортън — колко е невъзможно да се реши проблемът на Хищника.

— Сигурно ще можем все пак да деблокираме тунела. На практика Хищника иска именно това. И аз го искам.

— Изчерпах подходите си — обясни Никодим. — Нямам нови идеи. Не сме изправени пред простата ситуация, в която някой само е затворил този свят. Тук е бил положен доста труд, за да бъде запазен затворен. Твърдостта на тази скала не е естествена. Някоя скала не може да е толкова твърда. Някой я е направил твърда. Предвидили са, че някой може да се опита да използва таблото, и са взели мерки срещу това.

— Тук трябва да има нещо — рече Хортън. — Някаква причина, за да се блокира тунелът. Може би съкровище.

— Не е съкровище — отвърна Илейн. — Биха взели съкровището със себе си. По-вероятно е опасност.

— Някой, който е скрил тук нещо, за да го запази на сигурно място.

— Не мисля така — каза Никодим. — Някой ден ще искат да се върнат при него. Могат да го достигнат, естествено, но как биха си тръгнали?

— Биха могли да дойдат с кораб — предположи Хортън.

— Би било невероятно — възрази Илейн. — По-скоро биха знаели как да отстранят блокировката.

— Значи смяташ, че има начин това да се направи?

— Склонна съм да мисля, че може и да има, което не означава, че ние можем да го намерим.

— Тогава отново се връщаме на варианта — каза Никодим, — че тунелът е блокиран, за да не може нещо, което е тук, да излезе навън. Да се изолира от останалите тунелни планети.

— Но в такъв случай — попита Хортън — какво би могло да е то? Мислиш ли, че може да е нашето съществуване в куба?

— Може и да е то — отговори тя. — Затворено не само в куба, но и ограничено да остане на тази планета. Втора защита срещу него, ако някога успее да се измъкне от куба. Макар и да ми е мъчно някак си, като мисля така. То е толкова красиво.

— Може да е красиво и пак да е опасно.

— Какво е това същество в куба? — запита Никодим. — Не съм чувал за него.

— Илейн и аз го намерихме в една сграда в града. Някакво нещо, затворено в един куб.

— Живо ли е?

— Не можем да сме сигурни, но мисля, че да. Имах чувството, че е живо. Илейн успя да го усети.

— А кубът? От какво е направен кубът?

— От странен материал — каза Илейн, — ако е материал. Спира те, но не можеш да го пипнеш. Сякаш не е там.

Никодим започна да прибира инструментите, които бяха разхвърляни върху каменното легло на пътеката.

— Отказваш се — забеляза Хортън.

— С основание. Не мога да направя нищо повече. Нямам инструмент, с който да дълбая камъка. Не мога да вдигна защитното покритие на таблото, било то силово поле или нещо друго. Аз съм приключил, освен ако някой друг не предложи по-добра идея.

— Може би, ако разгледаме книгата на Шекспир, ще ни хрумне нещо ново — рече Хортън.

— Шекспир никога не се е приближавал — отвърна Никодим. — Най-много, което е правил, е да ритне тунела и да проклина дълго.

— Нямах предвид, че ще намерим ценна идея — поясни Хортън. — В най-добрия случай някое наблюдение, чийто смисъл е убегнал на Шекспир.

Никодим се съмняваше.

— Може и да е така — каза той. — Но не можем да четем спокойно, когато Хищника е наоколо. Той ще иска да знае какво е писал Шекспир, а някои от нещата, които е писал, не са твърде ласкателни за стария му приятел.

— Но Хищника не е тук — забеляза Илейн. — Не каза ли къде отива, когато си го прогонил?

— Каза, че ще се поразходи. Промърмори нещо за магия. Останах с впечатлението, макар и не съвсем ясно, че иска да събере някакви магически предмети — листа, корени, кори.

— Той и преди това говореше за магия — спомни си Хортън. — За това, че бихме могли да обединим магиите си.

— Владееш ли някаква магия? — попита Илейн.

— Не — отговори Хортън, — никаква.

— Тогава не трябва да се подигравате на тези, които владеят.

— Искаш да кажеш, че вярваш в магии?

Илейн сбърчи вежди.

— Не съм сигурна — рече тя, — но съм виждала магия да действа, или изглеждаше, че действа.

Никодим напълни кутията си с инструменти и я затвори.

— Нека да отидем в къщата и да разгледаме тази книга — предложи той.

— Този ваш Шекспир — каза Илейн, — изглежда, е бил философ, но доста съмнителен. Не се е обосновал никак добре.

— Бил е самотен, болен и изплашен човек — отвърна Хортън. — Писал е каквото му е дошло в главата, без да се съобразява с логиката или с това, дали е подходящо. Писал е за себе си. Никога не е мислил нито за миг, че някой друг ще чете един ден драсканиците му. Ако бе мислил така, вероятно би бил по-предпазлив при писането.

„Времето има определена миризма. Това може да не е нищо друго, освен моя приумица, но съм сигурен, че е така. Старото време би било кисело и мухлясало, а новото време, в началото на сътворението, трябва да е било сладко, опияняващо и пищно. Чудя се дали, докато събитията се движат към своя непредугадим край, нас не ни замърсява парливият мирис на древното време, не ни заплашва по същия начин и със същата участ, както старата Земя бе замърсена от бълването на фабричните комини и от отровата на противните газове. Дали смъртта на вселената не се причинява от замърсяването на времето, от натежаването на смрадта на старото време, докато никакъв живот не би могъл да съществува повече върху никое от телата, образуващи космоса, замърсяване, което може би разяжда самата същност на вселената до отвратителното ѝ разлагане? Дали това разлагане ще попречи дотолкова на физическите процеси, извършващи се във вселената, че те ще престанат да действат и ще настъпи хаос? И ако това е така, какво ще донесе хаосът? Не е задължително края на вселената, защото хаосът сам по себе си е отрицание на всякаква физика и на всякаква химия, допускащ навярно нови невъобразими комбинации, които биха нарушили

всички предишни норми, предизвикващ безпорядъчност и неточност, които биха направили възможни някои неща, отречени сега от науката като немислими.“

— И той продължава:

„Такава може да е била ситуацията — мислех първо да кажа по времето на, но това би било явно противоречие, — когато, преди вселената да се е зародила, не е имало нито време, нито пространство, нито каквито и да са отправни системи, за да се определи тази голяма маса на нещото, чакащо да избухне, така че да започне съществуването на нашата вселена. За човешкия разум, разбира се, е невъзможно да си представи ситуация, в която не е имало нито време, нито пространство, освен че всяко от тях потенциално е съществувало в това космическо яйце, самото то загадка, която никой не може да си представи зримо. И все пак с разума си човек знае, че такава ситуация е съществувала, ако научното ни мислене е било правилно. Обаче възниква въпросът: Ако не е имало нито време, нито пространство, в каква среда е съществувало космическото яйце?“

— Предизвикателно — рече Никодим, — но това все още не ни дава информация, нищо, което имаме нужда да знаем. Този човек пише, сякаш е живял във вакуум. Би могъл да напише всички тези безсмислици, където и да било. Само на места споменава планетата, като вмъква мръсни шеги по адрес на Хищника.

— Опитвал се е да забрави тази планета — каза Хортън, — опитвал се е да се вгълби в себе си, за да може да я пренебрегне. На практика е целял да създаде псевдо-свят, който да му даде нещо друго, различно от тази планета.

— По някаква причина — добави Илейн — се е безпокоял от замърсяването. Ето още нещо, което е писал по този въпрос:

„Възникването на разума, убеден съм, се стреми да наруши екологическото равновесие. На други светове разумът е най-големият замърсител. Природата изпада в безпорядък едва когато едно същество започне да управлява околната си среда. Докато не се случи това, съществува система от контролиращи и уравновесяващи действия, която работи по логически и разбираем начин. Разумът разрушава и променя контролиращите и уравновесяващите сили дори когато се опитва много старателно да ги остави както са били. Няма разум, който да може да живее в хармония с биосферата. Може да мисли и да претендира, че живее така, но неговата разумност му дава предимство, а винаги съществува подтик да се използва предимството за собствено облагодетелстване. Затова, макар разумът да е изключителен фактор за оцеляване, този фактор е с краткосрочно влияние и в действителност разумът се оказва най-големият разрушител.“

Тя прелисти страниците, като за момент се спираше на записките.

— Толкова е забавно да четеш на стария език — рече тя. — Не бях сигурна, че мога.

— Писанията на Шекспир не са от най-добрите — забеляза Хортън.

— Все пак стават за четене — възрази Илейн, — след като веднъж им свикнеш. Тук има нещо странно. Пише за часа на бога. Необичаен израз.

— Той е съвсем реален — отвърна Хортън. — Поне тук е реален. Трябваше да ти разкажа за него. Това е нещо, което се протяга към теб, хваща те и те прави уязвим. Освен Никодим. Той почти не реагира на това. Изглежда, че то произхожда отнякъде другаде, не от тази планета. Хищника казва, че според Шекспир идвало някъде отдалече в космоса. Какво пише за това?

— Явно е писал за него след като вече добре го е познавал — каза тя. — Ето какво пише:

„Чувствам, че може би най-накрая постигнах разбирателство с това явление, което поради липсата на по-добро описание назовах часа на бога. Хищника, бедната душа, все още се възмуцава и се страхува от него и предполагам, че аз също се страхувам, макар сега, след като съм живял с това дълги години и съм разбрал, че няма начин човек да се скрие или да се изолира от него, да съм започнал да го приемам като нещо, от което няма спасение, като нещо, което може за известно време да извади човек извън собствения му вътрешен свят и да го изложи на показ пред вселената, въпреки че в интерес на истината, ако бе въпрос на желание, човек би се поколебал дали да го излагат толкова често.

Проблемът, разбира се, е, че човек вижда и преживява твърде много неща, повечето от които — не, всичките — са неразбираеми и след събитието той остава да се държи само за неясната им форма, едновременно ужасен и учуден дали човешкият ум има средства и възможност да разбере повече от частица от всичко, на което е бил изложен. Понякога съм се питал дали това не би могло да е преднамерен метод за обучение, но ако е така, то обучението е пресилено, все едно да затрупа с огромни научни текстове глупав студент, непознаващ елементарните основи на материята, по която го обучават, и следователно неспособен да проумее макар и слабо принципите, необходими дори за мъгляво разбиране.

Питал съм се, казвам, но по-далеч от питането мислите ми по този въпрос не са стигали. С течение на времето постепенно се оформи мнението ми, че през часа на бога изживях нещо, което въобще не е било предназначено за мен, нито за който и да е човек — че часът на бога, каквото и да е това, се поражда от някакво космическо същество, което ни най-малко не съзнава, че може да съществуват хора, което навярно би се разсмяло по своему, ако научеше, че съществуват хора като мен. Стигнах до убеждението, че това е като ефекта при

разсейването при стрелба, просто съм попаднал в обсега на сачмите, разпилени от стрелбата по по-едър дивеч.

Но до това убеждение достигнах не по-рано от момента, когато по ясен начин ми бе дадено да разбера, че източникът на часа на бога най-малкото отчасти е осъзнавал съществуването ми и някак си е успял да се разрови надълбоко в паметта ми или в душата ми, защото веднъж, вместо да бъда изложен на показ пред космоса, бях показан разголен пред самия себе си, разтворено бе миналото ми и за неизвестно колко дълъг период преживях отново, с леки промени, събития от миналото. Почти без изключение те бяха крайно неприятни мигове, изкопани от бунището на съзнанието ми, където са лежали дълбоко заровени, но които сега бяха извадени наяве и разтворени пред мен, докато аз се гърчех от притеснение и унижение при вида им, принуден да изживея отново някои части от живота си, които бях скрил не само от очите на другите, но и от самия себе си. И дори нещо по-лошо от тях, фантазии, които в моменти на отпускане са изпълвали мислите, спотаявани в дъното на душата ми, и от които съм бил ужасен, когато съм разбирал за какво мечтая. Те също бяха измъкнати издйнически от подсъзнанието ми и разгърнати в безжалостна светлина пред мен. Не знам кое е по-лошо — отварянето към вселената или разкриването на собствените ми тайни.

Така разбрах, че по някакъв начин часът на бога бе осъзнал съществуването ми — може би не точно като личност, а като петънце от мръсно и отвращаващо вещество, и ме бе пернал във възмущението си, че може да има такова нещо като мен, без да отдели време да ми направи нещо лошо, без да ме смачка, както аз бих смачкал буболечка, просто ме бе отхвърлил или се бе опитал да ме отхвърли настрана. И странно, аз се окуражих от това, защото, ако часът на бога само отчасти съзнаваше съществуването ми, тогава, казах си, от него не ме грози истинска опасност. А ако ми обръща толкова малко внимание, сигурно трябва да търси по-едър дивеч от мен и

страшното при тази мисъл бе, струва ми се, че този едър дивеч трябва да е тук, на същата планета. Не само на същата планета, но в същия този участък от нея — трябва да е много близо до нас.

Напрягах си мозъка до пръсване в усилие да си представя какво би могло да е това и дали още е тук. Дали часът на бога не е бил предназначен за хората, обитавали изоставения сега град, и ако е така, защо силата, управляваща часа на бога, не знае, че тях ги няма? Колкото повече си мисля, толкова повече се убеждавам, че хората от града не са били целта, че часът на бога продължава да е насочен към нещо, което все още е тук. Търся какво може да е това, без да имам някаква представа. Преследва ме чувството, че всеки ден виждам целта и не я разпознавам. Да се мисли така е разстройващо и потискащо. Човек се чувства загубен и глупав, а понякога уплашен, и то не малко. Ако човек може да бъде толкова отдалечен от настоящето, толкова сляп за действителността, толкова нечувствителен към заобикалящата го среда, тогава наистина човешката раса е по-негодна и слаба, отколкото сме си мислили някога.“

Когато стигна края на това, което бе написал Шекспир, Илейн вдигна главата си от страницата и погледна към Хортън.

— Съгласен ли си? — попита тя. — Имало ли е при теб подобни реакции?

— Изпитал съм го само два пъти — отговори и Хортън. — Реакциите ми досега са всичко на всичко едно огромно объркване.

— Шекспир казва, че няма спасение. Казва, че няма начин човек да се скрие от него.

— Хищника се крие от него — рече Никодим. — Търси подслон. Твърди, че не е толкова мъчително, когато си под подслон.

— Ще разбереш след няколко часа — обобщи Хортън. — Подозирам, че ще е по-леко, ако не се опитваш да се съпротивяваш. Няма как да бъде описано. Трябва да го изпиташ, за да го разбереш.

Илейн се засмя малко нервно.

— С нетърпение го очаквам — рече тя.

21

Хищника се прибра, вдигайки шум, час преди залез. Никодим бе нарязал пържолите и стоеше клекнал, докато ги печеше. Бутна напред грамадно парче месо, което бе сложил върху подложка от листа, откъснати от най-близкото дърво.

— Това е за теб — каза той. — Избрах най-доброто.

— Храната — отвърна Хищника — е нещо, от което имам нужда. Благодаря ти от целия си стомах.

Взе месото с две ръце и приклепна пред купа дърва, на който седяха другите двама. Вдигна парчето към лицето си и го ухапа здраво. По страните му потече кръв.

Като дъвчеше енергично, Хищника погледна към двамата си сътрапезници.

— Надявам се, че не ви притеснявам — рече той — с неприличното си хранене. Много съм гладен. Може би трябваше да почакам.

— Съвсем не — отговори Илейн. — Продължавай да ядеш. Нашите порции ще бъдат готови след известно време. — Тя наблюдаваше като хипнотизирана кървавите му челюсти, кръвта, стичаща се надолу по пипалата му.

— Обичаш ли хубаво червено месо? — запита той.

— Ще свикна — каза тя.

— Наистина не трябва, ако не искаш — обади се Хортън. — Никодим ще ти намери нещо друго.

Тя поклати глава.

— Когато пътуваш от свят на свят, срещаш много обичаи, които са необикновени за теб. Някои дори могат да са шокиращи за предразсъдъците ти. Но при моя начин на живот не може да има предразсъдъци. Съзнанието ти трябва да остава отворено и възприемчиво — трябва да го накараш да остане отворено.

— И ти правиш именно това, като ядеш месо с нас?

— Е, така е само в началото и предполагам, че още не е достатъчно. Но без дори да съм го опитала, мисля, че ще започна да харесвам месото. — Тя се обърна към Никодим: — Би ли се погрижил моето да е добре изпечено?

— Сторил съм го вече — отвърна Никодим. — Твоето го сложих доста преди това на Картър.

— Старият ми приятел Шекспир много пъти ми е казал — обясни Хищника, — че съм абсолютен мърляч, без никакви заслужаващи внимание обноси и с глупави мръсни навици. Да ви кажа истината, такава оценка ме унищожавя, но вече не съм толкова млад, че да променя начина си на живот, а и в никакъв случай не бих станал превзето конте. Ако съм мърляч, ще се наслаждавам, че съм такъв, защото мърлявостта е приятен начин на съществуване.

— Мърляч си, така е — потвърди Хортън, — но ако това те прави щастлив, не ни обръщай внимание.

— Благодарен съм ви за вашата снизходителност — рече Хищника — и щастлив, че не трябва да се променям. Трудно ми е да се променям. — После се обърна към Никодим: — Свършваш ли скоро с тунела?

— Не само че не свършвам скоро с тунела — отговори Никодим, — но сега съм доста сигурен, че не може да се свърши.

— Искаш да кажеш, че не можеш да го оправяш?

— Точно това искам да кажа, стига някой да няма по-добра идея.

— Е, хубаво — въздъхна Хищника, — докато надеждата никога не умира в стомаха ми, не се изненадвам. Днес дълго вървях, говорейки си, и си казах, че не трябва да очаквам много. Казах си, че животът ми не е бил тежък и че често съм бил щастлив, така че заради това не трябва да се отчайвам от някои неуспехи. И потърсих с ума си алтернативи. Струваше ми се, че може да се опита с магия. Ти ми каза, Картър Хортън, че нито вярваш, нито разбираш магията. Ти и Шекспир сте еднакви. Той много се присмиваше на магията. Казваше, че нищо не струва. Може би най-новият ни съжител не мисли точно така. — Той погледна умолително Илейн.

— Опитвал ли си с твоята магия? — запита тя.

— Опитвал съм — отвърна той, — но срещу надменния присмех на Шекспир... Присмехът, казвам си аз, притъпи ефикасността ѝ, сведе я до нула.

— Не познавам никаква магия — рече Илейн — и съм сигурна, че няма да се постигне нищо чрез нея.

Хищника кимна мъдро.

— Тогава си казах, че ако магията не успее, ако роботът не успее, ако нищо друго не успее, какво да правя? Да остана на тази планета ли? Естествено, че не, казвам си. Разбира се, че тези мои нови приятели ще намерят местенце за мен, когато отлетят от този свят за далечния космос.

— Ето че разчиташ на нас — обади се Никодим. — Започни да крещиш. Търкули се на земята и ритай с крака и викай. Няма да ти помогне. Не можем да те сложим в студения сън и...

— Най-малкото — прекъсна го Хищника, — ще съм с приятели. Докато умра, ще съм с приятели и далеч отгук. Заемам малко място. Свивам се в някой ъгъл. Ям съвсем мъничко. Не се пречкам. Ще си държа устата затворена.

— Това няма да го бъде — възрази Никодим.

— Зависи от Кораба — каза Хортън. Ще го обсъдя с Кораба. Но не мога да ти дам никаква надежда.

— Разбираш, че съм воин — рече Хищника. — За война има само един начин да умре — в кръвопролитна битка. Така искам да умра. Но при мен това не може да се случи. Прекланям глава пред съдбата. Това, което не искам, е да умра тук, без да ме види никой, да си помислят, бедният Хищник, отиде си, да пропълзя последните си дни всред прокълнатото нищо на това място, подминато от времето...

— Това е — възкликна внезапно Илейн. — Времето. Веднага трябваше да се досетя. Хортън я изгледа изумено.

— Времето? За какво говориш? Какво общо има времето тук?

— Кубът — отвърна тя. — Кубът, който намерихме в града. Със създаването в него. Този куб е замразено време.

— Замразено време! — извика Никодим. — Времето не може да се замрази. Замразяват се хора, храна и други неща. Не се замразява време.

— Спряно време — каза тя. — Има разкази, легенди, че е възможно. Времето тече. Движи се. Спри течението и движението му. Няма минало, няма бъдеще, само настояще. Вечно настояще. Настояще, съществуващо от миналото и вградено в бъдещето, което сега е станало настояще.

— Приказваш като Шекспир — измърмори Хищника. — Постоянно бълваше глупости. Все дрън-дрън-дрън. Говореше за неща без смисъл. Просто за да слуша приказките си.

— Не, съвсем не е така — настоя Илейн. — Казвам ви истината. На много планети се разправят приказки, че времето може да се манипулира, че има начини да се осъществи това. Никой не споменава кой го прави...

— Може би строителите на тунелите.

— Никъде не се среща име. Просто това, че е възможно.

— Но защо тук? Защо със съществуването, замразено във времето?

— Сигурно, за да чака — отговори тя. — Сигурно, за да бъде тук, когато стане нужда. Навярно тези, които са пъхнали създанието във времето, не са могли да знаят кога ще възникне нуждата...

— Значи е чакало векове — заключи Хортън — и ще чака още хилядолетия...

— Не разбирате ли? — каза Илейн. — Векове или хилядолетия, няма никакво значение. Както е замразено, то няма усещане за време. Съществува и продължава да съществува в тази замразена микросекунда...

Настъпи часът на бога.

За момент Хортън бе разпръснат из вселената, обзет от същото сковаващо усещане за безкрайност, каквото бе изпитал и преди. После разпръснатите части се събраха и вселената се стесни, а каквото и да е чувство за странност изчезна. Отново имаше координатно време и пространство, свързани в стройна система, и той знаеше къде се намира, с изключение на това, че изглежда, имаше двама като него, обаче тази негова двойственост не му се струваше неуместна, а сякаш бе естествена.

Стоеше силно приведен върху топлия чернозем между два реда зеленчук. Пред него двата реда продължаваха надалече, две зелени линии с черна ивица между тях. Отляво и отдясно минаваха безброй други успоредни зелени линии с черни линии помежду им — въпреки че трябваше да си представя черните ивици, защото зеленината на зелените линии се сливаше и от всяка страна се простираше само тъмнозелен килим.

Клекнал върху петите си, усещащ топлината на почвата под голите си ходила, погледна назад през рамото си и зад него зеленият килим свършваше много далече в подножието на сграда, толкова висока, че върхът и се губеше в бял пухкав облак, закрепен върху синевата на небето.

Протегна малките си момчешки ръце и хвана бобовите шушулки, провиснали тежко по растенията, използвайки лявата си ръка да отмести встрани листата, така че да може да достигне шушулките, вплетени в гъсталака, като ги откъсваше с дясната и ги пускаше в пълната до половина кошница върху черната ивица точно пред него.

Сега видя нещо, което не бе забелязал преди — че на равни разстояния между лехите пред него чакаха други кошници, празни кошници, които трябваше да бъдат напълнени, разположени на местата, където по груби сметки една кошница щеше да се напълни и щеше да е нужна друга. А зад него други кошници, вече напълнени,

чакаха кола, която по-късно щеше да мине между редиците да събере кошниците, пълни с боб.

Нещо друго, което му бе убегнало преди — че не бе сам всред полето, а с него имаше много други, повечето от тях деца, макар да се срещаха и стари мъже и жени. Някои от тях бяха пред него, явно по-бързи или може би по-невнимателни берачи, други зад него.

Облаци изпъстриха небето, рунтави мързеливи облаци, но в момента никой от тях не покриваше слънцето и то блестеше със силна топлина, чието пронизване можеше да се почувства през тънката риза. Той пълзеше по протежение на лехата, като береше в движение, вършейки добросъвестно работата си, оставяйки някои от по-дребните шушулки да узреят още ден-два, откъсвайки всички останали докато слънцето биеше гърба му, под мишниците му избиваше пот и се стичаше по ребрата му, под краката му се усещаше мекотата и топлината на добре разораната обработваема почва. Съзнанието му се държеше неутрално, заловило се за настоящето, без да се движи нито назад, нито напред във времето, доволно от настоящия момент, сякаш той бе прост организъм, който поглъщаше топлината и по някакъв странен начин извличаше храна от почвата като боба, който той береше.

Но това не бе всичко. Там беше момчето, може би девет или десетгодишно, и там беше също така сегашният Картър Хортън, както изглеждаше, невидим втори човек, който стоеше встрани или се намираше някъде другаде, наблюдавайки момчето, което е бил някога, чувствайки, мислейки и изживявайки това, което е знаел едно време, почти като че ли той бе момчето. Но знаейки повече, отколкото знаеше момчето, знаейки неща, които момчето не можеше дори да подозира, спомняйки си за годините и събитията, които лежаха между това обширно бобово поле и време, отдалечено на хиляда светлинни години в космоса. Знаейки, както момчето не би могло да знае, че мъже и жени в тази исполинска далечна сграда, която се издигаше на края на полето, и в много други подобни сгради по света, бяха разпознали кълновете на новата кризисна точка и даже тогава планираха решението ѝ.

Странно, помисли си той, че дори когато и е дадена втора възможност, човешката раса отново трябва да премине през кризисните си точки и най-накрая да разбере, че единственото

решение се намира на други възможни планети в други хипотетични слънчеви системи, където хората биха могли още веднъж да започнат отначало, като някои от тях се провалят, а някои може би успеят.

Близо пет века преди това утро в бобовото поле Земята бе стигнала до застой не заради война, а поради световна икономическа криза. Системата на печалби от свободното предприемачество накрая бе рухнала, след като пукнатините ѝ бяха започнали да се забелязват още в началото на двадесети век, голяма част от световните запаси на основни природни ресурси бяха изчерпани, населението нарастваше стремително, в промишлеността се въвеждаха все повече и повече технически устройства, отменящи човешкия труд, производството на храна вече не достигаше да изхрани населението на света — всичко това доведе до глад, безработица, инфлация и липса на доверие в световното ръководство. Правителството изчезна, промишлеността, комуникациите и търговията замряха и за известно време цареше анархия и хаос.

От тази анархия произлезе друг начин на живот, определен не от политици и държавници, а от икономисти и социолози. Но след неколкостотин години това ново общество показва признаци, които пратиха учените в лабораториите им и инженерите при техните чертожни дъски, за да проектират космически кораби, способни да разселят човешката раса из космоса. Признаците не бяха изтълкувани погрешно, разсъждаваше вторият, невидим Хортън, защото през същия този ден (кой ден? този или друг?) Илейн му бе разказала за пълния провал на начина на живот, който икономистите и социолозите така старателно бяха подредили.

Земята бе прекалено болна, помисли си той, прекалено изродена, прекалено изтощена, прекалено замърсена от грешките на човечеството, за да оцелее.

Чувстваше почвата под пръстите на краката си и лекия полъх на вятъра, който се носеше над полето и духаше в облечения му в пот и затоплен от слънцето гръб. Пусна шепата боб, която бе откъснал, в кошницата и я побутна напред, като пристъпваше прегърбен покрай лехата, за да достигне друг храст от изглежда никога не свършващата леха от бобови растения. Видя, че кошницата му бе почти пълна. Точно пред него лежеше празна кошница.

Усещаше умора. Поглеждайки към слънцето, определи, че оставаше още час или повече до пладне, когато колата с обяда щеше да мине между редовете. Половин час за обяд, помисли си той, и после пак щеше да бере до залез слънце. Изпъна пръстите на дясната си ръка и след това ги сви, за да прогони болката и умората. Забеляза, че пръстите му бяха оцветени в зелено.

Беше уморен и сторещен, започваше да огладнява, очакваше го дълъг ден още, а той трябваше да продължава да бере, както беряха стотици други — от най-младите до най-старите, — вършейки работата, която можеха, като оставяха по-способните да вършат друга работа. Клечеше и гледаше напред към зеленината. Не само боб, каза си той, но още много култури през сезона, реколти, които трябваше да бъдат събрани, когато им дойдеше времето, за да се нахранят хората от кулата. Да се нахранят хората от кулата, помисли си Хортън (нематериалният, невидим Хортън), да се нахрани племето, кланът, комуната. Моят народ. Нашият народ.

Един за всички и всички за един. Кулата бе строена на височина, над облаците, така че основата ѝ да заема малко място, градът нарастваше отвесно, така че да се остави земята за отглеждане на храни, с които да се изхранят хората от издигащия се нагоре град. Хората бяха натъпкани в кула, защото кулата, колкото и да бе голяма, трябваше да е възможно най-тясна.

Да работи. Да издържи. Да се лишава. Да расте и да събира храната с тежък труд, защото нямаше достатъчно гориво. Да яде въглехидрати, защото се изискваше по-малко енергия за отглеждането им, отколкото за белтъчини. Да строи и произвежда за вечно ползване, а не за краткотрайно. С премахването на системата, основаваща се на печалбата, производството за временна употреба се превърна не само в престъпление, но и в абсурд.

Без промишленост, каза си той, отглеждахме сами храната си, перяхме се един друг. Преживявахме, преживявахме. Върнахме се към племенните нрави, като живеехме в монолитна постройка, вместо в куп груби колиби. С течение на времето се присмивахме на старите времена, на системата на печалбата, на етиката на труда, на частната инициатива и през цялото време, докато се присмивахме, усещахме болестта в нас — болестта на човечеството. Независимо какво опитвахме, рече си той, болестта бе в нас. Трябваше ли да е така, че

човешката раса да не може да живее в хармония с околната си среда? Трябваше ли, за да оцелее, да разполага с нови планети, които да опустоши за няколко хилядолетия? Бяхме ли обречени да се движим като ято скакалци нашественици из галактиката, из вселената? Обречени ли са галактиката, космосът да ни понасят? Или ще дойде ден, когато вселената ще се надигне в досада и ще ни смачка не от гняв, а от досада? В нас има някакво величие, помисли си той, но разрушително и егоистично величие. Земята издържа само някакви си два милиона години, откакто за пръв път се е появил видът ни, но през повечето от тези години не сме били толкова способни, колкото сме сега — трябваше ни време, за да достигнем пълната си унищожителна мощ. Но започвайки, както сега, на други планети, колко време ще е необходимо, за да бъдем поразени от този смъртоносен вирус на човечеството колко време ще е необходимо, за да се развие болестта?

Момчето разтвори листата и се протегна да откъсне бобовите зърна, които се разкриха. Една гъсеница, която се бе закрепил на листата, загуби опората си и падна надолу. Като се удари в земята, тя се сви на кълбо. Почти без да мисли, почти без да прекъсва работата си, момчето отмести крак, като го вдигна и го стовари върху гъсеницата, размачквайки я дълбоко в почвата.

Сива мъгла пропълзя да закрие бобовото поле и грамадната монолитна сграда, която се издигаше на километър нагоре в далечината. И там, увиснал в небето, заобиколен от гъстата мъгла, която се стелеше около него като протягащи се пипала, бе черепът на Шекспир, гледащ надолу към Хортън — не му се хилеше, не му се надсмиваше, а го наблюдаваше съвсем дружелюбно, сякаш плътта можеше да е все още на мястото си, сякаш граничната линия със смъртта въобще не съществуваше.

Хортън усети, че разговаря с черепа.

— Как е, стари друже?

Което бе странно, защото Шекспир никога не му е бил другар, освен в общата дружба на човечеството, тъй като и двамата принадлежаха към тази необикновена и величава раса на същества, които се бяха размножили на една планета и после, по-скоро от отчаяние, отколкото в търсене на приключения, се бяха втурнали из галактиката — бог знае колко далеч, защото в този момент без

съмнение никой представител на расата не би могъл да знае с каквато и да е сигурност докъде може да са отишли други.

— Как е, как, стари друже?

И това също бе странно, понеже Хортън знаеше, че не такъв бе начинът, по който говореше обикновено — приличаше на игра с думите като в детска песничка на език, който истинският Шекспир бе използвал при написването на пиесите си. Сякаш той не бе истинският Картър Хортън, а друг герой също от детска песничка, сричащ наизустени фрази на някакъв символизъм, за който бе мечтал някога. Ядоса се вътрешно на себе си, че бе някой, какъвто не беше, но колкото и да се опитваше, не можеше да се намери отново. Съзнанието му до такава степен бе преплетено с това на момчето, стъпкало гъсеницата, и с това на черепна кутия от изсъхнала кост, че нямаше как да открие обратния път към своето нормално аз.

— Как е, как, стари друже? — запита той. — Казваш, че всички сме изгубени. Но къде сме изгубени? Как сме изгубени? Защо сме изгубени? Стигнал ли си до основите на нашето изгубване? В гените ли си го носим, или нещо ни се е случило? Само ние ли сме изгубени, или има и други като нас? Изгубеността вродена черта на разума ли е?

Черепът му отговори, като тракаше с кокалестите си челюсти.

— Ние сме изгубени. Това е всичко, което съм казал. Не съм се ровил във философията му. Ние сме изгубени, защото изгубихме Земята. Изгубени сме, защото не знаем къде се намираме. Изгубени сме, защото не можем да открием обратния път към дома. Сега за нас няма място. Вървим по странни пътища из странни земи и по пътя не срещаме нищо, което да има смисъл. Едно време знаехме някои отговори, защото знаехме въпросите, които да зададем, но сега не можем да намерим никакви отговори, защото не знаем въпросите. Когато други от галактиката протягат ръка, за да установят контакт с нас, не знаем какво да кажем. В такава ситуация ние сме ломотещи идиоти, които не само са изгубили пътя си, но също и чувството си за смисъл. Там, в твоето скъпоценно бобово поле, дори и десетгодишен, ти си имал някакво чувство за собственото си предназначение и къде би могъл да отидеш, но сега вече нямаш същото чувство.

— Не — отвърна Хортън, — не мисля, че имам.

— Много си прав, че нямаш. Искаш някакви отговори, нали?

— Какъв вид отговори?

— Каквито и да са отговори. По-добре каквито и да са отговори, отколкото изобщо никакви. Върви и питай Езерото.

— Езерото? Какво може да ми каже Езерото? То е просто локва мръсна вода.

— Не е вода. Знаеш, че не е вода.

— Правилно. Не е вода. Знаеш ли какво е?

— Не, не знам — отговори Шекспир.

— Говорил ли си с него?

— Никога не се реших. В дъното на душата си съм страхливец.

— Страх ли те бе от Езерото?

— Не от него. Страхувах се от това, което можеше да ми каже.

— Но си знаел нещо за Езерото. Открил си, че може да разговаря с теб. Обаче никога не си писал за това.

— Откъде знаеш? — попита Шекспир. — Не си прочел всичко, което съм написал. Но си прав, за него никога не съм писал друго, освен че вони. А не съм писал за него, защото не исках да мисля за това. Причиняваше ми силно вътрешно неудобство. То е повече от едно просто езеро. Дори и да бе с обикновена вода, пак щеше да е нещо повече от езеро.

— Но защо неудобство? — запита Хортън. — Защо те е карало да се чувстваш така?

— Човек се гордее с ума си — отвърна Шекспир. — Възхвалява се за мисълта си и логиката си. Но те са нови неща, появили се твърде късно. Преди това той е имал нещо друго. Именно това нещо друго ми го каза. Наричай го шесто чувство, наричай го интуиция, наричай го с каквото име пожелаеш. Нашите праисторически предци са го притежавали и то им е служило добре. Знаели са, но не биха могли да ти кажат защо. Знаели са от какво да се страхуват и в основата си това е нещо, което всеки вид трябва да знае, за да оцелее. От какво да се страхува, какво да заобиколи, какво да не закача. Ако го притежаваш, ще оцелееш, ако ли не — няма.

— Твоят дух ли говори с мен? Сянката ти? Призракът ти?

— Най-напред ми кажи следното — рече черепът, като потракваше с челюсти, върху които липсваха два зъба. — Най-напред ми кажи какво е живот и какво е смърт и после ще ти отговоря за духа и сянката.

Черепът на Шекспир висеше над вратата и им се хилеше — а миг преди това, каза си Хортън, не се бе хилил. Бе разговарял с него, както би говорил друг човек. Бе необичайно, но не и ужасно и той не се бе хилил. Двата му липсващи зъба не бяха приличали на нищо повече от два липсващи зъба, но сега в тях имаше нещо зловещо, което смуцаваше. Вечерният здрач се бе спуснал и блясъкът на огъня, отразяващ се в полираната кост, правеше челюстите да изглеждат като че ли все още са в движение и придаваше премигващ ефект на дълбоката тъмнина на кухините, където някога са били очите.

— Ето че тази работа с часа на бога — рече Никодим, като огледа пържолите, — ужасно обърка готвенето ми. Парчетата месо са изпечени така, че почти да хрускат.

— И така е хубаво — каза Хортън. — Обичам яденето си по-сурово, но това няма особено значение.

До него Илейн, изглежда, излизаше от транс.

— Защо не ми каза? — укори го тя. — Защо не ме предупреди какво представлява?

— Няма как — обади се Хищника. — Как можеш да опишеш свиването на стомаха...

— Какво изпита? — рече Хортън.

— Уплаха — отвърна тя. — Но, от друга страна, бе прекрасно. Сякаш някой те поставя на върха на гигантска космическа планина, а цялата вселена е разгърната пред теб с цялото си величие и красота, с цялата си тъга. С цялата си любов и омраза, с цялото си съчувствие и пренебрежение. Стоиш там, крехко същество, брулено от вятъра, който помита световите, и отначало си сам и объркан, чувстваш се като че ли си на място, на което не си поканен, после обаче си припомняш, че не си искал да бъдеш там, но по някакъв начин си се озовал там, и тогава всичко ти се струва наред. Знаеш какво виждаш и то въобще не изглежда по начина, по който си си го представял — ако наистина си си представял някога това, което ще видиш, нещо, което никога не ти

се е случвало, разбира се. Стоиш и го гледаш, отначало без разбиране, а после бавно започваш да разбираш съвсем малко, както ако някой ти казва какво представлява всичко това. И накрая започваш да разбираш, като използваш истини, чието съществуване не си подозирал, почти си готов да си кажеш, че така трябва да бъде, и тогава, преди да го кажеш, всичко изчезва. Точно когато се почувстваш готов да уловиш част от смисъла му, всичко изчезва.

Това е точно — така помисли си Хортън — или най-малкото точно така беше. Но този път за него бе различно, както бе писал Шекспир: може да е различно. А смисълът на това различие, причината за това различие?

— Този път го измерих — обяви Никодим. — Продължи по-малко от четвърт час. Изглеждаше ли толкова дълго.

— Доста по-дълго — отвърна Илейн. — Сякаш траеше цяла вечност.

Никодим погледна въпросително към Хортън.

— Не знам — каза Хортън. — Нямах много ясна представа за времето.

Разговорът с Шекспир не бе продължил твърде дълго, но когато се опита да пресметне по памет колко време бе прекарал в бобовото поле, не можа да направи дори предположение.

— При теб същото ли беше? — попита Илейн. — Почти същото като мен ли видя? Това ли бе, което не можеше да ми опишеш?

— Този път бе различно. Върнах се в юношеството си.

— И това ли бе всичко? — настоя Илейн. — Просто се върна в детството си?

— Това бе всичко — рече Хортън. — Не можеше да се реши да им разкаже за разговора си с черепа. Би звучало доста чудато и вероятно Хищника би изпаднал в паника, като го чуеше. По-добре бе просто да го премълчи, заключи той.

— Нещото, което искам — заяви Хищника, — е този час на бога да ни каже как да поправим тунела. Напълно ли си сигурен — обърна се той към Никодим, — че не можеш да направиш нищо повече?

— Нямам представа — отговори Никодим. — Опитах се да махна покритието на таблото за управление, но изглежда невъзможно. Опитах се да откъртя таблото, но скалата е твърда като стомана.

Длетото отскача от нея. Тя просто не е скала. Била е променена по някакъв начин.

— Бихме могли да опитаме с магия. Измежду четиримата от нас...

— Аз не владеея никаква магия — каза му Никодим.

— Нито пък аз — допълни Хортън.

— Аз владеея някаква — рече Хищника, — може би госпожицата?

— Какъв вид магия, Хищнико?

— Магия с корени, магия с треви, магия с танци.

— Всичките са примитивни — отвърна Илейн. — Биха имали съвсем слабо действие.

— По самата си същност всякаква магия е примитивна — обясни Никодим. — Тя е призоваване от невежите на сили, чието съществуване се подозира, но в което никой не е сигурен.

— Не е задължително да е така — възрази Илейн. — Познавам хора, които владеят действена магия — магия, на която можеш да разчиташ. Основава се, мисля, на математиката.

— Но не на нашия вид математика — каза Хортън.

— Вярно. Не на нашия вид математика.

— Но ти не знаеш тази магия — рече Хищника. — Не разполагаш с математиката й.

— Съжалявам, Хищнико, нямам никакво понятие от нея.

— Вие разваляте магията ми — изрева Хищника. — Вие, всички вие ме проваляте по най-долен начин. На простата ми магия с корени и листа, и кора се присмивате с високомерие. После ми разправяте за други магии, които биха могли да успеят, които биха отворили тунела, но не знаете тези магии.

— Още веднъж много съжалявам — каза му Илейн. — Искане ми се заради теб да владеех тази магия. Но ние сме тук, а тя е някъде другаде и дори да можех да отида да я потърся, да намеря тези, които могат да боравят с нея, не съм сигурна дали бих могла да ги заинтересувам с такава задача. Защото те несъмнено ще са доста надменни хора и с тях не ще се говори лесно.

— Никой — рече прочувствено Хищника — не го е грижа. Вие, вие и тримата можете да се върнете на кораба...

— Можем отново да отидем при тунела сутринта — предложи Никодим — и да го разгледаме още веднъж. Може да забележим нещо,

което сме пропуснали. В крайна сметка прекарах всичкото си време край таблото за управление и никой не обърна внимание на самия тунел. Вероятно ще открием нещо там.

— Ще го направиш ли? — попита Хищника. — Наистина ли ще го направиш за добрия стар Хищник?

— Да — отговори Никодим. — За добрия стар Хищник.

И това ще е краят, помисли си Хортън. Ще излязат утре сутринта и ще изследват тунела още веднъж. Като не намерят нищо, няма да могат да направят нищо повече — въпреки че, като се замисля, изразът е погрешен: досега те не са направили абсолютно нищо. След няколко хиляди години, ако се приемат за верни датите на Илейн, най-накрая те достигнаха планета, на която човек може да живее, и после си тръгнаха за спешна спасителна операция, която не доведе до нищо. Не бе логично той да си мисли за такива неща, каза си Хортън, но това бе истината. Единственото нещо със стойност, което бяха намерили, бяха изумрудите, а в тяхното положение не си заслужаваше да събират изумрудите от земята. Макар да бе възможно при повторно разсъждение да са открили нещо, което оправдаваше изразходваното време. Но то бе нещо, към което очевидно не можеха да имат никакви претенции. По всички правила на етиката Хищника трябваше да бъде наследник на Шекспир, което означаваше, че томчето на Шекспир трябваше да принадлежи нему.

Хортън погледна нагоре към черепа, закрепен над вратата. Бих се радвал на книгата, рече той на черепа, говорейки си наум. Бих искал да седна на спокойствие и да я прочета, да се опитам да изживея дните на изгнанието ти, да преценя лудостта и мъдростта в теб, като намеря без съмнение повече мъдрост, отколкото лудост, защото дори в лудостта може да има понякога мъдрост, да се опитам да свържа хронологически пасажите и бележките, които си нахвърлил толкова случайно, да разбере какъв човек си бил и как си се справил със самотата и смъртта.

Наистина ли разговарях с теб? попита той черепа. Не излезе ли извън измеренията на смъртта, за да установиш контакт с мен, може би специално за да ми съобщиш за Езерото? Или си търсил просто някой, някоя друга разумна твар, която би била способна да отхвърли естественото недоверие и тогава да разговаря с теб? Попитай Езерото, каза ти. А как се пита Езерото? Отиваш при

Езерото и обявяваш: Шекспир каза, че мога да говоря с теб — така че почвай да говориш! И какво в действителност знаеш за Езерото? Може ли да е имало повече от това, което пожела да ми кажеш, но нямаше време да го сториш? Сега е безопасно да те питам всичко това, защото не можеш да ми отговориш. Въпреки че се стремя да повярвам, че съм разговарял с теб, като сега те бомбардирам с куп въпроси, на които знам, че няма да ми бъде отговорено от нещо във вид на изветрена кост, закачена над врата.

Не си казал нищо от това на Хищника, но не би му и казал, защото в лудостта си трябва да си се страхувал от него дори повече, отколкото си позволил да се разбере от написаното. Странен човек си бил, Шекспир, и съжалявам, че не съм те познавал, но може би сега ще те опозная. Може би те познавам по-добре, отколкото бих те познавал като човек от плът. Може би даже по-добре, отколкото би могъл да те опознае Хищника, защото аз съм човек, а Хищника не е.

А Хищника? Да, какво да се прави с Хищника? Защото сега настъпваше края и някой трябва да вземе решение какво да сторят за Хищника. Хищника — бедният проклет мърляч, непривлекателен и отвращаващ, и все пак нещо трябва да се направи за него. След като бяха събудили надеждите му, не можеха просто да си тръгнат и да го оставят тук. Кораба — трябва да попита Кораба, но се страхуваше. Дори не се бе опитал да се свърже с Кораба, защото, ако го стореше, когато го стореше, щеше да възникне въпросът за Хищника и той знаеше отговора. Отговор, който не искаше да чуе, отговор, който не би понесъл да чуе.

— Езерото вонни силно тази нощ — каза Хищника. — Има моменти, когато вонни повече от друг път, и ако вятърът идва оттам, просто не може да се живее.

Когато думите проникнаха в съзнанието му, Хортън отново се озова сред останалите, насядали край огъня, а черепът на Шекспир бе само едно бяло петно, разположено над вратата.

Смрадта бе наоколо, противната гнилост на Езерото, а отвъд кръга на светлината от лагерния огън се дочу свистене. Другите го чуха и главите им се извърнаха да погледнат в посоката, от която бе дошъл звукът. Като се напрягаха да чуят шума да се повтори, всички мълчаха.

Звукът се чу отново и сега се долови движение в тъмнината навън, като че ли част от мрака се бе помръднала, не движение, което можеше да се види, а усещане за движение. Малка част от тъмнината започна да сияе, сякаш една фасетка от нея се бе превърнала в огледало и отразяваше светлината на огъня.

Сиянието нарасна и вече, нямаше съмнение за движението в мрака — кълбо от по-дълбока тъмнина се търкаляше към тях, като свистеше.

Отначало то бе само загатнато, после започна да се усеща и сега, съвсем изведнъж, ясно забележимо, то се разкри — кълбо от мрак с диаметър около половин метър или повече, което се търкулна от нощта в кръга, осветен от огъня. С него дойде и вонята засилваща се воня, която обаче с приближаването на кълбото, изглежда, губеше част от остротата си.

На три метра от огъня кълбото се спря и зачака, черна топка с мазен блясък. Просто остана на място. Беше неподвижно. Без да шава, без да пулсира, без какъвто и да е знак, че някога се е движило или бе способно да се движи.

— Това е Езерото — рече Никодим, говорейки тихо, сякаш не желаше да го смути или да го изплаши. — То е от Езерото. Част от Езерото, дошла на гости.

В групата цареше напрежение и страх, но не и завладяващ ужас, каза си Хортън, по-скоро страх от изненада и учудване. Като че ли кълбото бе много предпазливо, помисли си той, за да потисне страха им.

— Не е вода — обяви Хортън. — Днес бях там. По-тежко е от вода. Като живак, но не е живак.

— Значи тогава част от него може да стане на топка — заключи Илейн.

— Проклетото нещо е живо — изписка Хищника. — Лежи си там и знае за нас, шпионира ни. Шекспир казва, че нещо не е наред с Езерото. Той се страхува от него. Не смее да се приближи до него. Шекспир е най-изтъкнатият страхливец. Понякога казва, че в страхливостта има дълбока мъдрост.

— Има много неща — каза Никодим, — които не разбираме. Блокираният тунел, създаването, затворено във времето, и сега това. Имам чувството, че нещо ще се случи.

— Така ли е? — попита Хортън кълбото. — Ще се случи ли нещо? Да ни кажеш ли си дошло?

Кълбото не издаде никакъв звук. Не трепна. Просто стоеше и чакаше.

Никодим направи крачка към него.

— Остави го на мира — рече остро Хортън.

Никодим спря.

Настъпи мълчание. Нямаше какво да се прави, нямаше какво да се каже. Езерото беше тук, следващият ход бе негов.

Кълбото помръдна, потрепери и после отстъпи, търкаляйки се назад към тъмнината, докато от него не остана и следа, макар дълго след като изчезна на Хортън да му се струваше, че все още може да го види. Плискаше и шумолеше, докато се движеше, и накрая този звук заглъхна в далечината, а вонята, с която някак си бяха свикнали, започна да се разсейва.

Никодим се върна до огъня и клекна край него.

— Какво бе всичко това? — запитва той.

— Искаше да ни види — простена Хищника. — Дойде да ни види.

— Но защо? — попита Илейн. — Защо искаше да ни види?

— Кой би могъл да знае какво би искало едно Езеро — отвърна Никодим.

— Има само един начин да се разбере — каза Хортън. — Ще отида да попитам Езерото.

— Това е най-налудничавото нещо, което някога съм чувал — рече Никодим. — Обстановката тук трябва да ти е подействала.

— Не мисля, че е налудничаво — възрази Илейн. — Езерото дойде да ни посети. Ще дойда с теб.

— Не, недей — възпротиви се Хортън. — Само аз ще отида. Всички вие ще стоите тук. Никой няма да идва с мен и никой няма да ме следи. Разбрано ли е?

— Слушай, Картър — каза Никодим, — не можеш просто да хукнеш...

— Оставете го да върви — изръмжа Хищника. — Хубаво е да се знае, че не всички хора са като страхливия ми приятел там над вратата.

Той скочи на крака и отдаде чест грубо, почти подигравателно.

— Върви, мой войнствени приятелю. Върви да срещнеш врага.

На два пъти се изгуби, като пропусна завои на пътеката, но накрая стигна езерото, като се спусна по стръмния склон над брега му, а светлината на фенерчето му се отразяваше от идеално гладката му повърхност.

Ноцта бе мъртвешки тиха. Езерото изглеждаше плоско и мъртво. Небето бе обсипано с пръснати непознати звезди като пращинки. Хортън погледна назад и видя отблясъка на лагерния огън да осветява високия връх на едно дърво.

Заби петите си на полегатия камък, водещ към Езерото, и клекна ниско.

— Добре — рече той, като говореше както гласно, така и наум, — нека да видим.

Почака и му се стори, че в Езерото имаше някакво раздвижване, вълнение, което не бе точно вълничка, и от отсрещния бряг се дочу шепот като вятър, духащ леко над сноп тръстики. Почувства също и раздвижване в съзнанието си, усещане, че нещо се изграждаше там.

Почака още и сега нещото вече не бе в мозъка му, а чрез промяна на определени координати, от които Хортън нямаше понятие, освен мисълта, че трябваше да става дума за координати, самият той, изглежда, бе преместен. Струваше му се, че виси като лишено от тяло същество в неизвестна празнота, съдържаща един-единствен обект, синьо кълбо, което сияеше под блясъка на слънчевата светлина, идваща над лявото му рамо или където би трябвало да е лявото му рамо, защото не можеше да бъде сигурен, че изобщо притежаваше тяло.

Кълбото или се движеше към него, или той падаше към него — не можеше да каже със сигурност кое от двете. Във всеки случай то нарастваше. Докато нарастваше, синевата на повърхността му започна да се изпъстря с нащърбени петна белота и той разбра, че кълбото бе планета с части от повърхността и, затъмнени от облаци, които досега бяха останали неразличими поради ярката синева на планетата.

Вече нямаше съмнение, че пропада през атмосферата на планетата, въпреки че падането изглеждаше до такава степен контролирано, че въобще не го усещаше. Не приличаше на падане, а по-скоро на спускане с вятъра надолу, като пухче, носещо се във въздуха. Кълбото бе изчезнало, кръгът му бе станал толкова голям, че запълваше и дори излизаше извън зрителното му поле. Под него сега се простираше голямата равнина на синевата с изрисуваната белота на облаците. Облаци, без нищо друго, без никаква следа от континенти.

Сега се приближаваше по-бързо, като пикираше надолу, но илюзията, че бе пухче, все още се запазваше. Когато стигна близо до повърхността, можа да види, че синевата бе набръчкана — вода, намираща се в движение под напора на вятъра, който бушуваше над нея.

Не вода, каза му нещо. Течност, но не вода. Свят на течността, морска планета, течен свят без континенти, нито острови.

Течност?

— Значи това е — рече Хортън, като изговаряше с устата си, в главата си, в тялото си, приведено ниско на брега на Езерото. — Значи това е мястото, откъдето си дошло. Това е твоята същност.

И отново се върна там, малко пухче, увиснало над планетата, наблюдаващо под себе си огромно надигане в океана, течността, която се издува и откъсва, закръгля се и образува кълбо, широко може би много километри, но иначе съвсем същото като другото кълбо, което бе направило посещение край лагерния огън. Кълбото, видя той, се носеше нагоре, издигаше се във въздуха, издигаше се отначало бавно, после набра скорост и връхлетя върху му като гигантско гюле, изстреляно право към него. Не го улучи, но не премина и толкова встрани. Неговото превъплъщение като пухче бе подето и отнесено от завихрянето на въздуха, причинено от профучаването на течното кълбо. Далече зад него можеше да се чуе продължителният грохот от гърма при нахлуването на разцепената атмосфера обратно във вакуума, който кълбото бе създадо при преминаването си.

Като погледна назад, забеляза, че планетата се отдалечаваше бързо, потъвайки в пространството. Странно бе, помисли си той, да се случва такава неща с планета. Но почти веднага осъзна, че това ставаше не с планетата, а с него самия. Бе уловен от привличането на

масивното течно гюле и като подскачаше нагоре-надолу, понесен от гравитацията му, щеше да отпътува с него в дълбините на космоса.

Нищо не изглеждаше да има смисъл. Струваше му се, че е загубил всякаква ориентация. Нямаше други отправни точки, освен течното гюле и далечните звезди, и дори тези отправни точки едва ли имаха особено значение. Изглеждаше, че бе загубил всякаква мярка за време, а и пространството надали се поддаваше на измерване с аршин, и ако все още запазваше нещо от собствената си самоличност, то бе бледо копие на самоличност. Така става, рече си той със задоволство, когато нямаш тяло. Милион светлинни години могат да са на не повече от крачка и милион години не повече от цъкването на секунда. Единственото нещо, което долавяше, бе шумът на пространството, който бе като океан, изливащ се от водопад с височина хиляда километра — и един друг звук, равен и остър, стържещ шум, почти пределно висок, за да бъде все още възприет от слуха му, и това, каза си Хортън, бе въздишката на светкавицата, която проблесна малко преди безкрайността, а блясъкът на светкавицата, знаеше, бе печатът на времето.

Изведнъж, докато гледаше настрани за момент, усети, че кълбото, което бе следвал из космоса, бе намерило слънчева система и се спускаше надолу през гъстата атмосфера, за да обиколи една от планетите. Докато го наблюдаваше, на едната страна на кълбото изникна пъпка и се изду, за да образува друго по-малко кълбо, което се откъсна и започна да прави обиколка на планетата, а по-голямото кълбо майка изви навън, за да се гмурне отново в космоса. Като изви, то се отърси от него, завъртя го и вече свободен, той се запремята към тъмната повърхност на непознатата планета. Страхът заби дълбоко ноктите си в него и той отвори уста да извика, учуден, че имаше уста да вика.

Но преди да успее да извика, нямаше вече нужда, защото се бе върнал в тялото си, свито край Езерото.

Очите му бяха здраво стиснати и Хортън ги отвори, като чувстваше, че трябва да ги разтваря с усилие, вместо просто да ги отвори. Можеше да вижда доста добре, въпреки тъмнината на нощта. Езерото лежеше спокойно в скалната си чаша, ненабраздено огледало, искрящо със светлината на звездите, които висяха на небето отгоре. Отдясно се издигаше могилата, конусообразна сянка в мрака на земята,

а отляво хребетът, на който се намираше потъналият в руини град, приличаше на клекнал черен звяр.

— Значи ето как е било — каза той, като се обърна тихо към Езерото, не по-високо от шепот, сякаш бе тайна, която трябваше да запазят помежду си. — Колония от тази течна планета. Вероятно една от многото колонии. Но защо колонии? Какво получава планетата от колониите? Жив океан, който изпраща малки части от себе си, малки ведра от себе си, за да засее други слънчеви системи. И като ги изпраща, какво печели? Какво се надява да спечели?

Хортън млъкна и продължи да клечи всред тишината, толкова дълбока тишина, че чак изнервяше. Толкова пълна и неумолима, че му се стори, че все още може да чуе високото равномерно свистене на времето.

— Проговори ми — помоли той. — Защо не ми говориш? Можеш да показваш и да разправяш, защо не можеш да говориш?

Защото това не бе достатъчно, рече си той. Не бе достатъчно да се разбере какво представляваше Езерото или как бе попаднало тук. Това бе само начало, основен факт от историята, който не указваше нищо за мотива или намерението, или целта, а тези три неща бяха важни.

— Слушай — каза Хортън, като все още молеше, — ти си един вид живот, а аз съм друг вид живот. Поради самите ни същности не можем да си причиним вреда един на друг. Така че никой от нас няма от какво да се страхува. Виж, ще поставя въпроса по друг начин. Има ли нещо, което мога да направя за теб? Има ли нещо, което искаш да направиш за мен? Или ако няма, какъвто много вероятно е случаят, след като действаме на толкова различни нива, защо не се опитаме да си разкажем един за друг, да се опознаем по-добре. Трябва да имаш някакъв разум. Сигурно това засяване на планетите е нещо повече от просто инстинктивно поведение, повече от растение, което разпръсква семената си, за да хванат корен в друга почва, тъй както нашето идване тук е нещо повече от сляпа сеитба на семето на нашата култура.

Седеше, чакайки, и отново нещо се размърда в съзнанието му, сякаш бе влязло в него и се опитваше да изпише съобщение там, да начертае там картина. Бавно, до известна степен мъчително, картината се уголеми и се оформи, отначало подвижна, после размазана и накрая, придобивайки изображение като в анимационен филм, което се сменя,

фокусира се веднъж и още веднъж, взе да става по-ясна и по-определена с всяка промяна, докато не му се стори, че имаше двама като него — двама като него, клечащи край Езерото. Само че единият от тях не просто клечеше, а държеше в ръката си бутилка — същата бутилка, която бе донесъл от града, — и се наведе да потопи бутилката в течността на Езерото. Хипнотизиран, той наблюдаваше — двамата като него наблюдаваха — как гърлото на бутилката забълбука и изхвърли фонтан от пукащи се мехурчета, когато течността на Езерото, изпълвайки бутилката, прогони навън въздуха от нея.

— Добре — рече единият от двамата. — Добре, а после какво да правя?

Картината се промени и другият като него, носейки внимателно бутилката, се изкачи по рампата към Кораба, въпреки че Кораба се различаваше трудно, защото бе изкривен и несиметричен, толкова лошо изображение на Кораба, колкото и инкрустациите върху бутилката са били лоши изображения на съществата, които е трябвало да представят. После фигурата на неговия двойник влезе в Кораба, рампата се прибра и Кораба отлетя от планетата, насочвайки се към космоса.

— Значи искаш да тръгнеш с нас — каза Хортън. — Но за бога, има ли нещо на тази планета, което да не иска да тръгне с нас? Ала толкова малко от теб, само една кана от теб?

Този път картината в съзнанието му се оформи бързо — схема, показваща онази далечна течна планета и множество други планети, към които се приближаваха или от които се отделяха кълба от течността, ръсеци малки капки върху планетите, засявани от кълбата майки. Схемата се промени и от всички засети планети, както и от самата течна планета, се изтеглиха линии към точка в пространството, където всички линии се събираха и около която бе очертано кръгче. Линиите изчезнаха, но кръгчето остана, след което линиите отново бяха начертани, така че да се слоят в кръгчето.

— Искаш да кажеш...? — запита Хортън и същото нещо се повтори.

— Неразделни? — попита той. — Означава ли това, че ти си само едно-единствено цяло? Че няма много други като теб, а си само ти? Че има само едно аз? Не ние, а едно-единствено аз? Че ти тук, пред мен, си само една частица от този единствен живот?

Квадратът на схемата побеля.

— Искаш да кажеш, че това е така? — попита Хортън. — Това ли имаш предвид?

Схемата изчезна от съзнанието му и на нейно място се появи чувство на необикновена радост, на задоволство, на разрешен проблем. Нито дума, нито знак. Просто усещането, че си прав, че си схванал значението.

— Но аз ти говорих — рече той — и изглежда, че ти ме разбра. Как можеш да ме разбираш?

В съзнанието му отново нещо зашава, но този път не се образува картина. Имаше вълнения и неясни форми, после всичко се стопи.

— Значи няма как да ми кажеш — отговори си сам Хортън. Но може би, помисли си той, нямаше нужда да му казва. Трябваше сам да го знае. Можеше да разговаря с Кораба чрез устройството, каквото и да бе то, присадено в мозъка му, и тук навярно се използваше подобен принцип. Той и Кораба говореха с думи, но това бе, защото и двамата познаваха думите. Имаха обща среда за комуникация, но тази среда не съществуваше при Езерото. Така че Езерото, след като долавяше някакъв смисъл в мислите, образуващи се в съзнанието му, когато говореше — мислите, които бяха събрата на думите му, бе избрало най-елементарната от всички форми на общуване — картините. Картини, нарисувани по стени на пещери, върху глинени съдове, на хартия — картини в съзнанието. Онагледяване на мисловните процеси.

Предполагам, че няма значение, каза си той. Просто по този начин можем да разговаряме. Просто по този начин идеите могат да преодолеят пропастта между нас. Но бе толкова налудничаво — помисли си той, — биологическо образуване от много различни тъкани, което говореше с маса от биологическа течност. И не само с няколко литра от течността, изпълващи тази скална вдлъбнатина, а с милиардите литри от течността на онази далечна планета.

Хортън се помръдна, смени позата си, тъй като мускулите на краката му се бяха схванали от клечането.

— Но защо? — запита той. — Защо би искало да тръгнеш с нас? Сигурно не за да образуваш мъничка колония — колония колкото една кофа на някоя друга планета, която можем да достигнем след време, може би след векове. Подобна цел няма смисъл. Разполагаш с много по-добри методи за разселване на колониите си.

Картината бързо придоби очертания в съзнанието му — течната планета сияеше със смайващата си синева на фона на кехлибареночерния космос и от нея се разпръскваха тънки начупени линейки, множество тънки, назъбени линейки, насочени към други планети. И докато наблюдаваше криволиченето на линейките из схемата. Хортън някак си разбра, че другите планети, накъдето се бяха отправили линейките, бяха именно тези, върху които течната планета бе основала колонии. Странно бе, че тези начупени линейки имаха известна прилика с човешкия условен знак за мълнии, рече си той, осъзнавайки, че Езерото бе заимствало от него някои условности, за да осъществи комуникацията между тях.

Една от многото планети на схемата се увеличи, като се приближи към него, докато не стана по-голяма от всичко останало, и той разпозна, че не бе планета, а бе Кораба, все още изкривен, но несъмнено Кораба, в който се пречупи една от светкавиците. Мълнията отскочи от Кораба и се насочи право към него. Хортън инстинктивно се наведе, но не бе достатъчно бърз и тя го удари точно между очите. Струваше му се, че е разкъсан на парчета и разпръснат из вселената, разголен и уязвим. И докато се носеше като пръски из вселената, отнякъде дойде велик покой и нежно го обгърна. В този миг, колкото за проблясването на секунда, той видя и разбра. После всичко изчезна и той се озова отново в собственото си тяло на скалистия подстъп към Езерото.

Часът на бога, помисли си Хортън, *не е за вярване*. И все пак, като размисли повече, то придоби убедителност и логика. Човешкото тяло — като всички сложни биологични тела — притежаваше нервна система, която на практика бе комуникационна мрежа. Защо, след като знаеше това, трябваше да се вкопчава в мисълта за друга комуникационна мрежа, функционираща през светлинните години, за да свърже многото разпръснати части на един разум? Сигнал, който да напомня на всяка разхвърляна колония, че все още бе част и щеше да остане част от организма, че бе в действителност самият организъм.

Ефектът на разсейването при изстрел — си бе казал по-рано — бе попаднал в обсега на сачмите, разпилени от изстрел, който е бил насочен към нещо друго. Това друго нещо, вече разбра, бе Езерото. Но ако бе само ефектът на разсейването, защо Езерото щеше да иска сега да включи него и Кораба в обсега на сачмите от часа на бога? Защо

искаше от него да вземе на борда съд с течността, която бе самото то и която щеше да осигури прицел, включващ него и Кораба в часа на бога? Или не бе разбрал правилно?

— Неправилно ли съм разбрал? — попита Хортън Езерото и в отговор изпита разкъсването, разголването и покоя, който идваше с това. Забавно бе, помисли си той, че по-рано не бе познавал спокойствието, а само страх и объркване. Покоят и проникновението, макар този път да имаше само покой и нищо от проникновението. И това бе добре, реши той, защото дори да го бе изпитал, не бе проумял нищо от проникновението, какъвто и вид проникновение да бе то, а само бе получил знанието, впечатлението, че имаше проникновение и че с времето то можеше да се овладее. За него, осъзна той, проникновението бе толкова объркващо, колкото и всичко останало. Въпреки че не при всеки бе така, каза си Хортън, Илейн например, изглежда, бе овладяла проникновението — овладяла го бе инстинктивно за миг и после отново го бе загубила.

Езерото му предлагаше нещо — на него и на Кораба — и би било обидно и неучтиво да се види в това, което предлагаше, нещо друго освен желанието на един разум да подели с друг част от познанието и самопознанието си. Както бе казал на Езерото, не трябваше да има никакъв сблъсък между две толкова неприличащи си форми на живот. Поради самата същност на различията им не трябваше да има нито съревноваване, нито антагонизъм между тях. И въпреки това някъде дълбоко в съзнанието си той чуваше слабия звън на алармените камбанки, вградени във всеки човешки мозък. Това бе погрешно, каза си той ядосано, това бе недостойно, но звъненето на камбанките така и не спираше. Не се оставяй уязвим, пееха камбанките, не излагай на опасност душата си, не вярвай на нищо, докато чрез доказани проверки — доказани много пъти — три пъти не се убедиш, че няма да ти причини никаква вреда.

Макар и да бе възможно, рече си Хортън, предложението на Езерото да не бе съвсем безкористно. Навярно имаше част от човешката същност — някакво познание, някаква перспектива или гледна точка, някаква етическа преценка, някаква историческа оценка, която Езерото можеше да използва. Като си мислеше това, той почувства прилив на гордост, че би могло да има нещо, което човешкият род да даде на този неподозирани разум, да докаже, че

разумните същества, независимо колко различни бяха те, можеха да намерят общ език или да се научат на общ език.

Очевидно Езерото предлагаше по някаква причина подарък, който имаше огромна стойност според неговата ценностна система — не евтина дреболийка, каквато една велика високомерна цивилизация би предложила на варварин. Шекспир бе писал, че часът на бога би могъл да е метод за обучение и това не бе изключено, разбира се. Но можеше да е също така и религия, помисли си той. Или просто нищо повече от опознавателен сигнал, повик на клана, обичай да се напомня на Езерото и на всички други Езера из галактиката за единството, за тяхното Аз, за връзката помежду им и с родната планета. Може би знак за братство — и ако бе така, тогава на него, и чрез него на човешката раса, се предлагаше най-малкото временно участие в братството.

Но това бе нещо повече, бе убеден, повече от обикновения опознавателен сигнал. Третия път, когато го бе достигнало, не бе задействало символичното преживяване, което бе изпитал предишните пъти, а сцена от собственото си детство и съвсем човешка халюцинация, в която бе разговарял с тракация череп на Шекспир. Това просто задействане ли бе, или се бе случило, защото механизмът (механизъм?), управляващ часа на бога, си бе прокарал път в съзнанието и душата му, на практика проучвайки, изследвайки и анализирайки го, както, изглежда, го бе правил през първите два пъти. Нещо такова, спомни си той, явно бе изживял и Шекспир.

— Има ли нещо, което да искаш? — попита той. — Ти правиш това за нас — какво можем да направим ние за теб?

Хортън почака за отговор, но отговор не последва. Езерото остана тъмно и спокойно, с изпъстрена от звездната светлина повърхност.

Ти правиш това за нас, бе казал той, какво можем да направим ние за теб? Звучеше, сякаш това, което Езерото бе предложило, бе нещо с голяма стойност, нещо, от което се нуждаеха. А така ли бе? — запита се той. Беше ли нещо, от което се нуждаеха, нещо, което желаеха поне? А не бе ли по-вероятно нещо и без което можеха да минат, без което щяха да са по-щастливи?

Засрами се. Първият контакт, помисли си. После разбра, че греши. Първият контакт за него и за Кораба, но може би не Първия контакт за Езерото или за много други Езера на много други планети.

Не първият контакт и за много други хора. Откакто Кораба бе напуснал Земята, хората се бяха разселили из галактиката и тези частици от човечеството трябва да са направили много други първи контакти със странни и прекрасни същества.

— Езеро — рече той. — Казах ти нещо. Защо не отговаряш, Езеро?

Слаб проблясък се мярна в съзнанието му, на задоволство, като тихата въздишка на заспиващо кученце.

— Езеро! — викна Хортън.

Нямаше отговор. Проблясъкът не се повтори. И това ли бе краят, това ли бе всичко? Може би езерото бе уморено. Стори му се смешно, че такова нещо като Езерото може да бъде уморено.

Изправи се на краката си и скованите му мускули простенаха за отпускане. Но като се изправи на краката си, той не си тръгна веднага, остана и се заслуша в озадачението, което тътнеше из мозъка му.

Бе се разочаровал, спомни си, когато за пръв път бе зърнал планетата, разочарован от липсата и на чуждоземност, мислейки за нея единствено като за неугледна Земя. И наистина, каза си той в защита на първото си впечатление, бе доста неугледна, ако се погледнеше така.

Сега, когато настъпи време да си върви, сега, когато му бе разрешено да се оттегли, изпита странно нежелание да си тръгне. Както, след като си завързал ново приятелство, не искаш да кажеш довиждане. Сравнението не бе правилно, знаеше го — това не бе приятелство. Потърси точната дума. Но не можа да намери такава.

Можеше ли изобщо да съществува истинско приятелство, почуди се Хортън, най-близко приятелство между два напълно различни разума. Можеха ли някога да намерят този общ език, тази допирна точка, така че да си кажат един на друг: съгласен съм с теб — може да си стигнал до идеята за общочовешки понятия и за обща философия от различна гледна точка, но твоите заключения съвпадат с моите.

Малко вероятно бе, каза си Хортън, да стане така в подробностите, но на основата на обобщени принципи можеше да е възможно.

— Лека нощ, Езеро — рече той. — Радвам се, че най-накрая се запознах с теб. Надявам се, че това ще е добре и за двама ни.

Изкатери се бавно по скалистия бряг и тръгна по пътеката, като си светеше с фенерчето, за да намери пътя.

След един завой в светлината му попадна бяло петно. Насочи фенерчето нагоре. Беше Илейн.

— Тръгнах да те посрещна — каза тя.

Хортън се приближи до нея.

— Глупаво е било да го правиш — смъмри я той. — Можеше да се загубиш.

— Не можех да стоя повече там — отвърна Илейн. — Трябваше да те открия. Изплашена съм. Нещо ще се случи.

— Отново ли твоето предусещане? — попита той. — Както когато намерихме създаването, хванато във времето?

Тя кимна.

— Предполагам, че е същото. Просто изпитвам неудобство и напрегнатост. Като че ли се люлея някъде, готова за скок, но не знам къде да скоча.

— След това, което се случи преди — рече Хортън, — съм склонен да ти вярвам. Твоето предчувствие заговори. Или е повече от предчувствие?

— Не знам — отговори тя. — Толкова е силно, че съм уплашена. Питам се — би ли прекарал нощта с мен? Има двоен спален чувал. Ще го поделиш ли с мен?

— Ще бъде удоволствие и чест за мен.

— Не само защото сме мъж и жена — каза Илейн. — Макар да допускам, че това е част от него. Затова, че сме две човешки същества — единствените човешки същества. Имаме нужда един от друг.

— Да — съгласи се той, — наистина е така.

— Имал си жена. Каза, че другите са загинали...

— Хелън — отвърна той. — Мъртва е от стотици години, но за мен сякаш е било вчера.

— Защото си спал?

— Именно. Времето спира през съня.

— Ако искаш, можеш да мислиш, че съм Хелън. Няма да имам нищо против.

Хортън я изгледа.

— Няма да си мисля така — рече той.

Ето какво излезе от твоята теория, рече ученият на монаха, за ръката на Бога, която докосва челото ни.

Не ме интересува, каза дамата. Не харесвам тази планета. Все още мисля, че е досадна. Можеш да се въодушевяваш от друга форма на живот, от друг разум, който да е много по-различен от нас, но аз не го харесвам също толкова, колкото и планетата.

Трябва да си призная, обади се монахът, че не одобрявам особено идеята да се вземат на борда дори само два-три литра от Езерото. Не разбирам защо Картър се съгласи да го направи.

Ако си спомняш какво се случи между Картър и Езерото, отвърна ученият, ще си дадеш сметка, че Картър не е обещавал. Макар да мисля, че би трябвало да го сторим. Ако открием, че е допусната грешка, лесно може да се поправи. Във всеки един момент, когато го пожелаем, Никодим може да ни отърве от Езерото, като го изхвърли от кораба.

Но защо трябва да се занимаваме с всичко това? запитва дамата. Нещото, което Картър нарича часа на бога — за нас то е нищо. То ни докосна и с това се свърши. Доловихме го, както и Никодим. Но не го изживяхме както Картър и Шекспир. Хищника — какво изпитва той, на практика не знаем. Той бе крайно изплашен.

Убеден съм, че не сме го преживели, каза ученият, защото съзнанията ни, които са по-добре обучени и дисциплинирани...

Кое е така само защото нямаме нищо друго освен съзнания, рече монахът.

Това е вярно, съгласи се ученият. Както казвах, с по-дисциплинираните си съзнания ние инстинктивно отклонявахме часа на бога. Не му позволихме да стигне до нас. Но ако бяхме отворили съзнанията си за него, вероятно щяхме да извлечем много повече от това, което е успял някой от другите.

Дори и да не е така, заяви монахът, ще разполагаме с Хортън на борда, той добре се справя.

И момичето, добави дамата. Илейн — така ли ѝ беше името? Хубаво ще е отново да имаме двама души на борда.

Няма да е за дълго, заяви ученият. Хортън или и двамата, както и да е, ще трябва твърде скоро да бъдат поставени в студения сън. Не можем да допуснем човешките ни пътници да остаряват. Те представляват жизненоважни ресурси, които трябва да използваме най-пълноценно.

Все пак само за няколко месеца, помоли дамата. За няколко месеца те ще могат да разнищят голяма част от часа на бога.

Не можем да си позволим няколко месеца, отговори ученият. Човешкият живот е твърде кратък и в най-добрия случай.

Освен за нас, вметна монахът.

Не можем да сме сигурни колко дълъг би бил животът ни, възрази ученият. Най-малкото засега все още не можем. Макар да допускам в пълния смисъл на думата, че може би вече не сме хора.

Разбира се, че сме хора, каза дамата. Прекалено човешки сме. Оставаме верни на самоличностите си и на индивидуалните си особености. Караме се помежду си. Допускаме да се проявяват предразсъдъците ни. Все още сме дребнави и осъдителни. А не е било предвидено да сме такива. Предполагало се е трите разума да се слоят, да се превърнат в един разум, който да е по-велик и по-способен, отколкото трите. И аз говоря не само за себе си, за моята дребнавост, която съм готова да си призная, но за теб, господин Учен, за твоя преувеличен научен подход, с който се стремиш да парадираш, за да докажеш превъзходството си над една простодушна, лекомислена жена и над един страхлив като заек монах...

Няма да се унижа да споря с теб, отвърна ученият, но трябва да ти припомня, че е имало моменти...

Да, моменти, прекъсна го монахът. Когато бяхме дълбоко в междузвездното пространство, нямаше забавления, когато се бяхме изтозили от дребнавостта си, когато си бяхме досадили до смърт. Тогава се сблизихме просто от умора и това бяха единствените моменти, когато се приближихме до добре настроения общ разум, който тези там на Земята бяха очаквали, че ще постигнем в крайна сметка. Бих искал да видя изражението на лицата на всички ония тежкарски невролози и плиткомозъчни психолози, които изработиха

сценария за нас, ако само можеха да узнаят какво се е получило на практика от всичките им изчисления. Естествено те всички сега са мъртви...

Пустотата ни събра, рече дамата. Пустотата и липсата на каквото и да е. Като три уплашени деца се притиснахме един към друг срещу пустотата. Трите разума се съюзиха, за да се предпазят взаимно, и това бе всичко.

Може би, каза ученият, си стигнала близо до истината за нашето положение. В твоята горчивина си се приближила до истината.

Не изпитвам горчивина, протестира дамата. Ако някой ме помни, то ме помни като безкористна личност, която е отдала целия си живот и която е дала повече, отколкото може да се очаква човек да даде. Биха мислили за мен като за някой, който е пожертвал тялото си и утехата на смъртта, за да помогне на делото...

Така значи, заключи монахът, стигаме още веднъж до човешката суета и до подведените човешки надежди, въпреки че не съм съгласен с теб по въпроса за утехата на смъртта. Но си права за пустотата.

Пустотата, помисли си ученият. Да, пустотата. И странно бе, че като човек, който трябваше да е разбрал пустотата, който трябваше да я е очаквал, той не успя да я разбере, не успя да се справи с нея, а бе обхванат от същата нелогична реакция като другите двама и накрая започна да изпитва срамен страх от нея. Пустотата, знаеше, бе само относителна. Пространството не бе празно и той знаеше, че бе така. Макар и силно разпръсната, там имаше материя, голяма част от която бе изградена от доста сложни молекули. Беше си повтарял това отново и отново, казвайки си: не е празно, не е празно, там има материя. И все пак не бе успял да се убеди. Защото в привидната пустота на пространството имаше безразличие и студенина, които принуждаваха човек да се затвори в себе си, да се свие от студенината и безразличието. Най-лошото на пустотата, помисли си ученият, бе, че караше човек да изглежда толкова малък и незначителен, и това, каза си той, бе мисълта, срещу която трябваше да се бори, защото животът, колкото и да бе малък, не можеше да е незначителен. Животът в точния смисъл на думата

бе нещото, единственото нещо, което имаше някакво значение в цялата вселена.

Спомням си обаче, че имаше моменти, продължи монахът, когато надмогнахме страха си и преставахме да се държим сгушени, когато забравяхме кораба, когато като новородено същество се носехме из пустотата, сякаш тя бе напълно естествена, сякаш се разхождахме по поляна или из градина. Винаги ми се е струвало, че този момент настъпваше, че това условие бе изпълнено, само когато достигахме точка, в която изглеждаше, че не можем да понесем нищо повече, когато достигахме и надхвърляхме слабите възможности на човешката същност — когато настъпваше този момент, имаше някакъв вид резервен клапан, уравнилещаво положение при което влизахме в ново измерение на съществуването...

Аз също си спомням, рече ученият, и от спомена мога да извлека някаква надежда. Колко объркани изглеждаме, способни да се убедим в собствената си безнадеждност и после да си припомним някой дребен факт, който да ни върне надеждата. Всичко е толкова ново за нас — това е проблемът ни. Въпреки хилядолетията все още е прекалено ново за нас. Такава неповторима ситуация, толкова чужда за човешките ни разбирания, така е чудно, че вече не се смущаваме.

Не сте забравили, каза дамата, че от време на време на тази планета засичахме друг разум, един вид полъх на друг разум, като че ли сме кучета, надушили стара следа. И сега, след като сме изпитали пълната сила на Езерния разум — колкото и да ми е неприятно да го кажа, защото не искам да чуя вече за разум, — Езерният разум не изглежда да е онзи, който бяхме доловили по-рано. Възможно ли е да има още един велик разум на тази глупава планета?

Може би създаването във времето, предположи монахът. Разумът, който засякохме, бе твърде неуловим, изключително ловък. Сякаш се опитваше да остане скрит за нас.

Съмнявам се, че може да е той, отвърна ученият. Нещо затворено във времето според мен би било невъзможно за засичане. Не мога да си представя по-ефикасна изолация от щит от спряно време. Ужасяващата страна на времето е, че не го познаваме изобщо. Пространството, материята и енергията — това са величините, които претендираме, че разпознаваме или най-малкото

теоретически приемаме техните теоретични стойности. Времето е пълна загадка. Не можем да сме сигурни в неговата действителност. Няма как да го хванем, за да го изследваме.

Тогава може да има и още един разум — неизвестен разум?

Не ме интересува, рече дамата. Не искам и да зная. Надявам се, че тази голяма бъркотия, в която бяхме замесени, скоро ще свърши, така че да можем да се махнем оттук.

Няма да продължи дълго, каза монахът. Може би още няколко часа. Планетата е затворена и нищо друго не може да се направи. Сутринта ще отидат да огледат тунела и тогава ще разберат, че нищо не може да се направи. Но преди това да се случи, трябва да бъде взето решение. Картър не ни попита, защото го е страх да ни попита. Уплашен е от отговора, който ще му дадем.

Отговорът е не, обяви ученият. Колкото и да съжаляваме, отговорът трябва да бъде не. Картър може да ни помисли за безчувствени. Може да каже, че сме загубили човешкия си облик заедно с телата си, че сме запазили само хладния си разсъдък. Ще се поддаде на мекушавостта си, ще забрави, че трябва да сме твърди, че не можем да правим компромиси тук, далеч от нашата добре организирана планета. И освен това няма да сторим добро на Хищника. Ще прекара остатъка от отегчителния си живот в тази метална клетка, мразен от Никодим и той самият мразец Никодим — може би страхуващ се от Никодим, — и това ще засили срама му, че той, славният воин, който е убил много зли чудовища, ще падне дотам, че ще се плаши от такава грубовата машина като Никодим.

И с право, добави монахът, защото след време Никодим несъмнено ще го убие.

Толкова е недодялан, каза дамата, като мисълта ѝ потръпна. Така му липсва чувствителност, без да споменавам за деликатност или съобразителност...

Кого имаш предвид? попита монахът. Хищника или Никодим?

О, не Никодим. Мисля, че той е симпатичен.

Езерото извика от ужас.

Дочувайки го с далечните краища на съзнанието си, Хортън потръпна, въпреки топлината и близостта, интимността и голотата, свързани с близостта на друг човек — жена, но чиято човешка същност бе също толкова важна, колкото женствеността ѝ, тъй като на това място те бяха единствените хора.

Езерото извика още веднъж, остър вик на тревога, който проряза мозъка на Хортън. Той се изправи в спалния чувал.

— Какво има, Картър Хортън? — попита сънено Илейн.

— Езерото — отвърна той. — Нещо не е наред. Първата руменина на зората се надигаше в източното небе, хвърляйки призрачна полусветлина, в която дърветата и къщата на Шекспир се издигаха мъгляво. Огънят бе догорял и образувал килимче от въглени, които намигаха с кървавочервени очи. От другата страна на огъня стоеше Никодим, обърнал се по посока на Езерото. Стоеше стегнат и изправен, нащрек.

— Ето ти панталоните — рече Илейн. Хортън протегна ръка и ги взе.

— Какво има, Никодим? — запитва той.

— Нещо извика — каза роботът. — Не така, че да го чуеш. Но аз можах да усетя викането.

Като се бореше с панталоните си, Хортън потрепери от утринната хладина.

Викът се разнесе още веднъж, по-настойчив от когато и да било.

— Виж какво се задава по пътеката — обади се Илейн, като гласът и бе напрегнат.

Хортън се извърна да види и хлъцна. Бяха трима. Бяха бели и гладки и изглеждаха като изправени голи охлюви, мазни и отблъскващи твари, които могат да се намерят под обърнат камък. Приближаваха се бързо, подскачайки на долния изострен край на телата си. Нямаха крака, но явно това не ги притесняваше. Нямаха

нито ръце, нито лица — бяха просто тлъсти щастливи голи охлюви, които се носеха с подскоци по пътеката откъм тунела.

— Още трима, попаднали в плен — рече Никодим. — Скоро ще станем цяла колония. Как мислиш става така, че толкова много пристигат по този тунел?

Хищника излезе, препъвайки се, през вратата на къщата на Шекспир. Протегна се и се почеса.

— Кои, по дяволите, са тези? — попита той.

— Не са се представили — отвърна Никодим. — Току-що се появили.

— Изглеждат смешни, нали? — каза Хищника. — Нямаат крака, просто си подкачат по пътя.

— Нещо става — обяви Илейн. — Нещо страшно. Снощи го почувствах, спомням си, че нещо ще се случи, и ето че се случва.

Трите охлюва пристигнаха по пътеката и без да обръщат внимание на тези, които стояха край огъня, ги подминаха и поеха пътеката, водеща към Езерото.

Светлината на изток бе станала по-ярка и някъде далеч в гората нещо издаде звук, сякаш някой прекара пръчка напреки на ограда от колове.

Още един вик на Езерото проряза съзнанието на Хортън. Той се втурна да тича надолу по пътеката към Езерото и Хищника се понесе край него, като се придвижваше с големи скокове.

— Би ли ми разкрил — запитва той — какво чак толкова се е случило, че да предизвика такава възбуда и такава тичане?

— Езерото е в някаква опасност.

— Как може Езерото да е в опасност? Някой да не хвърля камъни в него?

— Не знам — отговори Хортън, — но то вика доста силно.

Пътеката изви, като прекоси хребета. Под тях лежеше Езерото и отвъд Езерото — коничната могила. Нещо ставаше с нея. Издигаше се нагоре и се разпадаше и от нея се подаваше нещо тъмно и ужасяващо. Трите охлюва се притискаха един в друг, свили се на брега.

Хищника ускори тичането си, подкачайки леко надолу по пътеката. Хортън закрепя подире му:

— Върни се, глупако! Върни се, побъркан глупако!

— Хортън, погледни! — извика Илейн. — Не към могилата. Нагоре по склона към града.

Една от сградите, видя Хортън, бе разбита, зидарията и бе изпотрошена и от нея изскочи същество, което лъщеше на сутрешното слънце.

— Това е нашето създание във времето — рече Илейн. — Това, което ние открихме.

Гледайки го в блока от замразено време, Хортън не бе успял да различи формата му, но сега, освободено от затвора си, то изглеждаше нещо грандиозно.

Огромни крила се разгънаха от тялото му и пречупиха светлината в многоцветна дъга, сякаш бяха направени от множество мънички призми. Свирепа клонеста глава се издигаше на продълговат врат и изглеждаше, помисли си Хортън, като с нахлузен шлем, украсен със скъпоценни камъни. Извити бляскави нокти се протягаха от мощните му крака и дългата му опашка бе снабдена с остри и лъщящи шипове.

— Дракон — прошепна Илейн. — Като драконите от старите легенди на Земята.

— Може би — отвърна Хортън. — Никой не знае какво е дракон, ако е имало дракони.

Но драконът, ако бе дракон, бе в затруднение. Освободен от здравата каменна къща, в която бе стоял затворен, той се издигна във въздуха, като махаше несръчно с грамадните си криле, за да набере височина. Като махаше несръчно, помисли си Хортън, вместо да се понесе към небето със силни и сигурни крила, изкачвайки се по въздушната стълба, както едно бързоного същество би се покатерило щастливо на някой хълм, зарадвано от силата на краката си, от вместимостта на белите си дробове.

Спомняйки си за Хищника, който тичаше надолу по пътеката, Хортън извърна глава, за да види къде може да бъде. Като не забележа веднага Хищника, той видя, че могилата от другата страна на езерото бързо бе разчупена, натрошена и раздробена от съществото, което си проправяше път навън от нея. Големи късове и откъртени буци от могилата се търкаляха надолу по стръмните и склонове и в подножието и се бе образувала огромна купчина от отломки — камъни и пръст. В долните, все още цели части на могилата имаше пукнатини,

които се свързваха в начупени линии, пукнатини от типа, каквито би могло да предизвика земетресение.

Но докато Хортън гледаше всичко това, вниманието му бе привлечено от измъкващото се от могилата създание.

Капеше мръсотия, едри люспи от кир се отлепяха от него. Главата му бе топчеста, както и останалата част от тялото му — голяма топка, която напомняше човекоподобна форма, но не бе такава. Приличаше на грозна пародия на човек, която някой варварски лекар магьосник, използвайки отровна слюнка, би създал от глина, слама и животински тор, за да изобрази неприятел, когото иска да измъчва и унищожи — парцалив, недодялан, изкривен, но с нещо зло в него, коварно, лигаво зло, заимствано от този, който го е направил, и подсилено от собствената му неуместност. Злото лъхаше от него, както би лъхало отровно изпарение от противно блато.

Малко оставаше на чудовището да изравни могилата със земята и докато Хортън го наблюдаваше смаян, то се освободи и пристъпи напред, като измина цели четири метра само с тази крачка.

Ръката на Хортън се спусна надолу, търсейки пистолета, и установи почти едновременно с притежателя му, че не го носи че пистолетът бе останал в лагера, че той бе забравил да си сложи колана с кобура. Прокле се за пропуска си, защото бе извън всякакво съмнение, че такова зло като създанието, което се бе излюпило от могилата, не трябваше да се оставя да живее. Едва в този момент забеляза Хищника.

— Хищнико! — извика той.

Защото безумният глупак тичаше право към съществото, бягайки на четири крака за по-бързо. Настъпваше със спусната глава и дори от мястото, където стоеше, Хортън можеше да види плавното свиване и разгъване на могъщите му мускули по време на движенията.

После се хвърли към чудовището и се покатери по масивното му туловище, като инерцията от засилването му го изкачи нагоре до късия врат, който свързваше топчестата глава с огромната буца, представляваща тялото.

— НЕ! НЕ! — викна Никодим зад гърба му. — Остави го на Хищника.

Хортън извърна глава и видя, че Никодим бе хванал с едната си метална щипка китката, с която Илейн държеше пистолета си.

После бързо се обърна обратно, за да улови с поглед как Хищника отметна тигровата си глава в отсичащ, пронизващ удар. Блестящите му бивни-зъби се забиха в гърлото на чудовището и го разкъсаха. Поток чернилка бликна от гърлото, шурна и покри тялото на Хищника с тъмно вещество, което за момент сякаш се сля с тъмното туловище на чудовището. Една от кривите ръце на създанието се протегна нагоре, като че ли задействана от рефлекс, и сграбчи Хищника, откъсна го от тялото си, вдигна го и го захвърли. Чудовището направи още една крачка и започна да пада, накланяйки се бавно напред, както би паднало дърво след последния удар на брадвата — неискащо да падне, борещо се да остане исправено.

Паднал на скалистия бряг на Езерото, Хищника не се изправяше. Спускайки се по пътеката, Хортън се затича към него, като профуча край трите голи охлюва, които все още стояха превити.

Хищника лежеше по корем и като клекна до него, Хортън бавно го обърна по гръб. Отпуснат бе като торба. Очите му бяха затворени и кръв течеше от ноздрите и ъгълчето на устата му. Тялото му бе омърсено от лепкавото черно вещество, което бе блъвнало от разрязаното гърло на чудовището. Счупена назъбена кост стърчеше от гърдите му.

Никодим дотича и клекна до Хортън.

— Как е той? — попита роботът.

— Жив е — рече Хортън, — но може би няма да е за дълго. Да имаш случайно хирургически превъпъл в арсенала си?

— Само обикновен лекарски — отговори Никодим. — Познания за леки заболявания, как да се излекуват. Част от основите на медицината. Но нищо, което би помогнало да се оправи този гръден кош.

— Не биваше да ме спираш — каза горчиво Илейн на Никодим. — Можех да убия това страшилище, преди да нарани Хищника.

— Ти не разбираш — отвърна роботът. — Хищника се нуждаеше от това.

— Не говориш сериозно — рече тя.

— Той иска да каже — поясни Хортън, — че Хищника е воин. Специалист по убиване на чудовища. Обикалял е от свят на свят, търсейки най-опасните видове. Това е било културно занимание. Спечелил си е слава с него. Почти е бил признат от народа си за най-

добрия убиец. Тази победа тук навярно ще го направи най-великият убиец на всички времена. Ще му донесе един вид културно безсмъртие.

— Но какъв е смисълът на това? — запита Илейн. — Народът му никога няма да разбере.

— Шекспир е писал по този въпрос — каза Никодим. — Останал е с впечатлението, че те ще узнаят по някакъв начин.

Един от охлювите, като подскачаше леко, се приближи и застана приведен срещу Хортън. Хищника лежеше между тях. От мекото му безформено тяло се изтегли пипало и с върха си опипа внимателно гърдите на Хищника. Хортън погледна нагоре, очаквайки да срещне лицето на охлюва, забравил, че нямаше лице. Тъпият горен край на тялото отвърна на погледа му — погледна го, сякаш имаше очи. Нямаше очи и въпреки това изглеждаше, че гледа. Хортън почувства трептене в мозъка си, слабо, зловещо трептене като че ли от ток, минаващ през него, усещане, което бе доста неприятно.

— Опитва се да говори с нас — рече Никодим. — Ти също ли го чувстваш?

— Какво искаш? — попита Хортън голия охлюв. Когато проговори, електрическото трептене в мозъка му се засили импулсивно — импулс на проникновение? — после продължи да трепти. Нищо друго не последва.

— Не мисля, че ще успее — обяви Никодим. — Опитва се да ни каже нещо, но няма как да го стори. Не може да ни достигне.

— Езерото може да разговаря с нас — каза Хортън. — Езерото разговаряше с мен.

Никодим повдигна рамене в знак на примирение.

— Тези същества са различни. Друг вид разум, друг вид сигнал.

Очите на Хищника се отвориха.

— Той се съживява — рече Никодим. — Ще го боли. Ще се върна в лагера. Мисля, че имам някаква инжекция.

— Не — простена слабо Хищника. — Никаква игла в задника. Няма да е за дълго. Чудовището мъртво ли е?

— Съвсем мъртво — отговори Хортън.

— Хубаво — каза Хищника. — Прерязах му проклетото гърло. Много ме бива за това. Добре се справям с чудовищата.

— Не трябва да се безпокоиш — рече му Хортън. — След малко ще се опитаме да те преместим. Ще те пренесем в лагера.

Хищника затвори уморено очите си.

— Не в лагера — отвърна той. — И тук е добре, както където и да е.

Закашля се, задавен от приток на кръв, която се изля от устата му и се стече по гърдите му.

— Какво стана с дракона? — запита Хортън. — Вижда ли се някъде?

— Сгромоляса се оттатък Езерото — отговори Илейн. — Нещо не бе наред. Не можеше да лети. Опита се да лети и падна.

— Стоял е дълго във времето — каза Никодим.

Охлювът повдигна пипалото си и докосна рамото на Хортън, за да привлече вниманието му. Посочи към брега, където чудовището лежеше като черна купчина на земята. После потупа три пъти Хортън и три пъти себе си. От тялото му израсна ново пипало и с двете пипала то направи движение, като че ли искаше да вдигне Хищника и да го притисне силно към себе си, да го залюлее, да го прегърне нежно.

— Опитва се да ни каже благодаря — изтълкува Никодим. — Опитва се да благодари на Хищника.

— Може би се опитва да ни каже, че може да му помогне — възрази Илейн.

— Нищо не може да ми помогне — рече Хищника, отвори очи и се огледа. — Просто ме оставете тук. Не ме местете, преди да умра.

Закашля се отново.

— И не ми разправяйте от милост, че не умирам. Ще постоите ли с мен, докато се свърши?

— Ще останем при теб — отвърна Илейн.

— Хортън?

— Да, приятелю мой.

— Ако това не се бе случило, щяхте ли да ме вземете? Не бихте ме оставили тук. Щяхте ли да ме вземете, когато си тръгнете от планетата?

— Щяхме да те вземем — отговори Хортън. Хищника затвори отново очи.

— Знаех си, че ще го направите — въздъхна той. — Винаги съм знаел.

Денят вече бе настъпил и слънцето се бе издигнало на педя над хоризонта. Наклонената слънчева светлина блестеше върху Езерото.

Сега, помисли си Хортън, няма значение, че тунелът е затворен. Хищника няма да бъде повече изгнаник на това място, което мразеше. Илейн ще си тръгне с Кораба и няма да е необходимо да оставаме още. Каквото е било предвидено да се случи на тази планета, вече е станало и е свършено. И бих искал, продължи той, да мога да разбера, може би не сега, но някой ден, за какво е било всичко това.

— Картър, виж! — каза Никодим с тих напрегнат глас. — Страшилището...

Хортън вдигна глава и погледна, като онемя от гледката. Чудовището, лежащо само на стотина-двеста метра от тях, се топеше. Разлагаше се, като се превръщаше в гниеща гадост. Потръпна сякаш като живо, когато потъна във вонящата противна локва, от която протекоха малки вади, дигаща пара мръсотия.

Наблюдаваше го, вцепенен от ужас и погнуса, как се стичаше и образуваше мазна пяна, от която на човек му се повдигаше, и в съзнанието му изплува неканената мисъл, че никога нямаше да може да си припомни точно първоначалната му форма. Единственото впечатление, което бе добил за нея в мига, преди Хищника да отнеме живота му, бе за топчестия ѝ вид, сплескания топчест вид, който на практика бе просто безформеност. *Злото можеше да се характеризира с това*, помисли си той, *че изобщо няма форма*. Беше топчеста маса и отвратителна локва мръсотия, която никога нямаше да разбереш какво представлява, така че бе свободен да си представиш какво можеше да бъде, както страхът от неизвестното те караше да му придаваш такива форми, които ти изглеждаха най-ужасяващи. По такъв начин злото можеше да приема толкова различни лица, колкото бяха и хората, за да му ги припишат — злото на всеки един би било малко по-различно от това на който и да е друг.

— Хортън.

— Да, Хищнико, какво има?

Гласът му бе слаб и дрезгав, затова Хортън коленичи край него и се наведе ниско, за да го чува.

— Когато свърши — рече Хищника, — оставете ме тук. Оставете ме на открито, така че да могат да ме намерят.

— Не те разбирам — отвърна Хортън. — Кой да те намери?

— Лешоядите. Чистачите. Гробарите. Малки гладни скитници, които поглъщат всичко. Насекоми, птици, дребни животни, червеи, бактерии. Ще го направиш, нали, Хортън?

— Разбира се, че ще го направя, ако го желаеш. Ако наистина го желаеш.

— Подарък — каза Хищника. — Последен подарък. Нека малките гладни животинки не жалят плътта ми. Предлагам себе си на много други живи същества. Велика последна подялба.

— Разбирам — рече Хортън.

— Подялба, подарък — повтори Хищника. — Това са важни неща.

Като вървяха, заобикаляйки Езерото, Илейн каза учудено:

— Роботът не е с нас.

— Остана при Хищника — отвърна Хортън. — Остана да бди за последно. Такъв е обичаят му. Нещо като ирландско бдение. Но ти не знаеш какво е ирландско бдение.

— Не, не знам. Какво е ирландско бдение?

— Седене край мъртвите. Бдение над тях. Никодим го е правил и за другите хора, които бяха на кораба с мен. На самотна планета край непознато слънце. Искал е да се помоли за тях, опитал се е да се помоли, но не е могъл. Помислил си е, че не е редно робот да чете молитва. Затова е сторил за тях нещо друго. Постоял е известно време с тях. Не е избързал да си тръгне.

— Колко хубаво е направил. Било е по-добро от молитва.

— И аз мисля така — рече Хортън. — Сигурна ли си, че знаеш къде е паднал драконът? Още няма и следа от него.

— Видях го как падна — отговори тя. — Мисля, че знам мястото. Малко по-натам.

— Спомняш ли си как се чудехме защо драконът е бил затворен във времето — каза Хортън, — ако наистина е бил затворен във времето. Как си измисляхме събития, за да потулим факта, че не знаехме абсолютно нищо. Създавахме си малки човешки басни, за да придадем значение и някакво обяснение на нещо, което бе извън разбиранията ни.

— На мен — рече Илейн — сега ми изглежда съвсем очевидно защо е бил оставен там. Оставен е бил да чака излюпването на чудовището, за да го убие, когато се излюпи. По някакъв начин излюпването му е щяло да отвори капана на времето и да освободи дракона и то наистина пусна дракона, каквото и да стана по-нататък.

— Те, които и да са били — разсъждаваше Хортън, — са заключили дракона във времето, докато дойде денят, когато чудовището е щяло да се излюпи. Трябва да са знаели, че яйцето е

било снесено, и ако са знаели това, защо не са се опитали да унищожат яйцето — ако е било яйце — или каквото и да е било? За какво им е било разиграването на целия този театър.

— Може да са знаели само, че яйцето е било снесено, но да са нямали представа къде.

— Но драконът се намираще на по-малко от километър...

— Вероятно са знаели най-общо района. Дори и така, да се открие яйцето би било като да се пресеят декари пясък в търсене на нещо, което може да е трудно различимо, дори и да не е скрито — може да е така замаскирано, че дори да гледаш право към него, да не го разпознаеш. А може и да не са имали време да търсят. Трябвало е да си заминат поради някаква причина навярно доста бързо, така че са поставили дракона в скривалището и когато са си тръгвали от планетата, са затворили тунела, така че, ако нещо се случи и дракона не успее да убие чудовището, то да не може да напусне планетата. Колкото до излюпването, говорим за излюпването на чудовището, но не мисля, че терминът е съвсем правилен. На това, което е създадо чудовището, трябва да му е било необходимо доста време. Чудовището трябва да е преминало през дълъг период на развитие, преди да се измъкне от могилата. Като някогашния седемнадесетгодишен скакалец от Земята или поне като в старата приказка за седемнадесетгодишния скакалец. С изключение на това, че на чудовището са му били нужни много повече от седемнадесет години.

— Това, което ме озадачава — рече Хортън, — е защо тези, които са поставили капан на чудовището, като са пъхнали дракона във времето, са се страхували явно прекалено много от него, че са си създали такива големи главоболия. Чудовището бе грамадно наистина и доста неприятно, но Хищника му кльцна гърлото с един удар и с това се свърши.

Илейн повдигна рамене.

— Беше зло. Можеше да се почувства злото, излъчвано от него. Ти също го почувства, нали?

— Почувствах го — отвърна Хортън.

— Това не бе само малко зло, каквото много форми на живот проявяват или са способни само на малко зло. Това в него бе по-скоро огромно зло, което не би могло да се измери. То бе абсолютно отрицание на всичко добро и хубаво. Хищника го изненада, преди да е

успяло да събере във фокус цялото си зло. Беше новоизлюпено, още почти нищо неосъзнаващо, когато Хищника връхлетя върху му. Това бе единствената причина, убедена съм, поради която той успя да направи това, което искаше.

Бяха заобиколили вече извивката на Езерото и стигнаха подножието на височината, на която се намираха полуразрушените къщи.

— Мисля, че е там горе — каза Илейн. — Горе на хълма.

Като тръгна отпред, тя започна да се изкачва. Хортън погледна назад и видя Никодим, смален до размерите на играчка поради разстоянието, да стои на отсрещния бряг. С трудност различи тялото на Хищника, сливащо се, изглежда, с голия скалист подстъп, на който лежеше. Илейн бе достигнала билото на хълма и го чакаше. Когато се изкачи до нея, тя посочи с ръка.

— Там — рече тя. — Ето го там.

Милион скъпоценни камъни искряха в храсталака. Драконът не се виждаше, защото растителността пречеше, но дъгата, отразявана от тялото му, показваше къде бе паднал.

— Мъртъв е — каза Илейн. — Не шава.

— Не е задължително да е мъртъв — отвърна Хортън. — Може да е ранен, но все още жив.

Заедно навлязоха в гъсталака и когато подминаха едно голямо дърво с ниско висящи клони, видяха дракона.

Красотата му спираше дъха. Всяка от малките люспи, които покриваха тялото му, бе източник на бисерна светлина, малки изящно оцветени скъпоценни камъни, блестящи на слънчевата светлина. Когато Хортън направи крачка напред, цялото тяло сякаш избухна в пламъци, люспите се намираха под такъв ъгъл, че се превърнаха в отражател, който насочваше яркостта на деня право в лицето му. Но когато направи следващата крачка, променяйки ъгъла на люспите спрямо себе си, блясъкът изчезна и се върна искренето, като че ли бе украсена коледна елха, изцяло покрита с мигащи светлинки, но много по-пъстроцветни светлинки, каквито никоя коледна елха не би могла да има. Тъмносини и рубиненочервени, зелени с отсенки от бледото небе на пролетна вечер до тъмнозеленото сърдито море, живително жълти, слънчевото сияние на топаза, розовите цветчета на ябълката, есенното лъщене на тиквите — и всички тези цветове замръзнали в святкащ лед,

каквото може да се види през мразовито зимно утро, когато всичко е диамантено.

Илейн пое дъх.

— Колко е красив! — възторжено извика тя. — По-красив, отколкото предполагахме, когато го видяхме в плен на времето.

Драконът бе по-малък, отколкото бе изглеждал, когато го бяха зърнали да лети във въздуха, и лежеше съвсем неподвижно. Едното му ефирно крило, което се протягаше от стройното му тяло, бе разстлано отпуснато върху тревата. Другото бе подвито под него. Дългият му врат бе извит, така че главата му се опираше с едната буза в земята. Погледната отблизо, главата му все още наподобяваше шлем. Върху нея липсваха люспите, покриващи останалата част от тялото. Шлемът бе образуван от твърди повърхности, които приличаха на полирани метални плочи. Огромният му клюн, който стърчеше напред от маската на шлема, също имаше метален вид.

Като продължаваше да лежи спокоен и неподвижен, окото от тази страна на главата му, която бе обърната нагоре, се отвори — синьо око, нежно око, ясно, кристално и без следа от страх.

— Жив е! — възкликна Илейн и хукна към него. С предупредителен вик Хортън се пресегна да я спре, но тя се наведе и се отпусна на колене край жестоката глава, протегна ръце и я взе, вдигна я и я притисна към гърдите си.

Хортън стоеше вкаменен, без да смее да мръдне, без да смее да гъкне. Ранено, изпитващо болка същество, един замах, един удар на този зловец клюн...

Но нищо не се случи. Драконът не помръдна. Илейн нежно отпусна главата му отново на земята и погали с ръка врата му от скъпоценни камъни. Драконът мигна съвсем бавно, като окото му бе вперено в нея.

— Разбира, че сме приятели — рече тя. — Разбира, че няма да го нараним.

Драконът мигна пак и този път окото му остана затворено. Илейн продължи да глади съществото по врата, като леко му напяваше. Хортън остана на мястото си, вслушвайки се в тихото тананикане, единственият звук (ако можеше да се нарече звук) в страшната тишина, която се бе възцарила на билото на хълма. Под него, отатък Езерото, играчката, представляваща Никодим, стоеше все още на брега край

петното, което бе Хищника. По-надалеч върху същия бряг можеше да се забележи по-голямото петно, образувано от раздробената могила, от която бе изскочило чудовището. От чудовището нямаше абсолютно никаква следа.

Знаел бе за чудовището, помисли си той, или би трябвало да разбере. Едва вчера се бе изкачил на могилата, като се катереше с ръце и крака, защото това бе единственият начин да се преодолее стръмнината ѝ. Малко под върха бе спрял да си почине, лежейки проснат по корем, и бе почувствал трептене в хълма, като туптенето на сърце. Но си бе казал, припомни си той, че то не бе нищо друго, освен туптенето на собственото му сърце, което биеше след изтощителното изкачване, и повече не бе помислил за това.

Хортън погледна пак към дракона и долови какво бе нередното в него, но дори и така му бе нужно известно време, за да разбере какво именно бе то.

— Илейн — каза тихо той. — Илейн. Тя отправи поглед нагоре към него.

— Драконът е мъртъв — рече той. — Цветовете избледняват.

Избледняването продължи пред очите им. Малките люспи изгубиха блясъка си и красотата им изчезна. Престанал вече да бъде смайващ, драконът се превърна в голям сив звяр и по вида му не можеше да има съмнение, че бе мъртъв.

Илейн бавно се изправи на крака и избърса със свити юмруци мокрото си от сълзи лице.

— Но защо? — попита тя изумено. — Защо? Ако е бил затворен във времето — ако за него времето е било спряло, — би трябвало да бъде бодър и силен като в мига, когато е бил поставен там. Времето просто не би съществувало за него. Не би трябвало да има промяна.

— Не познаваме времето — отвърна Хортън. — Може би тези, които са го поставили във времето, не са знаели толкова много за него, колкото са си мислели, че знаят. Сигурно времето не може да се управлява толкова лесно и толкова надеждно, колкото са си мислели, че може. Възможно е да има още грешки в това, което сигурно са считали за съвършен метод.

— Искаш да кажеш, че е станала някаква авария в системата за съхраняване на времето. Че може да е имало изтичане.

— Няма как да разберем — продължи той. За нас времето все още е велика загадка. Не е повече от понятие: не знаем дали съществува изобщо. Складирането му по този начин може да е имало неподозирани въздействия върху живите тъкани или мисловните процеси. Енергията на живота може да е била изсмукана, може да са се образували метаболитни отрови. Вероятно продължителността на чакането е била по-дълга, отколкото са я били изчислили съществата, затворили дракона във времето. Някаква сила може да е задържала издишването на чудовището доста повече от обикновеното време, за което то е трябвало да стане.

— Интересно как се развиха събитията — каза Илейн. — Ако Хищника не бе попаднал в капана на тази планета, чудовището сигурно щеше да остане на свобода.

— И Езерото — допълни Хортън. — Ако Езерото не ни бе вдигнало по тревога, не бе надало предупредителния си вик...

— Значи това е било. Ето как си разбрал. Защо се е изплашило Езерото?

— Навярно е усетило злото в чудовището. Езерото може да не е защитено от зло.

Тя се изкачи по лекия наклон и застана до Хортън.

— Хубостта му си отиде рече тя. — Сега изглежда ужасно. Има толкова малко красота във вселената, не можем да запазим нищо от нея. Може би затова смъртта е толкова страшна — отнема красотата.

— Залезът на боговете — каза Хортън.

— Залезът...

— Още една приказка от старата Земя — обясни той. — Чудовището, драконът и Хищника. Всичките мъртви. Страхотно уреждане на сметките накрая.

Илейн потрепери въпреки топлината на палецото слънце.

— Нека да си вървим — предложи тя.

Седяха край загасващия лагерен огън.

— Има ли някой — попита Никодим, — който да желае закуска?

Илейн поклати глава. Хортън стана бавно.

— Време е да си вървим — рече той. — Няма какво да ни задържа повече тук. Знам това и все пак изпитвам странно нежелание да си тръгна. Тук сме били само три дни, но изглеждат много повече. Илейн, ще дойдеш ли с нас?

— Разбира се — отговори тя. — Мислех, че знаеш.

— Предполагам, че съм знаел. Просто попитах, за да съм сигурен.

— Ако ме искате и има място.

— Искаме те и има място. Има предостатъчно място. Бихме желали да вземем книгата на Шекспир — обади се Никодим. — Мисля, че това е всичко. На връщане можем да спрем и да напълним джобовете си с изумруди. Знам, че за нас те надали ще имат стойност, но не мога да отвикна да ги смятам за ценни.

— Има още нещо — каза Хортън. — Обещах на Езерото да отнеса със себе си част от него. Ще взема една от по-големите кани, които Шекспир е донесъл от града.

— Охлювите пристигат — обяви спокойно Илейн. — Съвсем бяхме забравили за тях.

— Те лесно се забравят — отвърна Хортън. — Плъзгат се нагоре-надолу. Изглеждат някак си нереални. Трудно е да се помнят, сякаш те не държат да бъдат запомнени.

— Иска ми се да разполагахме с време — рече Илейн, — така че да разберем какво представляват. Не може да е просто случайност, че се появиха точно в този момент. И те благодариха на Хищника или поне изглеждаше, че му благодариха. Имам чувството, че са изиграли по-голяма роля във всичко това, отколкото изобщо подозираме.

Най-предният охлюв бе образувал пипало и им махаше с него.

— Може би току-що са открили — предположи Илейн, — че тунелът е затворен.

— Искат да отидем с тях — каза Никодим. — Сигурно искат да ни покажат, че тунелът е затворен — рече Хортън. — Като че ли не знаем.

— Дори и да е така — реши Илейн, — би трябвало да отидем с тях и да разберем какво желаят.

— Ако можем — усъмни се Никодим. — Комуникацията с тях не е добра.

Хортън тръгна пръв, а Илейн и Никодим го последваха. Голите охлюви изчезнаха зад завоя, скриващ тунела от погледа, и Хортън забърза подире им. Когато подмина завоя, внезапно се спря.

Отворът на тунела вече не бе тъмен, а светеше с млечна белота.

— Бедният Хищник — рече Никодим зад гърба на Хортън. — Само ако можеше да е тук.

— Охлювите — каза Илейн. — Охлювите...

— Строителите на тунелите, възможно ли е да са те? — запита Хортън.

— Не е задължително — отговори Никодим. — Може би са пазачите на тунелите. Охраната на тунелите. Не е задължително да са строителите.

Трите охлюва подскачаха надолу по пътеката. Не спряха. Стигнаха входа на тунела и като скочиха в него, изчезнаха.

— Контролното табло е заменено — забеляза Никодим. — Трябва да са го направили охлювите. Но как са могли да знаят, че ще се случи нещо, което ще им позволи да отворят тунела? По някакъв начин някой трябва да е знаел, че ще стане излюпването и че планетата може да бъде отворена.

— Това стана възможно благодарение на Хищника — напомни Хортън. — Досаждаше ни, молеше ни, постоянно ни подканваше да отворим тунела. А накрая той самият го отвори, направи възможно отварянето му. Но твърде късно, за да му помогне. Въпреки че не можем да го съжаляваме. Той постигна това, което искаше. Изпълни целта си, а малцина са тези, които успяват. Търсенето му на слава приключи и Хищника е велик народен герой.

— Но той е мъртъв — протестира Никодим.

— Каж ми... — започна Хортън и си спомни разговора с Шекспир. — Най-напред ми кажи какво е смърт.

— Тя е един край — отвърна Никодим. — Тя е като загасването на лампа.

— Не съм толкова сигурен — възрази Хортън. — По-рано щях да се съглася с теб, но сега не съм съвсем сигурен.

— Картър — рече Илейн с глас на малко момиче. — Картър, чуи ме, моля те.

Той се обърна към нея.

— Не мога да дойда с теб — съобщи тя. — Всичко се промени. Сега е различно.

— Но ти каза...

— Знам, но това беше, когато тунелът все още бе затворен, когато изглеждаше, че няма никакъв шанс да бъде отворен. Искам да бъда с теб. Няма нищо, което да желая повече. Но сега...

— Но сега тунелът е отворен.

— Не е само това. Не само че имам да върша работа и че сега мога да продължа да я върша. Охлювите. Сега знам какво търся. Трябва да намеря охлювите. Да ги намеря и да поговоря някак си с тях. Те могат да ни кажат това, което ни е нужно да знаем. Няма вече да изпробваме слепешката тунелите, за да разкрием тайната им. Сега знаем кой може да ни каже това, което е необходимо да знаем за тях.

— Ако успееш да ги откриеш. Ако успееш да се разбереш с тях. Ако пожелаят да ти отговорят.

— Трябва да опитам — настоя Илейн. — По пътя ще разглася това, ще оставя бележки край много други тунели с надеждата да бъдат намерени от много други изследователи, така че, ако не успея, да има други, които да знаят и да продължат търсенето.

— Картър — рече Никодим, — знаеш, че тя трябва да постъпи така. Колкото и да ни се иска тя да е с нас, трябва да признаем...

— Да, разбира се — отвърна Хортън.

— Знам, че няма да го направиш, че не можеш, но трябва да попитам — каза тя. — Би ли тръгнал с мен...

— Знаеш, че не мога — отговори Хортън.

— Да, знам, че не можеш.

— Значи всичко се свежда до това — заключи Хортън. — Няма как да го променим. Нашите задължения — задълженията и на двама

ни — са твърдо неотменими. Срещаме се, после продължаваме по разнопосочните си пътища. Сякаш тази среща никога не я е имало.

— Не е вярно — възпротиви се Илейн — и ти знаеш, че не е така. Животът ни, животът на всеки от нас се е променил малко. Ще си спомняме един за друг.

Тя вдигна лицето си.

— Целуни ме веднъж — рече Илейн. — Бързо ме целуни, така че да нямам време да размисля, така че да мога да си тръгна...

Хортън коленичи до Езерото и потопа каната в течността. Течността избълбука, докато пълнеше каната. Изместеният въздух образува мехурчета на повърхността.

Когато каната се напълни, той се изправи и я взе под мишница.

— Сбогом, Езеро — рече той и се почувства глупаво, като го каза, защото не бе сбогом. Езерото тръгваше с него.

Това бе едно от предимствата на нещо като Езерото, помисли си Хортън. Езерото можеше да отиде на много места, обаче никога не трябваше да напуска мястото, откъдето бе започнало. Както ако той самият би могъл да тръгне с Илейн и също така да продължи с Кораба — и като си помисли, можело е да си остане на Земята и да е умрял преди много векове.

— Езеро — запита той, — какво знаеш за смъртта? Ти умираш ли? Ще умреш ли някога?

И това също бе глупаво, помисли си, защото всяко нещо трябваше да умре. Може би някой ден вселената щеше да умре, когато последната искрица енергия щеше да е изразходвана, и когато това се случеше, времето щеше да остане само да размисля мрачно над прахта на едно явление, което можеше да не се повтори никога повече.

Безсмислено, почуди се той. Беше ли всичко безсмислено?

Хортън поклати глава. Не можеше да се накара да мисли така.

Може би часът на бога знаеше отговор. Може би онази голяма синя планета знаеше. Някой ден, може би след хилядолетия, в черните дълбини на някой далечен сектор на галактиката Кораба щеше да получи или да открие сам отговора. Може би някъде в контекста на този отговор имаше обяснение за смисъла на живота, този слаб лишей, който се залавяше понякога отчаяно за дребните петънца материя, летящи из една необяснима необятност, която не знаеше, нито се интересуваше, че съществува такова нещо, наречено живот.

Значи пиесата свърши вече, каза дамата. Драмата приключи и можем да си тръгнем от тази объркана мръсна планета към чистия космос.

Влюбила си се в космоса ли? попита ученият.

Като такова нещо, каквото съм, отговори му дамата, не мога да се влюбя в абсолютно нищо. Кажете ми, господин Монах, какви неща сме ние? Ти успяваш да дадеш отговор на такива глупави въпроси.

Ние сме умове, отвърна монахът. Ние сме съзнания. Това е всичко, което се предполага да бъдем, но ние и досега не искаме да се освободим от различните боклуци, които някога сме носели в себе си. Вкопчили сме се в тях, защото мислим, че дават на всеки ни самоличност. Такъв е мащабът на нашата себичност и на нашето самомнение — че във формация, каквато сме ние, все още трябва да има стремеж към самоличност. И също така мащабът на нашето късогледство. Защото на нас ни се предлага далеч по-велика самоличност — общата на трима ни, — отколкото дребните индивидуални самоличности, за които продължаваме да настояваме. Можем да я постигнем единствено ако сами позволим на себе си да бъдем част от вселената — навярно можем да станем точно като вселената.

Аз ще определя, обяви дамата, как ще продължиш нататък. След като веднъж започнеш, никога не може да се каже колко далеч можеш да стигнеш. Как смееш да твърдиш, че ще станем част от вселената? Преди всичко нямаме никаква представа за това, какво би могла да е вселената, тогава как можем да си представим, че ще станем досущ като нея?

Има доста верни неща в това, което казваш, рече ученият, въпреки че не подлагам на критика начина ти на мислене, господин Монах, когато говоря така. В моменти на уединение са ми минавали някои твърде сходни мисли и тези мисли, трябва да призная, много ме смущават. Вярвам, че исторически човек е гледал на вселената като

на нещо, развило се според чисто механистична еволюция, която може да се обясни, най-малкото отчасти, със законите на физиката и химията. Но една вселена с такъв произход, непредставляваща нищо повече от механистично творение, никога не би имала нещо, което приемливо да наподобява истински смисъл, понеже не е била създадена да го има. Механистичният подход е предназначен да обясни някакво действие, а не да дава някакъв смисъл, и той противоречи на цялата логика, която мога да призова, за да мисля, че такава е вселената, в която живеем. Вероятно вселената е нещо повече от това, макар да предполагам, че този е единственият метод, по който тя може да бъде обяснена от едно технократско общество. Питал съм се по какъв начин би могла да е построена, питал съм се с каква цел е била построена. Сигурно не е, казвам си, като обикновен съд, който съдържа материя, пространство и време. Определено смисълът ѝ е повече от това. Създадена ли е, питам се, да бъде дом на разумни биологични същества и ако е така, какви сили са участвали в превръщането ѝ в такова място, на практика какъв вид творение би трябвало да бъде, за да послужи за подобна цел? Или е била изградена просто като упражнение по философия?

Или навярно като символика, която не може да се възприеме, нито да се оцени преди онзи твърде далечен ден, когато последната дестилация на биологичната еволюция не произведе някой невъобразим разум, способен най-накрая да разбере смисъла и целта на вселената? Повдига се също така въпросът, какъв вид разум би се изисквало, за да се постигне такова проникновение. Необходимо е, изглежда, да има винаги някакво ограничение за всеки етап от еволюцията и човек няма как да бъде сигурен, че такова ограничение няма да изключи възможността да се създаде разум, способен да разбере вселената.

Може би, рече дамата, вселената не е предназначена да бъде разбрана. Този култ към разбирането може да не е нищо повече от погрешна черта на едно технократско общество.

Или на едно философско общество, предположи монахът. Може би е по-вярно за философско общество, отколкото за такова, което е технократско, защото техниката не се интересува от друго, освен машините да работят и равенствата да са изпълнени.

Мисля, че и двамата грешите, възрази ученият. Всеки разум трябва да се интересува. Един разум трябва задължително да се доведе до границата на възможностите си. Това е проклятието на разума. Никога не оставя съществуващото, което го притежава, да бездейства, никога не му позволява да си почине, тласка го все по-напред и по-напред. В последния миг от вечността то ще се задържи с нокти за ръба на последната бездна, ритайки и крещейки да хване и последната частица от това, което е преследвало. А то ще преследва нещо, бих се обзаложил, че ще е така.

Караш го да звучи толкова отблъскващо, каза дамата.

С риск, отвърна ученият, да прозвучи донякъде като думи на придаващо си важност нищожество или на безмозъчен патриот, бих казал отблъскващо, но славно.

Нищо от това не посочва никакъв изход за нас, рече монахът. Ще продължим ли да живеем още едно хилядолетие като три отделни, самовлюбени, егоистични самоличности, или ще си дадем възможност да се превърнем в нещо друго? Не знам какво ще бъде това нещо друго — равно на вселената, може би самата вселена или нещо по-малко. В най-лошия случай, мисля, свободен разум, отделен от времето и материята, способен да отиде където и да е, може би когато и да е, по наше желание, без това да смущава всичко останало от него, издигащ се над ограниченията, наложени от плътта ни.

Малко време ни оставяш, протестира ученият. Прекарали сме само едно хилядолетие в сегашното си състояние. Дай ни друго хилядолетие, дай ни още десет хилядолетия...

Това обаче ще ни струва нещо, забеляза дамата. Няма да го получим безвъзмездно. Каква цена, господин Монах, би предложил за него?

Страха си, отговори монахът. Пожертвах страха си и се радвам, че го сторих. Това не е никаква цена. Но то е всичко, което имам. Това е всичко, което мога да предложа.

А аз проклетата си гордост, рече дамата, и нашият Голям Учен егоизма си. Господин Учен, можеш ли да дадеш егоизма си?

Ще е трудно, отвърна ученият. Навярно ще дойде време, когато няма да се нуждаем от егоизма си.

Е, добре, каза монахът, ще разполагаме с Езерото и часа на бога. Те вероятно ще ни дадат морална подкрепа и може би някой стимул

— ако ще да е само стимулът да ги пратим по дяволите.

Мисля, заключи дамата, че накрая ще го постигнем. Не като пратим, както казваш, нещо друго по дяволите. Мисля, че в крайна сметка нещото, от което ще искаме да се отървем, ще бъдем самите ние. С времето така ще ни омръзне собствената ни дребнавост, че всеки от нас ще е щастлив да се слее с останалите двама. И може би накрая ще достигнем това благословено състояние, когато въобще няма да имаме отделни самоличности.

31

Никодим чакаше край вече изгасналия лагерен огън, когато Хортън се върна от Езерото. Роботът бе опаковал нещата и томчето на Шекспир лежеше върху тях. Хортън остави внимателно каната, като я подпря на пакетите.

— Има ли нещо друго, което искаш да вземеш? — попита Никодим.

Хортън поклати глава.

— Книгата и каната — отговори той. — Мисля, че това е всичко. Керамичните съдове, които Шекспир е събрал, имат малка стойност сами за себе си. Единствено като сувенири. Един ден някой друг ще дойде тук, било то човек или не, който ще изследва града. По-вероятно е да бъде човек. Изглежда, че нашият вид може от време на време да попада в почти фатален плен на миналото.

— Мога да поема двата пакета — предложи Никодим, — както и книгата. Надали ще те затрудни да носиш тази кана.

Хортън се усмихна.

— Изпитвам ужасен страх, че някъде по пътя нещо ще ме спъне. Не мога да допусна това да се случи. Поел съм да се грижа за Езерото и не мога да позволя нещо да му се случи.

Никодим хвърли бегъл поглед на каната.

— Не си взел много от него.

— Достатъчно — рече Хортън. — Една лъжичка, една чашка от него сигурно би било напълно достатъчно.

— Не разбирам особено — каза Никодим — за какво е всичко това.

— Нито пък аз — отвърна Хортън, — освен че имам чувството, че нося в една кана част от приятел и там горе всред небивалата пустош на космоса човек не може да иска нищо повече.

Никодим стана от купа дърва, върху който седеше.

— Вземи каната — рече той — и аз ще нарамя останалото. Няма повече какво да ни задържа.

Хортън не се помръдна да вдигне каната. Стоеше на мястото си, оглеждайки се наоколо.

— Изпитвам мъничко нежелание — сподели той. — Като че ли има да се направи още нещо.

— Липсва ти Илейн — реши Никодим. — Щеше да е хубаво тя да е с нас.

— Точно това е — съгласи се Хортън. — Да, тя ми липсва. Беше тежко да стоя и да я гледам как влиза в тунела. И онзи там също. — Той посочи към черепа, който висеше над вратата.

— Не можем да го вземем — каза Никодим. — Този череп ще се разпадне, ако го докоснем. Няма да остане дълго там. Някой ден ще духне вятър...

— Нямах предвид това — рече Хортън. — Толкова дълго е бил самотен тук. А сега ще го оставим отново сам.

— Хищника остава тук — отвърна Никодим.

— Правилно — въздъхна успокоен Хортън. — Не бях помислил за това.

Наведе се и взе каната, като я пое внимателно в ръцете си. Никодим вдигна на гръб пакетите и пъкна книгата под мишница. После се обърна и тръгна по пътеката, последван от Хортън.

На завоя на пътеката Хортън се извърна и погледна назад към древногръцката къща. Като стисна здраво каната с едната си ръка, той вдигна другата, за да махне на прощаване.

Сбогом, каза той без думи, в съзнанието си. Сбогом, стари албатросе, предвестнико на бури — ти, луди човече, храбри човече, изгубени човече.

Може да е било някаква игра на светлината. Може да е било нещо друго.

Но във всеки случай, каквото и да е бяло, от мястото си над вратата, където стоеше, Шекспир му намигна.

Издание:

ПЛАНЕТАТА НА ШЕКСПИР. 1990. Изд. Отечество, София. Биб. Фантастика No.60. Научнофантастичен роман. Превод: от англ. Емануел ИКОНОМОВ [Shakspeare's Planet / Clifford D. SIMAK (1976)]. Предговор: За един по-човечен свят — Асен МИЛЧЕВ — с.5–9. Художник: Васил ИНДЖЕВ. С ил. Печатница: ДП „Георги Димитров“, София. Печатни коли: 12.50. Страници: 216. Формат: 32/70/100. 17 см. Без тираж. Цена: 4.20 лв.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.